

Economisch - Statistische Berichten

45e JAARGANG - 28 SEPTEMBER 1960 - No. 2254

Reisdeviezen

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Bagage- en ongevallenverzekeringen

Moderne levensverzekering met aandeel in de winst
en extra risicodekking zonder extra premie

ZWITSERSE MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVZERKERING EN LIJFRENTÉ

Kantoor voor Nederland: Herengracht 500, Amsterdam-C.

Tel. 37171 - 35095

Vraagt offerte - óók voor personeelsverzekering!

Blijf bij!

*

LEES

E.-S.B.

De Stichting

HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

zoekt voor haar

„Division Balanced International Growth”

een ECONOMIST

met belangstelling voor internationale economische vraagstukken en ervaring in economisch onderzoekswerk.

Sollicitaties te richten aan
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut,
Division Balanced International Growth,
Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Postkantoor Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 6 93 00, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Massa en enkeling

De massa eist dat de enkeling zich aan haar niveau aanpast, hetgeen neerkomt op een rem bij het streven naar een hogere positie. Reeds op school is dit merkbaar, waar de vlijtige leerling niet altijd hoog aangeschreven staat bij zijn makkers. In de werkplaats maakt diegene, die prestaties levert welke boven het gemiddelde liggen, het soms mee, dat op zekere dag zijn werktuigen of machines plotseling onbruikbaar blijken te zijn. Non-conformisme is, zo gezien, niet aan te bevelen, zegt B. Heydemann¹⁾. Het leven in een grote eenheid — en de meeste van ons leven in grote steden en werken in grote ondernemingen — brengt met zich, dat velen een zekere angst hebben meer te doen, meer te zijn en naar meer te streven dan anderen. Het aannemen van een zelfstandige houding en het zich verzetten tegen hetgeen gebruikelijk is, geeft de massa aanleiding tot kritiek. Voor de meeste werknemers bij grote organisaties is het devies: de bevordering volgens schema komt toch wel; neem daarom liever een afwachtende houding aan, want de kans dat de vlijtige vandaag of morgen struikelt, is zeer groot.

Deze tegenwerking van de massa staat in lijnrechte tegenstelling tot de behoefte van het bedrijfsleven. Dit wil namelijk juist de beschikking hebben over een groot aantal leidinggevende figuren. De bedrijven doen, in samenwerking met daarvoor speciaal in het leven geroepen instellingen, dan ook veel aan de opleiding van het personeel, maar alvorens hiertoe over te kunnen gaan moet er bij de betrokkenen uiteraard ook de wil zijn om te worden opgeleid. Nu constateert Heydemann, dat niet alleen de massa een remmende invloed uitoefent, doch — hoe paradoxaal dit ook moge klinken — dat ook bij de leiding van het bedrijf, ondanks een tekort aan kader, tegenwerkende factoren zijn te overwinnen. De bedrijfsleiding wenst, zo zegt hij, wel kundige en ijverige medewerkers, doch geen concurrenten. Vooral de directe chefs zijn hiervoor bevreesd. De directie neemt een dermate hoge positie in, dat zij geen angst heeft voor concurrentie van

bijv. de meesterknecht, maar dat deze gevreesd wordt door de opzichter is volgens Heydemann zeker het geval. Degenen, die reeds een zekere leidinggevende positie hebben verworven, willen niets uit handen geven, zij willen behouden; de jongeren daarentegen willen veroveren. Deze beide antikrachten, die van de massa en die van de leiding, geven aan de vooruitstrevenden het gevoel, dat alle ijver toch geen zin heeft.

Uit het bovenstaande kan worden afgeleid dat er moed voor nodig is om zich van de massa los te maken. Deze moed dient daarom naar de mening van de auteur gewaardeerd te worden. Waardering is echter in de eerste plaats iets onstoffelijks, waarmede niets is te kopen. Het bedrijf heeft evenwel ook middelen ter beschikking, waarmede het zijn materiële appreciatie tot uitdrukking kan brengen: loon, rang, premies e.d. Schrijver wijst in dit verband op de recente ontwikkeling in de Verenigde Staten. Men heeft daar het streven om uit te blinken aangemoedigd door het vormen van groepen; zo zijn er bijv. clubs van de beste verkopers van het jaar. Het wordt als een grote eer beschouwd tot zulk een club te mogen behoren. Ook dient aan een ieder die zich omhoog wil werken een bereikbaar doel voor ogen te worden gesteld. Bepaald fout vindt Heydemann het, een positie te reserveren voor hen, die een bepaalde studie hebben gevolgd. Voor toegewijde krachten moet in principe iedere post in het bedrijf toegankelijk zijn.

Wil men de non-conformist in zijn streven aanmoedigen dan dient men hem de beschikking te geven over informatie-materiaal. Een actief persoon interesseert zich nu eenmaal voor meer feitenmateriaal dan iemand die rekent op bevordering volgens schema. Vele leidinggevende personen huldigen echter nog maar al te vaak het principe: niemand behoeft meer te weten dan hij voor de uitoefening van zijn functie nodig heeft. Voor hen die niet meer willen weten is dit geen bezwaar. Indien echter vooruitstrevende medewerkers alleen uit het jaarverslag — waarvan zij dan nog veelal via de courant moeten kennismaken — kunnen vernemen wat er in het bedrijf omgaat, dan is de kans groot dat zij in diezelfde courant aandacht aan de personeelsrubriek gaan schenken!

¹⁾ „Hemnisse für Aufstiegswillige, und wie man ihnen begegnet“ door B. Heydemann in „Mensch und Arbeit“ van 15 juli 1960.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Massa en enkeling	939	Aantekening:	
Enkele opmerkingen over de meting van de arbeidsproductiviteit, door Prof. Dr. J. B. D. Derksen	940	De economische toestand in de Sowjet-Unie en Oost-Europa	948
Kan de E.E.G. in eigen graanbehoefte voorzien? door, Ir. J. F. Jansen	943	Ingezonden stuk:	
Is hoogbouw duurder?, door Drs. J. G. van der Ploeg	947	De ruimtelijke ordening van het Gooi, door A. P. Bakker	950
		Boekbespreking:	
		Centraal Bureau voor de Statistiek: Scheepsbouw 1958-1959, bespr. door C. Vermey	951
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	952
		Statistieken	952

BIJLAGE

De Westeuropese katoenindustrie in een nieuwe periode van ontwikkeling, door Dr. W. T. Kroese.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. J. Hartemink.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Beschouwingen van statistici over de definitie en de meting van de arbeidsproductiviteit zijn nog schaars. Bij de meting zou een weging van de verschillende categorieën werknemers dienen plaats te vinden. Paradoxe uitkomsten van de gebruikelijke methode kunnen dan worden vermeden. Gelet op het gebrek aan gedetailleerde gegevens over de categorieën werknemers, moet in de beschikbare produktiestatistieken zo veel mogelijk een onderverdeling in bedrijfspgroepen worden toegepast. Ook kan de formule van Irving Fisher worden gehanteerd. De voor seizoenbeweging gecorrigeerde maand-indexcijfers van de produktie kunnen niet voor een nauwkeurige analyse worden gebruikt. Echter ook bij het gebruik van jaarcijfers van de produktie per werknemer rijzen problemen. De indexcijfers over de produktie per werknemer kunnen slechts op korte termijn de rol van „automatische piloot” vervullen. Op lange termijn is het verband tussen arbeidsproductiviteit, totale produktie, prijzen en lonen zeer gecompliceerd. Bij de verdeling van het nationaal inkomen zijn de cijfers over het werknemersaandeel en het aandeel van de lonen en salarissen een te globale maatstaf.

Enkele opmerkingen over de meting van de arbeidsproductiviteit*)

Op de statistische gegevens over de produktie per werknemer valt de laatste jaren steeds meer de aandacht, niet alleen in ons land maar ook in het buitenland (Engeland, Verenigde Staten, Duitsland). Terwijl over prijs- en volume-indexcijfers een uitgebreide literatuur bestaat, zijn beschouwingen van statistici over de definitie en de meting van de arbeidsproductiviteit echter nog zeer schaars. In dit artikel wordt daarom getracht enkele punten te belichten welke o.i. bij het gebruik en de interpretatie van deze cijfers aandacht verdienen. Onze opmerkingen zijn bedoeld als een statistische bijdrage tot de discussie. Op de toepassing van de gegevens bijv. op vraagstukken van loonpolitiek wordt dus nauwelijks of niet ingegaan.

De meting van de arbeidsproductiviteit.

De statistische maatstaf van de arbeidsproductiviteit is, zoals bekend, de „produktie per werknemer”, d.w.z. men beschouwt de indexcijfers van het volume van de industriële produktie en deelt deze door de cijfers over de werkgelegenheid, uitgedrukt in man-jaren, dus in formule:

$$\frac{\text{volume-index van de produktie}}{\text{werkgelegenheid in man-jaren}}$$

De aldus verkregen verhoudingscijfers worden in de gekozen basisperiode gelijk aan 100 gesteld. Deze berekeningswijze staat, merkwaardigerwijze, enigszins los van de gangbare theorie der indexcijfers. Wie een der bekende leerboeken van de statistiek opslaat vindt daarin uiteenzettingen over prijs- en volume-indexcijfers, de formules van Laspeyres en Paasche, en de toepassingen ervan op indexcijfers van de prijzen van het levensonderhoud, prijs- en hoeveelhedenindexcijfers van de buitenlandse handel enz., maar hij zal hierin niets vinden over de berekening van indexcijfers van de „produktie per werknemer”. O.i. bestaat behoefte aan een inpassing van dit onderwerp in de bestaande theorie der indexcijfers. Dit wordt in hetgeen volgt beproefd. Het inzicht in de thans gebruikelijke berekeningsmethode wordt aldus verdiept en de weg gebaan tot verbeteringen, of, althans, tot alternatieve berekeningen welke bestudering waard kunnen zijn.

Voor een industrie, welke één homogeen produkt voortbrengt, is het volume van de produktie, rekenkundig gesproken, gelijk aan het aantal werknemers vermenigvuldigd met de produktie per werknemer. Dit bracht ons op de gedachte dat bovenstaande uitdrukking voor de „produktie per werknemer” gelijkenis vertoont met het indexcijfer volgens de formule van Paasche, maar de overeenkomst gaat niet geheel op. Dit komt omdat in de noemer van de bovenstaande breuk, welke de verhouding aangeeft tussen het gewogen indexcijfer van de produktie en de werkgelegenheid, de aantallen werknemers ongewogen bij elkaar worden geteld. Hier ligt o.i. dan ook een aanknopingspunt voor een voorstel tot verbetering van de berekeningsmethode.

Ongeschoolde en geschoolde werknemers, hoger technisch en leidinggevend personeel hebben een zeer verschillende arbeidsproductiviteit en mogen dus zonder meer niet bij elkaar worden geteld. Dit klemt temeer omdat de verhoudingen tussen de aantallen werknemers in elk dezer categorieën van industrie tot industrie uiteenlopen, en bovendien veranderen deze geleidelijk in de tijd. Door in de noemer van de formule, over de „produktie per werknemer” alle aantallen werknemers eenvoudig bij elkaar op te tellen houden we geen rekening met verschillen in produktiviteit door uiteenlopende scholing en opleiding, terwijl ook de beloningen sterk uiteenlopen. We werken feitelijk met de hypothese dat de gemiddelde produktiviteit van alle categorieën werknemers in de gekozen basisperiode vergeleken mag worden met een dergelijk globaal gemiddelde in een latere periode, maar dit is o.i. een nogal ruwe methode om veranderingen in de arbeidsproductiviteit te meten. Een vorm van weging van de verschillende categorieën werknemers is noodzakelijk. Hoe dit in de statistische praktijk kan worden aangepakt zal verderop worden toegelicht.

In formule luidt de door ons bepleite methode van berekening van de indexcijfers van de „produktie per werknemer” (P_{01}) als volgt (hierbij geeft „0” de basisperiode aan):

*) Dit artikel geeft alleen de persoonlijke opvattingen van de auteur weer.

$$P_{01} = \frac{\sum q_0 p_1}{\sum q_0 p_0} \quad (1)$$

De sommaties moeten hierbij over alle ondernemingen en productieprocessen worden uitgestrekt. Voor elk productieproces geldt:

q = aantal werknemers,
p = productie per werknemer.

De grondgegevens voor de berekening van de teller in de „productie per werknemer” zijn dezelfde als gebruikt voor de samenstelling van indexcijfers van de industriële productie. De teller van (1) is dus gelijk aan het indexcijfer van de industriële productie. In de noemer van (1) worden de aantallen „q” niet eenvoudig opgeteld, maar eerst nog „gewogen” met de gemiddelde productie per werknemer „p₀” in de basisperiode.

Volgens formule (1) moet de gemiddelde productie per werknemer voor een groep van industrieën gelegen zijn tussen de indexcijfers van de productie per werknemer voor de afzonderlijke industrieën. Bij de gebruikelijke methode van berekening kan de gemiddelde stijging van de productie per werknemer voor een groep van industrieën groter zijn dan de stijging in elk der samenstellende industrieën afzonderlijk, een paradox waarop de heer Wortmann onlangs in „E.-S.B.”¹⁾ nog eens de aandacht heeft gevestigd. Zij die de indexcijfers van de productie per werknemer willen gebruiken voor vraagstukken van loonpolitiek zijn wel eens geneigd deze paradox niet al te zwaar te nemen, o.i. ten onrechte. Het kan voor de praktijk van de loonpolitiek toch niet juist zijn dat men bij berekening van gegevens over de stijging van de productie per werknemer tot andere uitkomsten geraakt naar de mate waarin de afzonderlijke industrieën daarbij worden samengevoegd of niet. Bij de door ons voorgestane formule (1) bestaat dit bezwaar niet, omdat de stijging voor een groep van industrieën nu inderdaad een gemiddelde is van de stijgingen in elk der industrieën afzonderlijk.

Formule (1) lijkt als twee druppels water op de bekende formule van Paasche uit de theorie der indexcijfers. De gedachte ligt voor de hand ons geluk ook eens te beproeven met het analogon van de formule van Laspeyres:

$$P_{01}^l = \frac{\sum q_0 p_1}{\sum q_1 p_0} \quad (2)$$

De symbolen hebben de bovenbeschreven betekenis. De suffix „0” geeft de basisperiode aan, de suffix „1” de lopende periode waarvoor de index wordt berekend.

Uit de theorie der prijsindexcijfers is bekend dat onder zekere plausible veronderstellingen de formule van Laspeyres een bovengrens aangeeft voor de werkelijke ontwikkeling, en de formule van Paasche een benedengrens. Of, zoals dit wordt uitgedrukt, bij een prijsstijging zal de formule van Laspeyres de werkelijke stijging iets overschatten en de formule van Paasche deze stijging iets onderschatten. Bij een prijsdaling zal de formule van Laspeyres de werkelijke daling iets onderschatten en de formule van Paasche deze daling iets overschatten. Of kort gezegd: het indexcijfer van Laspeyres ligt zowel bij stijging als bij daling van de prijzen gewoonlijk iets boven het indexcijfer van Paasche.

Eigenschappen der indexcijfers.

Merkwaardigerwijze worden bij toepassing van de formules van Laspeyres en Paasche op de meting van de arbeidsproductiviteit de rollen omgekeerd: het indexcijfer

van Laspeyres blijft nu gewoonlijk iets beneden het indexcijfer van Paasche. Dat dit zo moet zijn is gemakkelijk te begrijpen, wanneer men bedenkt dat in industrieën waar de productie per werknemer het meest is toegenomen, de expansie van de productie gewoonlijk ook het grootst is geweest.

Ter illustratie passen we de formules (1) en (2) toe op een getallenvoorbeeld, waarvoor we gemakshalve het voorbeeld kiezen uit het voornoemde artikel van de heer Wortmann, blz. 881:

	1959	1960
Sector A.		
Aantal werknemers	300	300
Totale productie	3 mln. st.	3,15 mln. st.
Productie per werknemer	10.000	10.500
Stijging van de productie per werknemer		5 pCt.
Sector B.		
Aantal werknemers	100	80
Totale productie	800.000 st.	656.000 st.
Productie per werknemer	8.000	8.200
Stijging van de productie per werknemer		2½ pCt.

Voor indexcijfer van de productie per werknemer volgens de formule van Paasche (1) vinden we:

$$100 \cdot \frac{300 \times 10.500 + 80 \times 8.200}{300 \times 10.000 + 80 \times 8.000} = 104,6$$

Idem, volgens de formule van Laspeyres (2):

$$100 \cdot \frac{300 \times 10.500 + 100 \times 8.200}{300 \times 10.000 + 100 \times 8.000} = 104,5$$

Inderdaad blijkt nu het indexcijfer volgens Laspeyres tot een iets lagere uitkomst te leiden dan dat van Paasche. Aan de in het voorgaande genoemde onderstelling is dan ook voldaan: Men ziet verder dat beide uitkomsten liggen tussen de stijgingspercentages 5 resp. 2,5 voor beide industrieën afzonderlijk. Deelt men de totale productie door de totale werkgelegenheid, dan vindt men in dit voorbeeld het cijfer 105,4 (vgl. Wortmann, blz. 881), dus een stijging welke groter is dan volgens de formules van Laspeyres en Paasche en ook groter dan voor elk der componenten afzonderlijk.

Toepassing der formules.

Thans zullen we ingaan op de vraag hoe de formules (1) en (2) in de praktijk kunnen worden gehanteerd. Door gebrek aan gedetailleerde gegevens over de aantallen werknemers, onderscheiden naar ongeschoolden en geschoolden, hoger technisch personeel enz., en gerelateerd aan de verschillende productieprocessen, zijn de mogelijkheden beperkt. Toch valt wel iets te bereiken. Aan de hand van de beschikbare produktiestatistieken moet men zover mogelijk gaan met de onderverdeling in bedrijfsgroepen, en voor elk dezer groepen de p's en q's afzonderlijk vaststellen. Weliswaar heeft men de werknemers dan nog niet naar de geschooldheid onderscheiden, maar in verband met de grote verschillen in de produktiestructuur, in de groei van de productie en van de productie per werknemer tussen de industrieën van de productie berekening voor zoveel mogelijk bedrijfsgroepen afzonderlijk met toepassing van formules (1) en (2) om tot een uitkomst voor de gehele industrie te komen reeds tot verbetering van de gebruikelijke methode leiden.

Als men wil kan men voorts de formule van Irving Fisher toepassen, d.w.z. het meetkundige gemiddelde van de uitkomsten volgens de formules (1) en (2) als de defini-

¹⁾ „Productiviteit als richtsnoer voor het loonbeleid”, door Drs. H. R. Wortmann in „E.-S.B.” van 7 september 1960.

tieve uitkomst aanvaarden. Op die wijze wordt de opwaartse „vertekening” in de berekening volgens de formule van Paasche nog iets gemitigeerd.

Gebruik der cijfers.

Tot zover is verondersteld dat alleen met jaarcijfers wordt gewerkt. Soms wenst men de meest recente ontwikkeling te volgen, en dan komt men er toe voor de seizoenbeweging gecorrigeerde maandindexcijfers van de productie te gebruiken. Gewaarschuwd moet worden tegen het trekken van conclusies uit maandcijfers van de productie per werknemer, hoe deze ook berekend zijn. Geen uitschakeling van een seizoenbeweging in recente maandcijfers kan volkomen nauwkeurig zijn, omdat het seizoenpatroon als gevolg van veranderingen in de weersomstandigheden en andere bijzondere omstandigheden van jaar tot jaar iets verandert, zonder dat men deze verandering terstond kan volgen. Leidt de toepassing van een star seizoenpatroon dus tot moeilijkheden, ook een berekening met een bewegend seizoenpatroon gebaseerd op waarnemingen in voorgaande jaren geeft slechts een ruwe benadering wanneer we deze trachten te extrapoleren voor de maandcijfers van het lopende jaar. Plotselinge veranderingen in de conjunctuurcomponent kunnen ook met meer verfijnde methoden niet geheel bevredigend in recente maandcijfers worden verwerkt. Evenzo blijft de eliminatie van extreme waarden voor de toevallige component, welke een gevolg kunnen zijn van bijv. abnormaal ongunstige weersomstandigheden, een zeer grote opdracht in een bepaalde maand of van een staking in buitenlandse havens, een moeilijke zaak.

De toevallige afwijkingen en andere onzekerheden, welke in de maandcijfers ook na de genoemde correcties overblijven, kunnen van ongeveer dezelfde orde van grootte zijn als de veranderingen in de productie per werknemer in de loop van een jaar. De maandcijfers kunnen o.i. voor een nauwkeurige analyse dus niet worden gebruikt.

Interpretatie der uitkomsten.

Echter ook bij het gebruik van jaarcijfers van de productie per werknemer rijzen problemen. Niet alleen is in vele gevallen het vinden van betrouwbare statistische indicatoren als maatstaven van de productie een verre van eenvoudige zaak, een probleem dat we aan de statistici verantwoordelijk voor de productie-indices moeten overlaten, maar voor een juiste interpretatie van de cijfers is inzicht in de factoren, welke de ontwikkeling van de productie per werknemer beïnvloeden, onmisbaar. Hierover is nog weinig met exactheid te zeggen. Bekend is dat gedurende de hoogconjunctuur de productie per werknemer de neiging heeft te stijgen als gevolg van een meer volledige benutting van het productie-apparaat, terwijl tijdens de laagconjunctuur de productie per werknemer gewoonlijk lager is. De samenhang met het conjunctuurbeloop is echter gecompliceerd, omdat de invloed van de nieuwe investeringen en van verbeterde werkmethoden er ook doorheen werkt. Het streven naar de toepassing van nieuwe vindingen en van verbeterde werkwijzen is wellicht het meest intensief aan het begin van een opgaande conjunctuurbeweging, wanneer de economische bedrijvigheid nog niet op volle toeren is. In dat geval zou de stijging van de arbeidsproductiviteit dus moeten vóórlopen bij de algemene conjunctuur. Heel duidelijk is volgens de cijfers uit het verleden deze samenhang ook weer niet ²⁾.

Een nauwkeurig verband tussen de nieuwe investeringen, de toeneming van de werkgelegenheid en van de productie per werknemer enige tijd later is met de beschikbare macro-economische grootheden statistisch moeilijk vast te stellen, zoals men overigens ook in Engeland heeft gevonden. De verklaring van dit enigszins onverwachte resultaat is waarschijnlijk deze, dat toch altijd nog vrij grote arbeidsreserves beschikbaar zijn in de bedrijven, zolang de top van de productiecapaciteit niet is bereikt, waardoor bij een snelle toeneming van de vraag de productie kan stijgen zonder dat het aantal arbeidskrachten terstond een grote uitbreiding behoeft te ondergaan. Een tweede reden is vermoedelijk dat de inbedrijfstelling van nieuwe machines en de toepassing van nieuwe vindingen pas enige tijd later door een aanzienlijke verhoging van de productie worden gevolgd, omdat het bedienende personeel nog moet worden geselecteerd en opgeleid, of omdat enige tijd gemoeid is met het opdoen van ervaring voordat de nieuwe machines een maximale productie leveren. Dit geldt echter niet noodzakelijk voor alle industrieën en voor alle productieprocessen. Men kan hier dus niet generaliseren. Overigens vinden de nieuwe investeringen niet in alle bedrijven en niet overal tezelfdertijd plaats. Er kunnen soms vrij grote verschillen bestaan tussen de meest moderne en de meest ouderwetse bedrijven in dezelfde bedrijfspgroep, zodat ook hierdoor gemiddelden voor de gehele bedrijfspgroep een meer geleidelijk beloop te zien geven en een samenhang niet zeer duidelijk naar voren treedt.

Wat het gebruik van de indexcijfers over de productie per werknemer betreft, diene opgemerkt te worden dat zij o.i. de rol van „automatische piloot” hoogstens slechts op korte termijn kunnen vervullen. Op lange termijn gezien is het verband tussen de arbeidsproductiviteit, de totale productie, kostprijzen, prijzen en lonen zeer gecompliceerd. In een recent Engels onderzoek over de periode 1924-1950 werd geconstateerd, dat in industrieën waar de groei, uitgedrukt door de toeneming van het aantal werknemers, het grootst was, dooreengenomen de toeneming van de productie per werknemer ook het grootst was ³⁾. Voorts bleek voor de onderzochte industrieën een negatieve correlatie te bestaan tussen de veranderingen in de productie per werknemer over de beschouwde periode (1924-1950) en de veranderingen in de relatieve prijzen ⁴⁾. De conclusie wordt getrokken dat de voordelen van de toeneming van de productiviteit van arbeid en kapitaal in de onderzochte industrieën dooreengenomen aan de consumenten zijn doorgegeven in de vorm van relatieve prijsverlagingen ⁵⁾. Uiteraard mogen resultaten voor een ander land onder een ander economisch regime gevonden zonder meer niet op Nederlandse toestanden worden toegepast, maar anderzijds lijkt het waarschijnlijk dat de gevonden tendenties van die in Nederland toch niet zo ver hebben afgeweken. Alleen méér economisch onderzoek met Nederlandse gegevens kan hier opheldering verschaffen.

²⁾ Vgl. J. Tinbergen: „Economische Bewegingsleer”, 2e druk, 1943, blz. 218-219.

³⁾ W. E. G. Salter: „Productivity and Technical Change”, Cambridge University Press, 1960, blz. 122-127.

⁴⁾ Salter, t.a.p., blz. 120.

⁵⁾ Id., blz. 162. Onze zeer summere wijze van citeren doet geen recht wedervaren aan de grondige empirische en theoretische analyses van deze auteur. De lezer zij dus naar het werk van Salter verwezen.

Prof. Thurlings en anderen vrezen van de door de Europese Commissie voorgestelde graanpolitiek het gevaar van een verplaatsing van de veredelingslandbouw, in het bijzonder van de varkenshouderij en de pluimveeteelt, naar een gebied liggende tussen het Duitse industriegebied en de goedkope graangebieden van Frankrijk. Het wil schrijver voorkomen dat deze noodseinen ietwat lichtvaardig zijn gehesen. De mogelijkheden om het graanareaal uit te breiden acht hij niet groot, omdat de bedrijfsstructuur in de E.E.G. hiervoor weinig ruimte laat. Het lijkt dan ook niet waarschijnlijk, dat de E.E.G. ooit in haar graanbehoefte door eigen produktie zal gaan voorzien, mede gelet op de mogelijkheid van afzetvergroting van veredelde landbouwprodukten. Doch zelfs, indien de E.E.G., tegen alle berekeningen in, wél „self-supporting” voor graan zou worden — zodat niet meer kan worden gemanoeuvreerd met restitutieheffingen — zou de uitvoer van sommige veredelde landbouwprodukten zo nodig ondersteund kunnen worden door middel van subsidies. Schrijver verwacht niet dat dit, ondanks de G.A.T.T.-afspraken, repercussies van belang ten gevolge zou hebben.

Kan de E.E.G. in eigen graanbehoefte voorzien?

Inleiding.

In landbouwkringen bestaat een gevoel van onbehagen over de landbouwplannen van de E.E.G. Vooral de graanpolitiek, waardoor Nederland tot het gebied met de hoogste graanprijzen zou gaan behoren, doet velen vrezen dat onze veredelingslandbouw zal inkrimpen. Mogelijk zelfs in die mate dat Nederland wel eens geen tekortgebied voor granen zou blijven¹⁾. Met anderen ziet Prof. Thurlings²⁾ in de voorgestelde graanpolitiek het gevaar van een verplaatsing van de veredelingslandbouw, in het bijzonder van de varkenshouderij en de pluimveeteelt, naar

een gebied liggende tussen het Duitse industriegebied en de goedkope graangebieden van Frankrijk, Midden- en Zuid-Duitsland. Het wil mij voorkomen dat deze noodseinen wel ietwat lichtvaardig zijn gehesen.

Twee belangrijke vraagstukken in deze zijn:

1. zal de E.E.G. in de toekomst in eigen graanbehoefte kunnen voorzien?;
2. houdt de voorgestelde graanpolitiek een bedreiging voor de Nederlandse veredelingslandbouw in?

In dit artikel zullen wij ons met de eerste vraag bezighouden; in een volgend stellen wij ons voor de tweede vraag onder ogen te zien.

De mogelijkheid van zelfvoorziening in de E.E.G.

Zolang de E.E.G. een tekortgebied voor granen blijft, is het onwaarschijnlijk dat de graanprijzen in Nederland

¹⁾ Zie: „De landbouw en de E.E.G.” door Prof. Dr. Th. L. M. Thurlings in „E.-S.B.” van 20 januari 1960 en „E.E.G.-beleid in de graansector” door Drs. P. den Hollander en Ir. K. K. Vervelde in „E.-S.B.” van 27 januari 1960.

²⁾ Rede Nederlandse landbouwweek, 3 juni 1960.

(vervolg van blz. 942)

Slotopmerkingen.

Het is mogelijk dat na het gebruik dat is gemaakt van de indexcijfers van de produktie per arbeider men nu weer aandacht zal willen besteden aan de gegevens over de verdeling van het nationaal inkomen. Echter valt niet te ontkennen dat de cijfers over het „werknemersaandeel in het nationaal inkomen” zowel als van het aandeel van de lonen en salarissen in het nationaal inkomen een te globale maatstaf zijn, o.a. omdat daarbij geen rekening wordt gehouden met de geleidelijke relatieve vermindering van het aantal zelfstandigen in verhouding tot de sterke toeneming van het aantal personen in loondienst. Voorts zal men er rekening mee moeten houden dat het nationaal inkomen niet over twee categorieën wordt verdeeld, nl. loontrekkenden en zelfstandigen, maar dat er nog twee andere categorieën zijn, nl. de Overheid, welke de winsten van de overheidsbedrijven incasseert evenals de opbrengst van de vennootschapsbelasting (welke in het nationaal inkomen tegen factorkosten begrepen is, maar geen bestanddeel is van het inkomen van zelfstandigen), terwijl voorts sociale fondsen, pensioenfondsen enz. een deel van

het nationaal inkomen ontvangen als opbrengst van belastingen, dat uiteraard niet aan de categorie der zelfstandigen mag worden toegerekend.

Toepassing van de indeling in meer dan twee categorieën leidt tot cijfers waarvan de fluctuaties van jaar op jaar zowel wat de grootte als de richting ervan betreft kunnen afwijken van die der vroeger gebruikte zeer globale grootheden⁶⁾. Evenals in het geval van de indexcijfers van de produktie per arbeider mogen we concluderen dat een verfijning van de statistische analyse hier gewenst is. Hierbij sluit aan de niet zeer originele opmerking dat meer gedetailleerd economisch, economisch-statistisch of econometrisch onderzoek nodig blijft ter verdieping van het inzicht in de betekenis van enkele thans veel gebruikte statistische grootheden.

⁶⁾ 's-Gravenhage.

Dr. J. B. D. DERKSEN.

⁶⁾ Voor meer gedetailleerde opmerkingen wordt verwezen naar „Het aandeel van de lonen en salarissen, inclusief sociale lasten in het nationale inkomen”, Statistische en Econometrische Onderzoekingen, 3e kwartaal 1959 blz. 113-129. De percentages op blz. 120, tweede kolom, moeten luiden 80 pCt. en 78,7 pCt., i.p.v. 50 en 45 pCt.

tot de hoogste in de E.E.G. gaan behoren. Hoewel Nederland een tekortgebied is, zal de gunstige ligging van ons land t.o.v. de aanvoerhavens moeilijk geheel kunnen worden uitgeschakeld zolang de E.E.G. niet in eigen graanbehoefte kan voorzien. Mocht de E.E.G. echter ophouden een tekortgebied voor graan te zijn, dan zal Nederland gaan behoren tot het gebied met de hoogste graanprijzen. In deze situatie zal bovendien de uitvoer van onze veredelde landbouwproducten niet meer kunnen profiteren van restitutieheffingen, maar zonodig zijn aangewezen op directe subsidies, welke in het kader van de G.A.T.T.-afspraken moeilijk kunnen worden gegeven.

De feitelijke produktie en consumptie van graan ³⁾.

Tabel 1 geeft een beeld van de ontwikkeling van de graanproduktie in de E.E.G.

TABEL 1. *Graanproduktie in de E.E.G.*
(in 1.000 ton)

	1934-1938	1950	1956	1957	1958	1959
Broodgraan	24.522	23.647	24.043	29.920	29.524	31.158
Voedergraan	16.847	14.192	24.777	19.574	20.211	21.821
Totaal	41.369	37.839	48.820	49.494	49.735	52.979

Bron: Landbouwstatistiek E.E.G., no. 6, 1959.

De produktieverhoging is toe te schrijven aan een hogere opbrengst per ha en een verschuiving van de verbouw van haver naar gerst. De opbrengstverhoging per ha, welke veroorzaakt is door betere bedrijfsvoering, cultuurtechnische maatregelen en nieuwe variëteiten (natuurlijk opbrengstvermeerdering) bedraagt voor de granen gemiddeld ca. 3 pCt. per jaar. Dit hoge percentage zal in de toekomst mogelijk niet gehandhaafd kunnen worden.

Sinds 1950 bleef het totale graanareaal zeer constant (zie tabel 2).

TABEL 2. *Graanareaal in de E.E.G.*
(in 1.000 ha)

1934-1938	1950	1956	1957	1958	1959
24.335	21.020	21.430	21.895	21.832	21.863

Bron: Landbouwstatistiek E.E.G., no. 6, 1959.

Voor enkele graangewassen was het beloop als volgt:

TABEL 3. *Areaal in de E.E.G.*
(in 1.000 ha)

	1934-1938	1950	1956	1957	1958	1959
Tarwe	11.754	10.347	9.069	11.144	11.127	10.781
Rogge	2.814	2.248	2.177	2.136	2.135	2.035
Gerst	1.828	1.986	3.554	2.913	3.070	3.347
Haver	5.468	4.341	3.999	3.269	3.034	3.014
Mais	—	1.577	1.920	1.804	1.814	1.809

Bron: Landbouwstatistiek E.E.G., no. 6, 1959.

Het zelfvoorzieningspercentage voor tarwe neemt voortdurend toe en bedroeg in 1959 ca. 95 (overschot zachte tarwe, tekort harde tarwe). Het dekkingspercentage voor de voedergranen is in de loop der jaren vrijwel op hetzelfde niveau gebleven en schommelt tussen 70 en 80. De produktietoename van voedergranen is ruimschoots opgenomen, waarbij nog gevoegd dient te worden de tarwe en

³⁾ In alle navolgende cijfers voor granen is rijst niet begrepen.

rogge die in de veevoedersector verdwijnt. Tabel 4 geeft een overzicht van de ontwikkeling van het invoeroverschot van voedergranen.

TABEL 4. *Invoeroverschot voedergranen*
(gerst, haver, maïs, sorghum e.d.; in 1.000 ton)

	1934-1938	1952/1953	1953/1954	1954/1955	1955/1956	1956/1957	1957/1958	1958/1959
Nederland	1.233	438	1.011	1.520	1.542	2.063	1.660	1.847
België/Luxemburg	1.170	915	1.026	1.043	1.057	1.350	1.361	1.428
Frankrijk	894	679	361	208	619	-1.547	-359	346
West-Duitsland	2.000	1.647	1.249	2.012	2.052	2.765	2.232	2.760
Italië	315	204	341	50	489	667	871	903
E.E.G. ca.	5.600	3.873	3.988	4.833	5.759	5.273	5.755	7.284

Bron: Mededeling Ministerie van Landbouw, juni 1960.

De voedergraanmarkt in de E.E.G. is bovendien nog extra belast door de afname van het aantal trekdieren. Vooral na 1950 zijn deze op grote schaal door trekkers vervangen. Volgens de Landbouwstatistiek E.E.G., no. 4, 1959, was het aantal trekdieren vóór de oorlog 9.875.000 en in 1958 nog slechts 6.550.000. Deze daling met 3.325.000 stuks heeft ca. 6,5 mln. ton voedergraan vrijgemaakt. Hierbij hebben wij het voor deze trekdieren benodigde voeder omgerekend op graan, daar ook het niet-graانvoeder, dat is vrijgekomen, op de markt doorwerkt. De vleesproduktie van deze trekdieren laten wij buiten beschouwing. Deze 6,5 mln. ton betekent ca. 10 maal de natuurlijke jaarlijkse produktietoename voor voedergranen en 4 maal die voor alle granen. De mechanisatie is nu echter zo ver gevorderd dat met een snelle afname van het aantal trekdieren in de toekomst geen rekening hoeft te worden gehouden.

Consumptiestijging.

De consumptie van veredelde landbouwproducten is in de E.E.G. nog zeer laag vergeleken met de Verenigde Staten. Enkele voorbeelden:

TABEL 5. *Consumptie in kg per hoofd in 1958/59*

	Varkensvlees, spek	Geslacht pluimvee	Eieren
Nederland	19	1,2	12
Benelux	25	3,3	15
West-Duitsland	28	2,8	12
Italië	5	2,4	9
Frankrijk	19	7,1	10
E.E.G.	18	3,8	11
Verenigde Staten ..	30	15,4	21

Bron: E.E.G.-vademecum, Ministerie van Landbouw.

Hoewel de Europeaan, ook bij grote welvaart, wel nooit dergelijke hoeveelheden zal verbruiken als de Amerikaan, liggen hier nog veel mogelijkheden tot opvoering van het verbruik. Wanneer van bovengenoemde producten in de E.E.G. dezelfde hoeveelheid zou worden geconsumeerd als in de Verenigde Staten, dan zou alleen hiervoor reeds ca. 30 maal de natuurlijke jaarlijkse produktietoename voor voedergranen nodig zijn en ca. 12 maal die voor alle granen. Daarenboven komen er in de E.E.G. ieder jaar ruim 1¹/₄ mln. consumenten bij.

Produktieverhoging door prijsstimulering.

De mogelijkheden om het graanareaal uit te breiden lijken niet groot. De bedrijfsstructuur in de E.E.G. laat hiervoor weinig ruimte. In vele streken zou het zelfs gezon-

der, zijn indien de graanteelt werd ingekrompen, bijv. in het Oldambt⁴⁾ en in Noord-Frankrijk. Wel kunnen de graangewassen onderling verschuiven, bijv. inkrimping van het haverareaal gedeeltelijk ten gunste van de gerstbouw. Ook kan het graanareaal tijdelijk worden uitgebreid ten

**UW AANDEEL
IN DE TOEKOMST**

„INTERUNIE“

Vraag Uw bank
of commissair

(advertentie)

koste van andere gewassen. Landbouwkundig is dit evenwel niet lang vol te houden. Het omzetten van weidegrond in bouwland is in een omvang van enig gewicht om bedrijfs-technische en bedrijfseconomische redenen niet mogelijk. De laatste wereldoorlog heeft zulks wel geleerd. De inkrimping van het graanareaal vergeleken met vóór de oorlog is goeddeels veroorzaakt door het wegvallen van gronden waarop onder de huidige omstandigheden graanteelt niet meer rendabel is, ook niet bij hoge prijzen.

Een prijsverhoging van granen is op zichzelf niet zo belangrijk als de prijsverhouding t.o.v. andere produkten. Hoge graanprijzen met als gevolg een mogelijke uitbreiding van het areaal ten koste van andere teelten zal een produktiebeperking voor andere landbouwvoortbrengselen kunnen betekenen met als gevolg een prijsverhoging. Automatisch zal dan het graanareaal weer inkrimpen.

De ervaring leert dat hoge prijzen voor landbouwprodukten gemeenlijk leiden tot hoge grond- en pacht-prijzen, tot minder rationele bedrijfsvoering en tot het uitblijven van cultuurtechnische verbeteringen. De bedrijfskosten stijgen en de stimulans tot produktievergroting verdwijnt. Als voorbeeld moge Duitsland dienen, waar de graanproduktie sinds honderd jaar bijzondere steun en bescherming geniet en de Overheid de landbouw klaarblijkelijk niet aan een lager prijsniveau durft bloot te stellen. Dit ondanks het feit, dat de natuurlijke omstandigheden voor de graanverbouw in Duitsland lang niet de slechtste zijn in de E.E.G.

Het is niet eenvoudig na te gaan, welke kwantitatieve invloed de prijzen hebben op de graanproduktie. Teveel factoren spelen hierbij een rol. In 1949/50 en in 1958/59 ontving de boer de volgende prijzen voor zijn graan:

TABEL 6. *Boerengraanprijzen*
(in glds. per 100 kg)

	Tarwe		Rogge		Haver		Gerst	
	1949/ 1950	1958/ 1959	1949/ 1950	1958/ 1959	1949/ 1950	1958/ 1959	1949/ 1950	1958/ 1959
Nederland	23	29	23	26	24	26	27	26
België	31	35	24	26	21	26	25	30
West-Duitsland	24	38	22	35	20	32	24	38
Italië	39	40	26	31	28	22	26	27
Frankrijk	27	26	23	22	20	22	21	22

Bron: E.E.G.-vademecum, Ministerie van Landbouw.

Het aandeel van de verschillende E.E.G.-landen in de graanproduktie is, afgezien van oogstschommelingen, niet aan grote veranderingen onderhevig:

⁴⁾ Zie: „Een Oldambter bedrijf in 1970”, rapport van het Landbouw-Economisch Instituut, 1960.

TABEL 7. *Graanproduktie in de E.E.G.-landen*
(in pCt.)

	1934/38	1955	1956	1957	1958
West-Duitsland	27,9	26,0	27,1	27,4	26,5
België	3,8	3,6	3,2	3,5	3,5
Luxemburg	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Frankrijk	37,7	38,2	39,5	39,2	37,2
Italië	27,0	28,3	26,6	26,1	29,1
Nederland	3,4	3,7	3,4	3,6	3,5

Bron: Landbouwstatistiek E.E.G., no. 6, 1959.

TABEL 8. *Tarweproduktie in de E.E.G.-landen*
(in pCt.)

	1934/38	1955	1956	1957	1958
West-Duitsland	14,5	13,9	18,6	15,7	15,3
België	2,5	3,0	3,2	3,1	3,3
Luxemburg	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Frankrijk	42,6	42,5	30,2	45,0	39,4
Italië	37,9	39,0	46,2	34,4	40,2
Nederland	2,3	1,4	1,6	1,6	1,6

Bron: Landbouwstatistiek E.E.G., no. 6, 1959.

Van 1950 tot 1959 breidde het tarwe-areaal in West-Duitsland, B.L.E.U. en Nederland zich resp. uit met ca. 30, 15 en 30 pCt. De tarweverbouw in Frankrijk en in Italië bleef op hetzelfde niveau. Het haverareaal daalde in dezelfde periode in West-Duitsland, B.L.E.U. Frankrijk, Nederland en Italië met resp. 30, 25, 35, 10 en 10 pCt. Het gerstareaal werd in West-Duitsland, B.L.E.U. en Frankrijk uitgebreid met ca. 50, 30 en 100 pCt. De verbouw in Nederland bleef op dezelfde hoogte, terwijl in Italië zich een achteruitgang met 10 pCt. voltrok.

Een toekomstig E.E.G.-prijsniveau zal vermoedelijk een daling van alle graanprijzen in West-Duitsland en van de tarweprijs in Italië betekenen. Wij gaan voorbij aan de recente verklaring van de Duitse Regering, geen prijsverlaging voor granen te zullen aanvaarden. Een prijsverhoging voor alle granen is in Frankrijk te verwachten. De grote Franse graanbedrijven, die voor de tarwe f. 23,50 per 100 kg ontvangen en 15 pCt. van de Franse tarwe aan de markt brengen, zullen het meeste voordeel hebben van een prijsverhoging. Uitbreiding van het tarwe-areaal is op deze bedrijven tijdelijk mogelijk. De opbrengsten per ha liggen echter reeds op een hoog niveau. De kleinste graanproducenten, die 35 pCt. van de Franse tarwe voortbrengen, ontvangen f. 28,50 per 100 kg. Deze zullen het minst van de prijsverhoging profiteren, terwijl op deze bedrijven weinig ruimte is voor verhoging van de tarweproduktie. Bij de middelgrote tarweproducenten is eventueel de grootste produktieverhoging te verwachten⁵⁾.

Het Franse tarwe-areaal is vergeleken met vóór de oorlog sterk afgenomen, nl. van 5,2 mln. ha tot ca. 4,5 mln. ha. De oorzaak hiervan moet goeddeels worden gezocht in het feit, dat de graanverbouw op vele plaatsen geen voldoende mogelijkheden biedt om te voldoen aan de levenseisen die een jongere generatie stelt. Wij hebben zelfs de indruk dat een prijsverhoging hoogstens een verdere inkrimping van het graanareaal kan voorkomen. Een verhoging van de produktie van voedergranen biedt niet meer mogelijkheden dan die van tarwe; hierbij dient te worden bedacht dat uitbreiding van het tarwe-areaal gedeeltelijk ten koste van het voedergraanareaal zal gaan. Maar stellen wij eens dat een prijsverhoging de Franse

⁵⁾ Zie voor de tarweprijs in Frankrijk: „Landbouwwereld-nieuws” van 28 november 1959, blz. 759 e.v.

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over ruim 175 vooraanstaande

Waarom zoudt U meer risico nemen dan nodig is? Door aankoop van een aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verkrijgt U in feite een volledige aandelenportefeuille, veilig verdeeld over ruim 175 zorgvuldig geselecteerde ondernemingen. Zodoende komen U de voordelen van aandelenbezit ten goede en ligt een aantrekkelijk rendement binnen Uw bereik.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

ondernemingen

(Advertentie)

graanproductie een extra stimulans zou geven van bijv. 10 pCt., dan betekent dit nog slechts ruim 1 maal de natuurlijke jaarlijkse produktietoename van de E.E.G. Een dergelijke hoeveelheid kan de veredelingslandbouw gemakkelijk opnemen, waarbij wij ervan uitgaan dat ook de extra tarweproduktie in de veevoedersector verdwijnt.

Kunstmestgebruik.

In Nederland staart men zich vaak blind op onze hoge opbrengsten per ha. Hierbij worden dan vooral onze hoge kunstmestgiften — vooral van stikstof — vergeleken met de lagere in de andere E.E.G.-landen. Dit zou dan impliceren, dat deze landen door hoger kunstmestgebruik eveneens sterke opbrengststijgingen zouden kunnen krijgen. Gedeeltelijk is dit ook zo, maar hogere prijzen voor de landbouwproducten wil nog niet zeggen dat men ook meer kunstmest zal gaan gebruiken. Wij zijn in Nederland sterk ingesteld op hoge opbrengsten per oppervlakte-eenheid. Onvoldoende wordt beseft, dat een meer extensieve bedrijfsvoering in vele gevallen de meest profijtelijke is, dit in verband met arbeidsbesparing en een doeltreffende mechanisatie. Voor Nederland denken wij hierbij bijv. aan de middelgrote weidebedrijven⁹⁾.

Gemiddelde cijfers geven bovendien geen juist beeld. Men dient gebieden te vergelijken die ongeveer dezelfde mogelijkheden hebben. In Vlaanderen en op de grote graanbedrijven in Noord-Frankrijk liggen de opbrengsten op hetzelfde niveau als in Nederland. Het kunstmestgebruik, vooral van stikstof, zegt lang niet alles. Vele bedrijfssystemen zijn ingesteld op organische bemesting, o.a. groenbemesting. In vele graangebieden is het stro weinig waard en een belemmering voor de werkzaamheden. In de E.E.G. zijn de verschillen in klimaat en grond groot. De bemestingseisen lopen zeer uiteen. Trouwens, indien men de stikstofgiften buiten beschouwing laat, is het verschil in kunstmestgebruik tussen ons land en de andere E.E.G.-landen, zoals tabel 9 laat zien, niet zo groot als wel eens wordt gedacht.

⁹⁾ Zie o.a.: „Optimale bedrijfsstructuren en hun veranderingen bij variatie van bedrijfsoppervlakte en arbeidsverbruik” door Dr. J. Mol in het „Landbouwkundig Tijdschrift” van oktober 1959.

TABEL 9.

Kunstmestgebruik in kg/ha landbouwgrond 1958/59

	Fosfaat	Stikstof	Kali
Nederland	49	91	63
België	55	56	89
Luxemburg	39	28	43
West-Duitsland	45	40	71
Italië	23	17	5
Frankrijk	29	16	25
E.E.G.	32	25	33

Bron: E.E.G.-vademecum, Ministerie van Landbouw.

Van een verhoging van de graanproductie door hoger kunstmestgebruik ten gevolge van hogere graanprijzen zal geen of weinig sprake zijn.

Conclusie.

Het lijkt niet waarschijnlijk, dat de E.E.G. ooit in haar graanbehoefte door eigen produktie zal gaan voorzien. Dat ook het bedrijfsleven optimistisch is wat de graaninvoer betreft, moge blijken uit de grote plannen voor een nieuw over- en opslagbedrijf voor granen aan de Botlek. Wel kunnen van jaar tot jaar, door klimatologische omstandigheden, grote schommelingen in de graanproductie en in de voedergraanconsumptie optreden. In 1959 ging een hoge voedergraanopbrengst gepaard met een lage opbrengst aan ander veevoeder. Voor 1960 lijken zowel voor de granen als voor de veevoedergewassen de vooruitzichten niet slecht, zodat er mogelijk een hoog dekkingspercentage voor de voedergranen zal worden bereikt.

Maar stel, dat de E.E.G., tegen alle berekeningen in, wél „self-supporting” voor graan zou worden, zodat niet meer kan worden gemanoeuvreed met restitutieheffingen. De uitvoer van sommige veredelde landbouwproducten zou dan zo nodig ondersteund dienen te worden door middel van subsidies. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit, ondanks de G.A.T.T.-afspraken, repercussies van belang ten gevolge zou hebben. De E.E.G. blijft altijd, vooral ook dank zij de industrie, een grote importrice van landbouwproducten, ook uit die landen waar wij tot op heden onze granen uit betrekken. Een E.E.G.-onderhandelaar zal trouwens met vrij wat meer riemen kunnen roeien dan de Nederlandse vertegenwoordiger.

Tuikwerd.

Ir. J. F. JANSEN.

28-9-1960

Is hoogbouw duurder?

Inleiding.

Nu ook in Nederland steeds meer hoge woongebouwen verrijzen en de achterstand te dien aanzien tot Frankrijk, Italië, West-Duitsland en de Scandinavische landen wordt ingehaald, is het niet langer een riskante zaak iets ten gunste van het hoge bouwen te zeggen. Dat was enkele jaren geleden nog wel wat anders. Toen ging men in ons land nog door voor een fantast, een stokpaardberijder of een a-sociaal individu, wanneer men 10 pCt. hoogbouw bepleitte. En nog steeds zijn er heel wat fervente tegenstanders van hoogbouw, die het niet laten kunnen te spreken over „mensenpakhuizen” of over „nivellering”, „aanslag op de privacy” e.d.

Het is daarom toe te juichen, dat in de laatste jaren ook tal van pogingen zijn ondernomen strikt-zakelijk dit vraagstuk te benaderen, daarbij afziende van alle mogelijke sentimenten pro en contra, die alleen maar een rookgordijn optrekken rondom de vraag, of nu werkelijk in een dichtbevolkt land als Nederland het hoogbouwen economisch, sociaal en planologisch juist of onjuist moet worden genoemd.

-Want het is bepaald niet interessant, of deze of gene op grond van een of andere vooringenomenheid nu voor of tegen is. En nog minder van belang is het tegen hoogbouw te zijn, omdat alles morgen moet gaan, zoals het gisteren ging, dan wel voor hoogbouw te zijn, omdat alles altijd weer nieuwer moet worden. Er lopen hoogbouwfanatici rond, die alleen nog maar de woning door de bril van le Corbusier kunnen zien. Maar er lopen nog veel meer bestrijders rond, die in elke hoogbouw een aanval zien op de ziel van het Nederlandse volk en op onze samenleving. Het is jammer, dat Prof. Dr. Ir. H. G. van Beusekom kort geleden in „E.-S.B.”¹⁾ voet heeft gegeven aan deze bestrijders door te suggereren, dat het streven naar hoogbouw een ideaal is, waarbij het collectieve overheerst, welk ideaal de grote massa tegen haar wil wordt bijgebracht. Immers, het is altijd goed te luisteren naar een gezaghebbend man en wanneer ook hij tegen hoogbouw is, dan moet er toch wel een luchtje aan zitten, nietwaar?

Het is daarom gewenst in alle nuchterheid en zakelijkheid eens na te gaan waarom hoogbouw bepaalde voor- of nadelen heeft. In het onderstaande wordt een poging gedaan het vraagstuk te bezien uit financieel standpunt. In een tweetal volgende artikelen zal de vraag worden besproken of hoogbouw sociaal een gevaar oplevert resp. of hoogbouw planologisch gewenst is.

Is hoogbouwen duurder dan laagbouwen?

Tot dusverre werd als axioma aangenomen, dat hoogbouwen duurder was dan laagbouwen. Tot goed begrip diene hierbij, dat de grens tussen deze twee daar ligt, waar een lift noodzakelijk wordt. Hoger dan vijf-lagenbouw wordt dan ook meestal hoogbouw genoemd (in weinig fraai Nederlands dan, dat echter reeds zo ingeburgerd is, dat wij de Duitse afkomst maar moeten vergeten).

¹⁾ Zie: „Is hoogbouw gewenst of noodzakelijk?” in „E.-S.B.” van 6 juli 1960.

Bij oppervlakkige beschouwing moet dit axioma ook wel een zekere evidentie hebben. Het is immers duur om liften te bouwen, een centrale verwarming aan te leggen en te exploiteren, een zware fundering te maken enz. Maar het is een oppervlakkige redenering, zoals wel heel goed blijkt uit een in dit voorjaar verschenen rapport van de Stichting Ratiobouw: „Economische aspecten van hoge woongebouwen”, een uitgave van het Bouwcentrum.

In dit rapport wordt een kostprijsvergelijking gemaakt van de *bouwkosten* (niet van de stichtingskosten) van middelhoge bouw en hoogbouw. Daarbij heeft men woningen vergeleken van een zelfde gerief. Het gaat immers niet aan een luxueuze flat in een hoog gebouw te vergelijken met een „uitgeklede” arbeiderswoning van na de bestedingsbeperking. Een tweetal conclusies, waartoe dit rapport komt, worden hier overgenomen:

1. De bouwkosten per woning behoeven bij hoogbouw niet of slechts weinig te verschillen met die van vergelijkbare middelhoge bouw.

2. De kosten van voorzieningen bij hoogbouw, zoals bijv. liften, hydrofoor en dubbele beglazing, worden in belangrijke mate gecompenseerd door besparingen, die op de kosten van de fundering en van het dak en de dakbedekking worden verkregen. De exploitatiekosten zullen ten gevolge van de bedoelde voorzieningen evenwel hoger zijn dan van middelhoge bouw.

De twee andere conclusies hebben betrekking op de seriegrootte van de projecten. Het is vanzelfsprekend — en ook in dit strikt theoretische rapport ten overvloede bewezen — dat in serie uitgevoerde bouwwerken lagere bouwkosten vertonen dan een enkel project. Overigens is dit dan ook één verklaring van de in de regel nogal hoge bouwkosten van een hoog woongebouw. Een andere oorzaak ligt in het verschil in woongerief. Nog een andere oorzaak — terecht wijst ook hier het rapport van Ratiobouw op —: de aannemers hebben nog maar weinig ervaring met deze gebouwen en houden daarom bij hun berekeningen een grotere risicofactor aan dan bij werken, waarmede zij wel een uitgebreide ervaring hebben opgedaan.

In de tweede hierboven genoemde conclusie wordt gesteld, dat de exploitatiekosten wel hoger zijn bij hoogbouw dan bij laagbouw. Dit lijkt niet voor bestrijding vatbaar. Maar wel moet er op worden gewezen, dat de totale *stichtingskosten* (die de bouwkosten omvatten) *lager* kunnen zijn dan bij middelhoge bouw, omdat de benodigde grond intensiever wordt gebruikt en dientengevolge per woning goedkoper kan zijn.

Kan zijn, want het is een ervaringsfeit, dat de meeste gemeenten (o.a. de gemeente Rotterdam) dank zij een wat wonderlijk systeem dit voordeel, teniet doen. Zo gaat men in Rotterdam uit van het zgn. x-systeem, waarbij x = de grond onder een 7 meter brede etagewoning in een gebouw van vier lagen. Uiteraard is er geen enkel bezwaar tegen uittegaan van deze norm, al moet wel worden opgemerkt, dat hier de vierlagenbouw dus kennelijk als „normaal” wordt beschouwd! Maar nu komt het merkwaardige. Bij de berekening van de grondprijs voor éénlaaghuizen wordt niet 4 x berekend, doch slechts 2 x of 3 x, terwijl bij een

twaaflagengebouw niet wordt gerekend met $\frac{12}{4}x = \frac{1}{3}x$, maar met ca. $\frac{3}{4}x$. Zo zijn er voorbeelden te noemen, waarbij de grondkosten in de stichtingskosten van een vierlagenwoning ca. f. 4.000 per woning bedroegen, terwijl voor een woning in een twaaflagenwoning ca. f. 3.000 per woning werd berekend. Op deze wijze wordt een premie verstrekt aan de vierlagenbouw en aan de eenlaagbouw, en een boete opgelegd aan de hoogbouw.

Wanneer daarentegen voor een woning in een twaaflagenbouw $\frac{1}{3}x$ zou worden berekend, zou dit — in het onderhavige prijzenvoorbeeld — in de stichtingskosten een bedrag hebben bezuinigd van ruim f. 1.600 hetgeen neerkomt op ca. 15 pCt. van de stichtingskosten. Op die wijze zou men dus ook de huur kunnen drukken op een meer acceptabel niveau.

Bij de bespreking van het planologische aspect van de hoogbouw wordt op deze kwestie nader teruggekeerd. Hier zij alleen nog gewezen op de eveneens in het genoemde rapport van Ratiobouw genoemde voordeel van de goedkopere leidingen naar een hoog woongebouw, waardoor de totale openbare werken van de desbetreffende wijk lager kunnen worden. Deze openbare werken vormen met de verwervingskosten van de grond en het bouwrijp maken, de kostenbestanddelen van de grond. Het moet trouwens een gemeente, die met acuut grondgebrek te maken heeft (en dat hebben vrijwel alle grote en middelgrote gemeenten), wel wat waard zijn de dichtheid per hectare op te voeren en nochtans voldoende ruimte te vinden voor actieve en passieve recreatie. Een toerekening van deze voordelen aan de hoogbouw zou tot een drastische prijsbeperking per woning kunnen leiden. Gezien het feit, dat zeker ongeveer $\frac{1}{4}$ van de stichtingskosten uit grondkosten bestaat, zou dit van grote invloed op de stichtingskosten kunnen zijn. Het nadeel van de hogere exploitatiekosten zou daarmee ruim zijn gecompenseerd.

Nu kan men zeggen, dat het rapport van Ratiobouw toch „nog maar” theorie is. (Overigens een merkwaardige houding, die men gelukkig niet aanneemt ten aanzien van verreweg de meeste wetenschappelijke onderzoeken.) Maar gelukkig heeft de praktijk inmiddels ook reeds iets bewezen. Hierbij kan worden gedacht aan de hoge woongebouwen, die de gemeente 's-Gravenhage bouwt in „Morgenstond” en „Bouwlust I”. In beide plannen gaat — het om vierkamerwoningen met in totaal 7 bedden in hoge woongebouwen. Er is centrale verwarming en parkeerruimte. De huren komen op resp. f. 19 en f. 18 per week, waarin zijn begrepen de servicekosten en de vaste lasten van de centrale verwarming. Deze huren zijn alleszins vergelijkbaar met woningen in grote steden voor grotere gezinnen, waarbij men ook komt tot huren tussen f. 17,50 en f. 22,50, waarbij men dan echter de centrale verwarming en de lift mist, terwijl het toch duidelijk is, dat over enige jaren het ontbreken van een centrale verwarming een „euvel” zal worden genoemd, terwijl ook een lift, vooral voor de bewoners van een vierde of vijfde woonlaag noodzakelijk zal worden geacht. Dat men in de huidige situatie met een groot woningtekort nog genoeg neemt met deze „euvels”, mag ons de ogen niet doen sluiten voor de ontwikkeling van de behoeften in een volksgemeenschap met sterk stijgende materiële welvaart.

Conclusie.

Het ziet er naar uit, dat de stichtingskosten van een woning in een hoog woongebouw lager zijn dan de stichtingskosten van een soortgelijke woning (zelfde woon-gerief) in een middelhoge bouw, wanneer men althans de grondkosten zelf berekent. De hogere servicekosten doen dit voordeel echter grotendeels teniet. Vooral nog kan daarom worden aangenomen, dat bij gelijke woonkwaliteit de huurder dezelfde totale prijs betaalt.

Rotterdam.

J. G. VAN DER PLOEG, ec. drs.

AANTEKENING

De economische toestand in de Sowjet-Unie en Oost-Europa

Achtereenvolgens worden de volgende onderwerpen behandeld: de industriële produktie, de landbouw, de investeringen, het verbruik en de buitenlandse handel ¹⁾.

De industriële produktie.

In tabel 1 wordt de ontwikkeling van de industriële produktie tot uitdrukking gebracht.

Behalve voor Roemenië zijn de stijgingspercentages, genoemd in de jaarplannen, lager dan de feitelijke groei in 1959. De bereikte resultaten gedurende de eerste vijf maanden van dit jaar wijzen echter op een overschrijden van de jaarlijkse taakstellingen in een aantal landen. Het accent van de expansie ligt op de kapitaalgoederensector, hoewel van de expansie wordt de consumptiegoederen eveneens relatief sterk toeneemt. De groei van de industriële produktie spruit in de meeste landen voornamelijk voort uit een vergroting van de arbeidsproductiviteit. Uitzonderingen zijn: Albanië, Bulgarije en Hongarije.

¹⁾ Hierbij is gebruik gemaakt van gegevens in het „Economic Bulletin for Europe”, juni 1960, van de Verenigde Naties.

TABEL 1.

Het bruto industriële produkt in 1959 en 1960 a)

(procentuele stijging t.o.v. de overeenkomstige periode in het voorgaande jaar)

Land	1959	1959	1960	1960
	jaar	eerste kwartaal	jaar	jaarplan
Sowjet-Unie	11	11	11	8
Albanië	20	22	.	11
Bulgarije	25	18	19	15
Tsjechoslowakije	11	10,5	13	10
Oost-Duitsland	12	11	12	9 b)
Hongarije	12	5	18	8
Polen	9	8	11	8
Roemenië	11	6,5	17 c)	14

a) Exclusief de industriële produktie van de collectieve boerdrijven in de Sowjet-Unie. In Hongarije en Polen beperkt tot resp. de overheidsbedrijven en de gesocialiseerde industrie.

b) Geraamd op basis van het rapport over de uitvoering van het kwartaalplan.

c) Slechts de eerste twee maanden.

De Sowjet-Unie.

De geraamd groei van 8 pCt. voor 1960 wordt gedifferentieerd in 2 pCt. en 6 pCt. ten gevolge van een toename van resp. de beroepsbevolking en de arbeidsproductiviteit.

Het voornoemde plan impliceert echter een stijging van de industriële produktie per *manuur* met 10,5 pCt. wegens de arbeidstijdverkorting.

In tabel 2 wordt een bedrijfstakgewijze overzicht gegeven van de industriële produktie.

TABEL 2.

De industriële produktie in een aantal bedrijfstakken in de Sowjet-Unie in 1959 en 1960

(procentuele stijging t.o.v. de overeenkomstige periode in het voorgaande jaar)

Bedrijfstak	1959	1959	1960	1960
	jaar	eerste kwartaal	jaarplan	
Energie	9	8	10	.
Ferro en non-ferrometallurgie	9	9	11	.
Machinebouw en metaalbewerking	15	13	16	12
Chemische en rubbernijverheid	10	11	11	10
Bouwmateriaal	22	25	21	.
Industriële consumptiegoederen	9	7	11	6
Voedingsmiddelenindustrie	11	13	6	.

Het plan voor het eerste kwartaal van 1960 werd met 4 pCt. overschreden. De bedrijfstakken bouwmaterialen, machinebouw en metaalbewerking boekten de grootste vooruitgang. De aanzienlijke daling van de produktie in de voedingsmiddelenindustrie kan worden toegerekend aan de geringere oogst van bepaalde agrarische produkten in 1959. De snelle stijging van de produktie van duurzame consumptiegoederen blijkt uit de volgende stijgingspercentages in het eerste kwartaal van 1960 t.o.v. de corresponderende periode in 1959: televisietoestellen 35 pCt., meubilair 22 pCt., ijskasten t.b.v. de gezinshuishoudingen 17 pCt. en motorfietsen en scooters 16 pCt.

De landbouw.

De collectivisering.

In Oost-Duitsland is in het begin van dit jaar de collectivisering op een drastische wijze ingevoerd. Zelfs in de Sowjet-Unie is dit zonder precedent. Bij de aanvang van dit jaar was nog ongeveer de helft van de landbouwgrond particulier bezit. Doch reeds 15 april werd officieel bekend gemaakt dat in alle districten de boeren waren ingeschakeld in agrarische coöperaties. In Tsjechoslowakije wordt de gemiddelde grootte van de coöperatieve boerderij in een versneld tempo opgevoerd. In Hongarije is de gesocialiseerde agrarische sector gegroeid van 55 pCt. begin januari tot 71 pCt. begin maart. Ook in Polen heeft de collectivisering vorderingen gemaakt.

De landbouwproduktie.

In de Sowjet-Unie is in het vroege voorjaar ernstige schade toegebracht aan de wintertarwe in de Oekraïne en de noordelijke Kaukasus door buitengewoon ongunstige weersomstandigheden. Teneinde het verlies in deze gebieden, waar de gemiddelde opbrengst gewoonlijk met 60 pCt. wordt overschreden, te compenseren, moest een groter areaal zomergraan worden ingezaaid in de Oeral, Kazakstan en Siberië dan aanvankelijk gepland was. Gedurende de jaren 1956 t/m 1959 beliep de graanproduktie in de Sowjet-Unie resp. 127,6, 105,0, 141,2 en 124,8 mln. ton. Het jaarplan voor 1960 voorziet in een produktie van 150 mln. ton. De ervaring, in 1956 opgedaan, heeft geleerd dat, ondanks de schade aan de wintertarwe, door een goede oogst in de oostelijke gebieden nog een gunstig totaal resultaat kan worden verkregen. Volgens een recent krantenbericht wordt het in Moskou echter dubieus geacht, of zelfs de oogst van vorig jaar kan worden geëvenaard.

Ook in de meeste Oosteuropese landen waren de weersomstandigheden, in het bijzonder gedurende het begin van het jaar, ongunstig. In tabel 3 wordt een beeld gegeven van de landbouwproduktie in deze landen.

TABEL 3.

De agrarische produktie in Oost-Europa in 1959 en volgens het jaarplan 1960

(stijgingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

Land	1959	1960
Albanië	25	33
Bulgarije	14	32
Tsjechoslowakije	— 1,4	13,1
Hongarije	4,5	4,9
Polen	— 1,3	3,8
Roemenië	22	13

De Poolse landbouw heeft geleden van droogte in de herfst en van de strenge vorst en stormen in de winter en het voorjaar. Van de wintertarwe werd 30 pCt. vernietigd, zodat het zomergraanareaal met 1,5 mln. ha moest worden uitgebreid.

De investeringen.

De ontwikkeling van de investeringen in vaste activa is gekwantificeerd in tabel 4.

TABEL 4.

De groei van het nationaal inkomen en van de investeringen in vaste activa in 1959 en volgens het jaarplan 1960

(stijgingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

Land	1959	1960
Sowjet-Unie:		
Nationaal inkomen	8	9
Centraal geplande overheidsinvesteringen ..	10	11 a) b)
Albanië:		
Nationaal inkomen	ca. 20	18
Bruto overheidsinvesteringen in vaste activa	14	2
Bulgarije:		
Nationaal inkomen	20	22
Bruto overheidsinvesteringen in vaste activa	32	19
Tsjechoslowakije:		
Nationaal inkomen	5	6
Bruto investeringen in vaste activa	19,5	12
Hongarije:		
Nationaal inkomen	8	9
Van overheidswege gefinancierde en coöperatieve investeringen	29	10
Oost-Duitsland:		
Nationaal inkomen		
Bruto investeringen in vaste activa	14	16
Polen:		
Nationaal inkomen	5	6
Bruto investeringen in vaste activa	14	6
Roemenië:		
Nationaal inkomen	13	13
Bruto investeringen in vaste activa in de gesocialiseerde sector	17	34

a) Stijgingspercentage t.o.v. het plan voor 1959.

b) De geplande stijging t.o.v. het feitelijke niveau in 1959 is 13,5 pCt.

De bruto investeringen in vaste activa namen in 1959 in de meeste landen in versneld tempo toe. De plannen voor 1960 voorzien in een verdere groei in Oost-Duitsland, Roemenië en de Sowjet-Unie. Het lijkt waarschijnlijk dat de investeringen in vaste activa in de meeste landen in niet minder grote mate beslag zullen leggen op de nationale middelen dan in 1959.

Het verbruik.

In tabel 5 wordt een beeld gegeven van het verbruik.

TABEL 5.

De levensstandaard in 1959 en in de jaarplannen voor 1960
(stijgingspercentages t.o.v. de overeenkomstige periode in het voorgaande jaar)

Landen	1959	1960	1960
	jaar	1e kwart.	jaarplan
Sowjet-Unie:			
Particulier verbruik per hoofd a)	4	.	5
Volume van de kleinhandelsomzetten	8	7	7
Albanië:			
Reëel loon per hoofd	8	.	6
Kleinhandelsomzetten (waarde)	13,1	.	
Bulgarije:			
Totaal particulier verbruik	.	.	12,5
Reëel loon per hoofd	4,1	.	18
Kleinhandelsomzetten (volume)	18,9	10	14,2
Tsjechoslowakije:			
Particulier verbruik per hoofd	4,4	.	4,2
Reëel loon per hoofd	ca. 5	5 b)	0,8
Kleinhandelsomzetten (volume)	7,2	3	2,7
Oost-Duitsland:			
Reëel loon per hoofd	9,7 c)	.	
Kleinhandelsomzetten (waarde)	12,2	5	13,8
Hongarije:			
Particulier verbruik per hoofd	6,5	.	6
Reëel loon per hoofd	4,1	2,5	2,1
Kleinhandelsomzetten (volume)	11,7	13,9 d)	4,4
Polen:			
Particulier verbruik per hoofd	4,7	.	
Kleinhandelsomzetten (volume)	9	5	4,3
Reëel loon per hoofd	4,6	ca. — 2	0,7
Roemenië:			
Reëel loon per hoofd	5,5	.	5
Kleinhandelsomzetten (volume)	5	.	17 e)

- a) Reëel loon per rendabel werkzaam persoon (gainfully employed person).
b) Stijging van de nominale lonen.
c) Betreft slechts de gesocialiseerde industrie.
d) Stijging van de waarde van de omzet gedurende de eerste vijf maanden.
e) Stijging van de waarde van de omzet.

De geraamde stijging van het reëel inkomen van de arbeiders en de boeren met 5 pCt. in de Sowjet-Unie moet worden gerealiseerd door resp. een daling van de kleinhandelsprijzen met 1 à 1,5 pCt. (mogelijk zullen ook de agrarische marktprijzen dalen; in 1959 vond een daling plaats van 6 pCt.), een verlaging van de inkomensbelasting en door een mogelijke stijging van de geldlonen in samenhang met een vergrote produktiviteit.

In Oost-Europa loopt de toename van het verbruik in de plannen voor 1960 in de verschillende landen in aanzienlijke mate uiteen. Over het algemeen wordt als middel voor een vergroting van het verbruik aan een verlaging van de prijzen de voorkeur gegeven boven een stijging van de geldlonen. In Polen wordt feitelijk geen toeneming van het persoonlijk inkomen en van het verbruik verwacht. In dit land werd een drastisch stabilisatieprogramma uitgevoerd na de investeringshousse en de spanningen in de verbruikssector in 1959.

De buitenlandse handel.

De meeste gepubliceerde jaarplannen vermelden voor 1960 een geringere groei van de buitenlandse handel dan zich in 1959 in feite heeft voltrokken (zie tabel 6). Uitzonderingen zijn Roemenië en Albanië.

Uit deze tabel blijkt dat een voortzetting van het beloop gedurende de eerste maanden van 1960 een overschrijding van de taakstellingen in de jaarplannen impliceert. In alle landen, met uitzondering van de Sowjet-Unie, stegen resp. daalden de tekorten resp. de overschotten op de handelsbalans. In de meeste van deze landen wordt een verbetering van de betalingsbalans in 1960 dan ook noodzakelijk geacht. In Albanië en Hongarije wordt echter het tekort, dat voornamelijk door de Sowjet-Unie wordt gefinancierd, gehandhaafd. De taakstellingen voor de

TABEL 6.

De buitenlandse handel in vijf landen in 1959 en de jaarplannen voor 1960

	(stijgingspercentages in waarde)			
	1959	1960	1959	1960
	eerste vier maanden		jaar	plan
Sowjet-Unie:				
import	.	.	16,5	5,5
export	.	.	26	
Polen:				
import	24	12	15 a)	2,5 a)
export	20	11	11 a)	8,5 a)
Hongarije:				
import	7	37	25	20
export	15	14	13	13
Tsjechoslowakije:				
import	4	26	18	9
export	5	21	14	10
Bulgarije:				
import	34 b)	35 b)	59	14
export	19 b)	16 b)	25	19

- a) In volume.
b) Eerste drie maanden.

buitenlandse handel in de lange-termijnplannen, met 1965 als slotjaar, zijn in toenemende mate vastgelegd in bilaterale handelsovereenkomsten tussen de landen van het Oostblok.

INGEZONDEN STUK

De ruimtelijke ordening van het Gooi

De heer A. P. Bakker te Amsterdam schrijft ons:

Het artikel „De ruimtelijke ordening van het Gooi” door de heer D. H. Franssens in „E.-S.B.” van 13 juli jl., geeft mij aanleiding tot het plaatsen van de volgende kanttekeningen.

In de aanhef van zijn artikel stelt de heer Franssens, dat het Gooi een prachtig woongebied in het centrum van het land vormt; even later stelt hij echter, dat de gemiddelde bewoner van het Gooi al lang niet meer buiten woont, maar in een stad.

Dat de meeste bewoners van het Gooi al lang niet meer „buiten” wonen, „buiten” opgevat als landelijke omgeving, ben ik met hem eens, maar dat wil nog niet zeggen, dat zij nu in een stad wonen, stad dan ook gebruikt in de zin van een aaneengesloten bebouwing, zoals wij die in Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en andere steden kennen. Zou dat wel zo zijn, dan zie ik niet in waarom het Gooi zo'n prachtig woongebied zou zijn. De kwalificatie „stad” zou alleen van toepassing kunnen zijn op de centra van Hilversum en Bussum.

Ook het beginsel van „buiten wonen” is in het Gooi reeds lang verlaten; een ieder die plaatsen als Hilversum, Bussum, Laren en Huizen kent, zal moeten toegeven dat in de toegepaste bebouwing over het algemeen weinig landelijks meer schuilt; wat men ziet, zijn flats, zijn blokjes met voor- en achtertuin. Zou men deze bebouwing opgeven, dan zou dit een grote stap terug betekenen naar de tijd dat men nog geen enkele notie had van verantwoorde stedenbouw, en waarvan de voorbeelden in al onze grote steden ruim voorhanden zijn.

Meer flatbouw dan; ook dit zou slechts een bescheiden bijdrage leveren tot een meer intensieve bebouwing, daar de grondbesparing ogenschijnlijk groot is, maar in feite zeer gering i.v.m. de grotere ruimten tussen de flats, de dan noodzakelijke speelterreinen voor kinderen, alsmede

de meerdere plantsoenen die nodig zijn om het geheel niet het aanzien van een „steenwoestenijs” te geven.

Wel zouden grote terreinen beschikbaar komen indien men ertoe zou overgaan de bestaande villawijken te amoveren; het karakter van het Gooi als woongebied zou hierdoor in ernstige mate aangetast worden, daar ook deze villawijken nog een zeer belangrijke recreatieve functie vervullen voor de bewoners van het Gooi. Bebouwing van deze wijken met flats en blokken eengezinswoningen zou er, afgezien nog van de vraag hoe dit praktisch te realiseren zou zijn, toe leiden, dat de overige voor recreatie beschikbare terreinen een grotere toeloop te verwerken zouden krijgen.

Over het geheel genomen zijn de mogelijkheden tot een meer intensieve bebouwing dus niet zo groot als de heer Franssens wil doen voorkomen.

T.a.v. zijn opmerking over de recreatieve functie van de landbouwgronden moet mij nog van het hart, dat deze aanzienlijk minder belangrijk is dan die van bos- of heidegronden. Men mag er nl. wel langs lopen, wat inderdaad een prettige bezigheid is, maar niet er op. De capaciteit wordt dus beperkt door het aantal paden dat er door, en het aantal wegen dat er langs loopt, terwijl de actieve recreatie beperkt wordt tot wandelen of fietsen.

Tenslotte nog de opmerking over heidevelden in zuidelijk Flevoland. Hier wordt aangevoerd, dat als gevolg van de verregaande verstedelijking, de heidevelden in het Gooi hun functie voor de vakantierecreatie toch grotendeels zullen verliezen, en dat voor de noodzakelijke dagrecreatie

met minder grote, en intensiever gebruikte, terreinen kan worden volstaan. Bij deze laatste opmerking doemt voor mijn ogen het beeld op van het Amsterdamsche Bos op een zonnige zondagmiddag; moge het Gooi voor een dergelijke situatie bespaard blijven!

Verder zal naar mijn mening de dagrecreatie in het Gooi steeds belangrijker worden, en, gezien de nu reeds op sommige plaatsen voorkomende mensenopeenhoppingen, zal het bestaande terrein in de toekomst meer dan nodig zijn om te voorkomen, dat men zich te midden van een volksooploop waant in plaats van in de vrije natuur. Zo groot zijn de heidevelden nl. ook weer niet; in 40 minuten wandelt men van de rand van Hilversum naar die van Bussum, terwijl de afstand tussen de andere plaatsen nog kleiner is. De tijd dat men een onbelemmerd uitzicht had over bos en heide is reeds lang voorbij; de bebouwing is reeds te ver voortgeschreden.

De enige oplossing — een voorlopige — die ik voor de ruimtelijke problemen van het Gooi zie is, dat men de oude kernen en wijken van plaatsen als Hilversum en Bussum eens grondig saneert en daar hoogbouw toepast; recreatieterrein wordt dan niet aangetast en een groot gedeelte van de verwachte bevolkingsaanwas kan worden opgevangen.

Dit is zeker niet de weg van de minste weerstand, maar de mogelijkheid is de moeite van het overwegen alleszins waard, als het kan leiden tot behoud van de restanten recreatiegebied, die van het eens zo uitgestrekte landelijke Gooi zijn overgebleven.

BOEKBESPREKING

Centraal Bureau voor de Statistiek: Scheepsbouw 1958-1959.
Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Zeist 1960,
78 blz., f. 7,45.

De door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde produktiestatistieken van de Nederlandse scheepsbouw in de beide achter ons liggende jaren bevatten zoals gewoonlijk een schat van gegevens. Deze hebben betrekking op de afgeleverde nieuwe schepen, aan derden geleverde machines, reparaties, inkopen en voorraden van grond- en hulpstoffen enz. en zijn voorzien van een acht en twintigtal grafieken die het verwerkte omvangrijke statistische materiaal in beeld brengen.

Blijken de korte samenvatting liepen de afzet- en produktiewaarde in 1958 voor het eerst sedert het einde van de oorlog terug vergeleken met het jaar tevoren toen een hoogtepunt werd bereikt. Niettemin bleef de ontwikkeling in 1958 slechts weinig bij het voorafgaande jaar ten achter. Het jaar 1958 kenmerkte zich door een zeer gering aantal nieuwe bouwopdrachten, doch verleden jaar verbeterde de situatie in dit opzicht. Dit geldt evenwel niet voor de zeegaande tankschepen; hier overtroffen de annuleringen de opdrachten. De totale afzet van alle ondernemingen bedroeg in 1957 f. 1,58 mrd. en in 1958 1,362 mrd., een vermindering derhalve van f. 218 mln. of 13,8 pCt.

De nieuwe opdrachten voor de bouw van zeegaande tankers, groter dan 500 brt. weerspiegelen evenals de eind

vorig jaar in bestelling zijnde tankers duidelijk de malaise in de tankvaart. Slechts vier tankers metende 170.200 brt. werden besteld, terwijl 11 opdrachten (262.500 brt.) werden geannuleerd. In bestelling waren ultimo december jl. nog 41 tankers metende 895.700 brt. vergeleken met 67 tankers en 1.293.100 brt. aan het eind van 1958. Daarentegen werden 38 „overige” schepen, metende 201.000 brt. in het afgelopen jaar besteld, terwijl slechts 2 opdrachten (2.700 brt.) werden geannuleerd. Niettemin tonen ook voor deze categorie de per ultimo december jl. in bestelling zijnde schepen, nl. 96 metende 562.300 brt., een achteruitgang vergeleken met eind 1958 toen 108 schepen met een inhoud van 606.000 brt. in bestelling waren. Overigens moge er nog eens op gewezen worden dat de nieuwe bouwopdrachten slechts tegen uiterst scherp gecalculerde prijzen, die als regel slechts de zelfkosten dekken, worden verstrekt.

Indien het C.B.S. in toekomstige produktiestatistieken nog kort samengevat zou vermelden het aantal nieuwe bouwopdrachten en de bruto register tonnage voor elk der voornaamste zeevarende landen, type der vracht („overige”) schepen als bulkcarriers, lijnvracht- en trampschepen, alsmede aantal en individueel draagvermogen van eventuele supertankers, zou dit een waardevolle aanvulling van het omvangrijk statistisch materiaal betekenen. Voor de gedetailleerde en voor onze scheeps- en machinebouw waardevolle statistieken overigens niets dan lof.

Rotterdam.

C. VERMEY.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De belangrijkste gebeurtenis op de geldmarkt was de plotselinge stijging van de goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank, blijkende uit de weekstaat per 19 september. De Centrale Bank zelf gaf een gedeeltelijke verklaring. Onze Franse vrienden laten hun verbeterde economische positie ook naar buiten blijken en hebben van hun E.B.U.-schuld aan ons vervroegd f. 42,6 mln. afgelost. De Staat heeft de ontvangen guldenstegenwaarde gebruikt om het destijds aan De Nederlandsche Bank bij de overneming van de E.B.U.-vordering betaalde schatkistpapier af te lossen. De schatkistportefeuille van de Centrale Bank daalde hierdoor tot f. 70 mln., doch deze is inmiddels weer aangevuld in verband met de in augustus toegepaste open-marktpolitiek. De rest van de toeneming van de goud- en deviezenvoorraad, nl. f. 138 mln. moet van de banken afkomstig zijn, die klaarblijkelijk vooral dollaruitzettingen aan het liquideren zijn. De Nederlandsche Bank vond hierin echter geen aanleiding het kasreservepercentage te verhogen; het bleef op 8 pCt. gehandhaafd. De bankkassen zijn thans weer rijkelijk gevuld, doch dit zal wel tijdelijk zijn. Belastingbetaling en stijging van de biljettencirculatie zullen een aanslag op de liquiditeiten der banken doen.

Kapitaalmarkt.

De centralisatie van de gemeentelijke financiering op lange termijn bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten sedert 1957 en de hernieuwde introductie in 1958 van woningwetvoorschotten ten laste van de rijksbegroting, hebben een wezenlijke wijziging gebracht in de bedding, waarlangs een belangrijk deel der spaargelden hun doel bereiken. Aan deze structuurwijziging zijn wij reeds gewend, doch langzamerhand beginnen zich op dit onderdeel van de kapitaalmarkt ook kwantitatieve veranderingen af te tekenen. De omvang van de stroom in de bedding wordt m.a.w. thans actueel. Blijkens mededelingen uit de Miljoenennota is de bruto-vlottende schuld der gemeenten in het eerste halfjaar 1960 verder gedaald, nl. tot f. 1.014 mln. Wanneer men rekening houdt met de schuld van Amsterdam aan de gemeentegiro en met de kasgeldnorm van 25 pCt. van de gewone dienst — de desbetreffende bedragen behoeven niet te worden geconsolideerd — dan kan men ramen, dat nog slechts ca. f. 145 mln. op consolidatie wacht. De Miljoenennota suggereert een ander sterk afwijkend bedrag, doch de omvang hiervan wordt wel erg vaag gehouden, wanneer men spreekt van een bedrag, dat nog aanmerkelijk boven f. 300 mln. ligt, zonder echter een exacte berekening toe te voegen. Vooralsnog plaats ik hierbij een vraagteken.

De verwachtingen t.a.v. het beroep van de Staat op de markt staan eveneens in het kwantitatieve licht, wat dit ook zijn mag. De nieuwste berekening van het te dekken kastekort 1960 heeft het bedrag doen duikelen van f. 1.025 mln. naar f. 485 mln. Het van Rijksfondsen verwachte bedrag blijkt achteraf echter ook tegen te vallen. Toch raamt de bewindsman de op de open kapitaalmarkt te dekken som op f. 400 mln. in plaats van de oorspronkelijke f. 625 mln. Inmiddels heeft het Rijk al obligaties voor ca. f. 600 mln. geplaatst.

Interessant zijn de vooruitzichten voor 1961. Wanneer men de gemeentelijke kapitaalsuitgaven in de hand weet te houden en de Rijksvoorschotten blijven in dezelfde mate doorvloeien, dan zal het beroep van de lagere overheid op de kapitaalmarkt verminderen. Ook de Staat meent in het volgend jaar ten gevolge van een vermindering van het kastekort met een kleiner bedrag te kunnen volstaan, nl. met f. 250 mln. Wanneer men bedenkt, dat in 1958 en 1959 de centrale en lagere Overheid samen 60 à 65 pCt. van het netto-aanbod van binnenlandse beleggers voor hun rekening namen, moet een aanmerkelijke vermindering van de vraag van deze kant, aannemende dat het aanbod van spaarinstellingen, fondsen e.d. niet sterk inschriepelt, gevolgen hebben voor de verhoudingen ter kapitaalmarkt.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	4 jan 1960	H. & L. 1960a)	16 sept. 1960	23 sept. 1960
Algemeen	372	438 —317	398	401
Intern. concerns	547	661 —462	567	574
Industrie	268	360 —231	333	333
Scheepvaart	187	189 —149	170	171
Banken	190	238 —177	226	228
Cultures, enz.	154	160 —134	152	151

Bron: A.N.P.—C.B.S.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 179,20	f. 123	f. 125,40
Unilever	809	812	799
Philips	835½	1.171	1.200
A.K.U.	514	498	503½
Kon. Ned. Hoogovens .	900	873	876
Van Gelder Zn.	270	320	325
H.A.L.	186½	149	146½
Amsterd. Bank	340	430	428
Ver. H.V.A. Mij-en ...	166	150¼	147

New York.

Koersgem. aand.

Dow Jones Industrials	679	602	585
-----------------------	-----	-----	-----

Effectieve rendementen obligaties.

	8 jan. 1960	16 sept. 1960	23 sept. 1960
Gem. looptijd .			
3 pCt. Invest. cert. . 4 jr.	3,73	3,59	3,63
4¼ pCt. Ned. 1959 ... 12½ jr.	4,48	4,38	4,36
3¼ pCt. Ned. 1955 I . 17½ jr.	4,31	4,22	4,21

a) Zo nodig herleid voor kapitaalswijzigingen (emissies, bonus-sen, enz.)

Bron: Amsterdamsche Bank, Wekelijkse Rendements- en Koersvergelijking.
C. D. JONGMAN.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER a) (waarde in miljoenen gulden)

	Invoer		Uitvoer		Uitvoer in pCt. van de invoer	
	aug.	jan.- aug. b)	aug.	jan.- aug. b)	aug.	jan.- aug. b)
1938	119	120	92	86	77	72
1957	1.276	1.344	875	942	69	70
1958	1.063	1.114	950	968	89	87
1959	1.112	1.202	1.003	1.060	90	88
1960	1.290	1.399	1.156	1.221	90	87

a) Bron: C.B.S.

b) Maandgemiddelde.

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322.
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

RAADGEVEND BUREAU IR B. W. BERENSCHOT N.V.

Adviseurs voor Bedrijfsorganisatie
Amsterdam Hengelo (Ov.)

roept sollicitanten op voor de functie van

MEDEWERKER

voor de afdeling

MARKETING

In het team van deze afdeling zal hij medewerken aan opdrachten in de commerciële organisatie van bedrijven van uiteenlopende aard.

Voor deze functie wordt een vorming op academisch niveau verlangd en ervaring op een of meer van de volgende gebieden: **marktonderzoek, productontwikkeling, verkoopplanning, marktwerking** e.d.

Als medewerker zal hij worden opgenomen in het pensioenfonds en kunnen deelnemen aan diverse collectieve verzekeringen.

Zij, die een dergelijke ervaring hebben verkregen en in deze functie tot het RBB zouden willen toetreden, kunnen een sollicitatiebrief inzenden (gaarne in eigen handschrift) onder nr 6064a en met vermelding van dit blad aan het

TWENTS INSTITUUT VOOR BEDRIJFSPSYCHOLOGIE
Grundellaan 18, Hengelo (Ov.)

TIB

Het nog al maar snel toenemen van het aantal abonnees van het weekblad

wijst er wel op hoezeer dit beleggingsadvies-orgaan, dat specifiek de belangen van de particuliere belegger behartigt, in een behoefte voorziet.

Te verwonderen behoeft dit eigenlijk niet, want Bel-Bel tracht volledig objectief te zijn; het is in begrijpelijke taal geschreven en zeer overzichtelijk van indeling.

Vraagt toezending van gratis proefnummer.

★

Abonnementen (per jaar f. 19,—; p. kwartaal f. 5,50) kunnen elk kwartaal ingaan en dienen te worden opgegeven bij de Administratie van „Bel-Bel”, Postbus 42, Schiedam.

Op ons kantoor, waar diverse werkgeversorganisaties en andere instellingen gevestigd zijn, is plaats voor een

JURIST of ECONOOM

met enige praktijkervaring. Brede belangstelling en een vlotte pen zijn aanbevelingen voor de te vervullen functie. Brieven met voll. inl. over persoon, werk en salaris aan Afd. Personeel, Stationsweg, 12—14 te Leiden.

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. — Postbus 42 — Schiedam

Het College van Regenten van het St. Joseph-Ziekenhuis te Heerlen

roept sollicitanten op voor de functie van

ECONOOM

Academische opleiding vereist.

Ruime ervaring in de economische leiding van een ziekenhuis zeer gewenst. Godsdienst R.-K.

Honorering e.d. nader overeen te komen.

Eigenhandig geschreven sollicitaties vergezeld van pasfoto en referentieadressen uiterlijk vóór 10 oktober 1960 te richten aan de secretaris van het College van Regenten, Groene Boord 19, Heerlen.

Wenst U:

- ⊙ Variabele budgettering
- ⊙ Maandelijkse Resultaten Overzichten
- ⊙ Kostenbewaking
- ⊙ Prestatiebeloning enz.

BEDRIJFSECONOOM

met 20 j. praktijk, is beschikbaar voor één — of groep van — bedrijf(ven).

Brieven onder nr. E.-S.B., 52-1, postbus 42, Schiedam.

HET STAATSBEDRIJF DER PTT

heeft bij de hoofddirectie Financiële en Economische Zaken plaatsingsmogelijkheden voor

academisch gevormde economen, mathematici en niva-accountants

in een aantal interessante functies op het terrein van de administratieve automatisering; organisatie en efficiency, budgettering, marktonderzoek, statistische analyse e.a.

Er is zowel behoefte aan medewerkers, die zich agetrokken voelen tot het wetenschappelijk voorbereidende werk, als aan anderen, die kunnen worden belast met werkzaamheden in het vlak van de praktische uitvoering.

Het salaris is afhankelijk van leeftijd en voorpraktijk.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan de hoofddirecteur Financiële en Economische Zaken, Centrale Directie der PTT, Kortenaerkade 12 te 's-Gravenhage.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor studenten f. 19,—; fr. per post f. 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

CENTRAAL BEHEER

ONDERLINGE VERZEKERINGEN VOOR HET BEDRIJFSLEVEN.

WET - RISICO

Bedrijfs-w.a.-verzekering.

Motorrijtuigverzekering: w.a.-dekking voor alle motorrijtuigen
f. 500.000,- per gebeurtenis

Ongevallenverzekering voor inzittenden van personenauto's.

BRAND - RISICO

Brand- en bedrijfsschadeverzekering voor industriële en
andere objecten. Belangrijke besparingen op de premie.
Verzekerd bedrag 2,1 miljard gulden.

MOLEST - RISICO

Molestverzekering: ingeschreven bedrag 8 miljard gulden.
Stormverzekering: verzekerd bedrag 1,1 miljard gulden.

VERVOER - RISICO

Transportverzekering van goederenzendingen in binnen-
en buitenland.

PENSIOEN - RISICO

Ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering van
werknemers. Verzekerd bedrag 1,3 miljard gulden.
Belegd vermogen 310 miljoen gulden.

Bos en Lommerplantsoen 1, Amsterdam-West
Telefoon 134971 - Postbus 8400

Per KLM vliegensvlug naar 5 continenten

De KLM staat altijd en overal voor haar passagiers klaar. In Amsterdam zowel als Abadan. De KLM vliegt over de gehele wereld. Haar routenet omvat 108 steden in 77 landen; met haar interlinepartners doet de KLM niet minder dan 800 destinaties aan. De luchtreuzen van de KLM zijn wereldvermaarde, hypermoderne vliegtuigtypen: DC-8 jets, prop-jets Lockheed L-188 en Viscounts, DC-7C's, Super Constellations.

Het Verre Oosten bereikt men per KLM zeer snel: over de pool! Naar Canada en Noord-Amerika vliegt men zeer goedkoop, dank zij de extra voordelige 17-daagse retours (van 1 October tot 31 Maart).

De NEDERLANDSCHE CREDIETBANK N.V.

te Amsterdam vraagt

JONG

economisch doctorandus

die belast zal worden met de uitbouw van de afdeling vermogensbeheer.

Vereist: belangstelling voor beleggings- en fiscale vraagstukken, zelfstandige beoordeling van vermogens en balansen, het hierover samenstellen van goed geredigeerde analyses, leiding kunnen geven aan een aantal assistenten als plaatsvervanger van het hoofd der afdeling.

Geboden: afwisselende werkkring, waarin aan ontplooiing van eigen initiatief grote betekenis wordt toegekend.

Aanvangssalaris afhankelijk van ervaring; goede pensioenvoorzieningen.

Eigenhandig geschreven sollicitaties, onder bijvoeging van een pasfoto, te richten aan de afdeling Personeelzaken, Postbus 941, Amsterdam.

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij de secretarieafdeling Openbare Werken kan in een leidinggevende functie een ambtenaar in de rang van

referendaris

worden geplaatst.

Vereist wordt grondige theoretische en praktische kennis van vraagstukken op het gebied van de volkshuisvesting en stedenbouw, voorts grote vaardigheid op redactioneel terrein.

Het bezit van de hoedanigheid van meester in de rechten strekt tot aanbeveling.

Salarisgrenzen f 10.347,- - f 13.317,-, exclusief de huurcompensatie ad 2½ %.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

In de naaste toekomst is bevordering tot een hogere rang niet uitgesloten.

Aan elders wonende gehuwden worden in het algemeen de reis- of pensionkosten en de verhuiskosten vergoed.

Sollicitaties te zenden aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, stadhuis, binnen 14 dagen onder no. 459.

**De
Westeuropese katoenindustrie
in een
nieuwe periode van ontwikkeling**

door

Dr. W. T. Kroese

Dèze publikatie is mede mogelijk gemaakt door het Economisch Instituut voor de Textielindustrie en de Vereniging Katoen-, Rayon- en Linnenindustrie

Bijlage bij „Economisch-Statistische Berichten” van 28 september 1960

De Westeuropese katoenindustrie in een nieuwe periode van ontwikkeling¹⁾

I. INLEIDING

Tijdens de 84ste vergadering van het bestuur van de International Federation of Cotton and Allied Textile Industries, welke in de laatste week van september in Amsterdam wordt gehouden, zal een belangrijk deel der besprekingen gewijd zijn aan de situatie op de internationale textielmarkt.

Ter inleiding van deze discussies zal een viertal overzichten worden gegeven, samengesteld door de vertegenwoordigers van de katoenindustrieën in Japan, Engeland, de Verenigde Staten en continentaal West-Europa.

Op ons rust de taak de verhoudingen in Europa, zij het zeer globaal, te schetsen. Alvorens hiermee een begin te maken is het gewenst de oorzaken te noemen, die tot het organiseren van deze discussies hebben geleid.

De geschiedenis van de International Federation.

De historie van de International Federation valt uiteen in drie perioden²⁾. Het eerste decennium (1904-1914) werd gekenmerkt door een onvermoeibaar streven naar het opvoeren en spreiden van de katoenverbouw. In het begin van de 20ste eeuw heeft de produktie van katoen geen gelijke tred kunnen houden met de snelle ontwikkeling op industrieel gebied. Bovendien leidde de concentratie der grondstofproduktie in een viertal produktielanden tot misstanden.

In deze periode, welke besloten werd door het recordjaar der katoenen weefselexporten³⁾, kwam de International Federation tot stand. De eerste negen congressen, die zij vóór de eerste wereldoorlog organiseerde, stonden alle in het teken van de problematiek der grondstoffenschaarste en het tegengaan van monopolioïde posities.

Nadien (1919-1939) werd het accent geleidelijk verlegd naar de afzet der eindprodukten. De zgn. distributiefase in de ontwikkeling van de textielindustrie was ingeluid⁴⁾. Het zoeken naar de juiste verkoopkanalen achtte men in die jaren minstens even belangrijk als de toepassing van de meest efficiënte produktiesystemen.

In de Verenigde Staten kwam toen reeds uit de verscherpte binnenlandse concurrentie het moderne handels-

apparaat als een bijzonder fijn werkend mechanisme tot ontwikkeling. Wij in West-Europa zagen dit wat later ontstaan. De grote centra der Engelse en continentale veredelingsindustrieën werden in de jaren dertig echter op de internationale markten op een veel grovere wijze en ook meer hardhandig met een geheel nieuwe concurrent geconfronteerd, nl. de Japanse textielindustrie.

In de derde periode (1948-1960) bleef het afzetprobleem overheersend. Naast Japan traden nieuwe mededingers uit de vrije wereld in het strijdperk, met name India, Pakistan en Hongkong. De toch reeds kleiner wordende internationale textielmarkt werd bovendien verontrust door lage aanbiedingen uit de gordijnlanden⁵⁾.

Tenslotte werd de na-oorlogsperiode in het bijzonder gekenschetst door de voorbereidingen om tot grotere markten — als de E.E.G. en de E.F.T.A. — te komen.

In deze jaren vond de reorganisatie van de International Federation plaats. Tijdens het jubileumcongres te Buxton (1954) werd de besluitvaardigheid van deze steeds groeiende internationale vereniging van katoenindustrieën via een statutenwijziging verhoogd. Door een naamsverandering onderstreepte men verder het toenemende verbruik van man-made fibres in de katoenindustrie.

Vrij spoedig nadien hernieuwde Japan zijn lidmaatschap (1956) en traden de Verenigde Staten voor het eerst toe (1959). Daardoor is de International Federation voor de taak komen te staan haar historische rol als „Clearinghouse for Information” op intercontinentale grondslag te verbreden.

Teneinde hiervoor een basis te leggen wordt het debat over het viertal preadviezen gehouden. Aan deze discussies zullen dus voor het eerst vrijwel alle belangrijke producenten van weefsels uit katoen, cellulose- en non-cellulosevezels binnen het kader van de jaarvergadering van de International Federation deelnemen⁶⁾.

De huidige problematiek.

Als uitgangspunt voor de besprekingen zal men ongetwijfeld de completering der statistische gegevens kiezen. Hoewel men heden ten dage de beschikking heeft over een grote hoeveelheid feitenmateriaal, blijkt het in de praktijk toch moeilijk te zijn de cijfers van het grondstoffenverbruik, de industriële capaciteit, de weefselproduktie en de bewegingen op de nationale en internationale textielmarkten onder één noemer te brengen.

¹⁾ Onder deze titel zijn enkele notities samengevat ter introductie van de in het artikel nader omschreven paneldiscussies, waaraan afgevaardigden van 17 landen zullen deelnemen. De teksten der overige inleidingen, afgerond door enkele samenvattende conclusies, zullen t.z.t. door het secretariaat van I.F.C.A.T.I. te Manchester worden gepubliceerd.

²⁾ Voor een meer uitvoerige schets van de geschiedenis der International Federation wordt verwezen naar: „I.F.C.A.T.I., Historic Sketch” door Dr. W. T. Kroese, Arnhem, september 1960.

³⁾ 1913: 1,5 mrd. kg, waarvan bijna de helft afkomstig uit Engeland.

⁴⁾ „Afzetvergroting van textielprodukten in Nederland en West-Europa” door Dr. H. J. Kuhlmeijer in „E.-S.B.” van 3 juni 1959.

⁵⁾ De verzamelnaam voor de producenten achter het ijzeren en bamboegordijn, die de offertes dikwijls op politieke motieven baseren.

⁶⁾ India alleen heeft zijn lidmaatschap, dat het voor het eerst 50 jaar geleden aanging, na de tweede wereldoorlog nog niet hernieuwd.

Hoewel de studie van de thans ter beschikking staande cijfers over 1959 en de eerste maanden van 1960 nog niet beëindigd is, kan toch wel worden gezegd, dat de katoenindustrie een nieuwe periode van haar ontwikkeling is ingegaan.

Het belangrijkste feit, dat uit de statistieken naar voren zal komen, is de registratie van de reductie der Engelse capaciteit. Het grote voordeel van deze reorganisatie is, dat een reeds lang bestaande toestand — nl. het buiten gebruik zijn van miljoenen spinnen en duizenden weefgetouwen — als feit erkend en statistisch vastgelegd is ⁷⁾.

In de reeds meermalen geschetste ontwikkeling van de Noordatlantische veredelingsindustrie tot een verzorgingsindustrie van binnenlandse markten, is daarmee een nieuwe mijlpaal bereikt. Het is niet alleen in Westerse contreien echter, dat de verhoudingen zich nog altijd wijzigen. Ook in het Verre Oosten vallen de laatste jaren veel verschuivingen te bespeuren.

Reeds op de jaarvergadering van de International Federation in Stockholm (1958) signaleerden de Japanse fabrikanten de snelle opmars van „mainland China” in Azië en Afrika. Het ligt in de verwachting, dat deze nieuwe versturende factor ook in Amsterdam op deskundige wijze door de Japanners geanalyseerd zal worden. Hierdoor worden de moeilijkheden gedemonstreerd, waarin een relatief jonge veredelingsindustrie als die van Osaka, Nagoya en Hamamatsu zich nu reeds bevindt.

Voor een deel kan dit tevens de verklaring zijn voor een ontwikkeling, die de American Cotton Manufacturers' Institute momenteel zorgen baart, nl. de sterk gestegen importen van katoenen manufacturen eind 1959 en begin 1960. Ondanks de bestaande overeenkomst van zelf-limitering met één der grootste importeurs ⁸⁾, heeft de invoer zich de laatste tijd zo stormachtig ontwikkeld, dat er voor de Amerikaanse collega's alle aanleiding zal zijn om hier de aandacht op te vestigen.

Tenslotte valt het niet moeilijk te voorspellen, dat bij de behandeling van de sector van continentaal West-Europa de nieuwe groeperingen van de „Inner Six” en de „Outer Seven” in het middelpunt van de belangstelling zullen komen. Tot nu toe is het in de besprekingen van deze marktvoormingen bij theoretische beschouwingen gebleven. Nu de eerste tariefverlagingen een feit zijn geworden en geleidelijk door gaan werken, komen de discussies meer in het vlak van de praktijk.

Waar er in alle vier preadviezen zulke markante feiten naar voren komen, kan men dus o.i. met recht spreken van een nieuwe fase in de ontwikkeling der internationale katoenindustrie.

Het hoe en waarom der beraadslagingen.

Ook in het verleden hebben de delegaties der verschillende nationale katoenindustrieën op de bijeenkomsten van de International Federation de stand van zaken be-

sproken. Op elke agenda prijkte trouw het punt van de „state of trade reports”. Doordat het intercontinentale karakter vroeger minder sterk naar voren kwam ⁹⁾, was deze rapportage echter te kaleidoscopisch.

In Amsterdam zal nu voor het eerst een poging worden gedaan om meer lijn in deze verslaggeving te brengen. Daarbij zal voortgebouwd worden op het voorbereidende werk van de internationale conferentie te Buxton (1952) ¹⁰⁾ en van het laatste, 21ste, congres van de International Federation te Venetië (1957).

Bij beide gelegenheden werd gepoogd aan de hand der cijfers een momentopname te maken. Het is wel tekenend voor de snelheid, waarmee de wijzigingen zich tegenwoordig voltrekken, dat de toentertijd gekozen indeling der groepen, historisch begrijpelijk, nu reeds verouderd aandoet.

Nu Lancashire de consequenties heeft getrokken en haar apparaat drastisch heeft gesaneerd; nu Engeland verder deel uitmaakt van de E.F.T.A., is het juist de twee voornaamste Europese groepen te laten samenvallen met de nieuwe marktvoormen. Het stellen van Engeland tegenover continentaal West-Europa is niet meer van deze tijd.

Hoe de groepering overigens ook wordt gekozen, het streven naar het opmaken van een juist bestek zal hetzelfde blijven. Steeds meer zal men daarbij op perfectio-nering aansturen.

De grote waarde van deze gedachtenwisselingen ligt besloten in het voorkomen van foutieve beslissingen. Zoals men na de besprekingen te Buxton de begrippen „blind investment” en „blind trade” zo goed mogelijk trachtte te voorkomen, zo is het zaak de vrije wereld heden ten dage de spiegel van de juiste verhoudingen voor te houden: de cijfers van de grondstofproductie en het vezelverbruik, de statistieken van de productiecapaciteit en weefselafzet, de grafieken van import en export en de trends.

Wij leven in een tijd, waarin nieuwe staten letterlijk als paddestoelen uit de grond verrijzen. Wij weten, dat in deze zich ontwikkelende landen de drang naar industrialisatie sterk zal zijn. De textielindustrie pleegt bij elk streven naar industrialisatie in de voorste gelederen te worden geplaatst. Reden temeer om er voor te zorgen, dat de verhoudingen van de internationale katoenindustrieën telkenjare zowel aan de direct belanghebbenden als ook aan de buitenwereld worden toegelicht. Alleen op deze wijze kunnen teleurstellingen worden voorkomen.

Met het vaststellen van dit statistische beeld is echter niet meer dan de basis voor de beraadslagingen gelegd. Op het stellen van de diagnose volgt onherroepelijk de prognose. Een onderzoek naar de trend, volgens welke de consumptie van textielvezels in het algemeen en van katoen-, cellulose- en non-cellulosevezels in het bijzonder zich zal ontwikkelen, zal dit vergemakkelijken.

Doordat de leden van de International Federation de laatste jaren dikwijls in het defensief werden gedrongen, is aan de studie van de afzetmogelijkheden in wezen te weinig aandacht geschonken.

Een ieder, die vertrouwd is met deze materie, weet welk

⁹⁾ Bestuursleden van India en Japan werden dikwijls gekozen uit permanent in Europa verblijvende vertegenwoordigers van deze landen.

¹⁰⁾ Deze conferentie van de katoenproducenten van India, Japan, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en continentaal West-Europa werd georganiseerd door de Cotton Board, Manchester.

⁷⁾ Volgens de „Quarterly Statistical Review” van de Cotton Board (juni 1960) resteerden er in april 1960 13,15 mln. „mule-equivalent” spindles van de 25,4 mln., die een jaar eerder geregistreerd waren. Reeds jaren was hiervan echter 2/3 en minder in gebruik. Van de 259.000 weefgetouwen, die in 1959 als opgesteld geboekt stonden, komen er nu volgens de Cotton Board 166.000 in de statistiek voor. De spinnerijen en weverijen werken thans echter dan ook voor ca. 93 à 94 pCt.

⁸⁾ Japan, dat in 1957 de exporten naar de Verenigde Staten tot 235 mln. sq.yds. per jaar limiteerde. Sedertdien is dit kwantum verhoogd tot 247,2 mln. sq. yds.

een enorme hoeveelheid werk verzet moet worden aler men veronderstellen mag in welke richting de industrie straks moet koersen, wil zij tot maximale resultaten komen.

Kwantitatieve en kwalitatieve factoren dienen gewogen te worden. De invloeden van de bevolkingstoename en de inkomstenstijging kunnen omgebogen worden door wijzigingen van gewoonten en modegrillen kunnen verrassingen brengen. De katoen zal zich geplaatst zien tegenover vervangingsmaterialen — papier, plastic, glas e.d. —, alsmede tegenover andere technologische remplaceringsmogelijkheden. De technisch/chemische vooruitgang naast de organisatorische en economische verfijning zal steeds meer perspectieven voor de internationale katoenindustrie moeten openen, wil zij haar dynamisch karakter behouden.

Er zal nog menige bespreking van de International

Federation nodig zijn alvorens de juiste methodiek om ook deze materie geleidelijk te beheersen kan worden vastgesteld.

Het is voorlopig echter voldoende, indien wij de laatst beschikbare statistische gegevens bijwerken en aldus de basis der discussies verstevigen. Hoewel het onze taak is de cijfers voor continentaal West-Europa te groeperen, zullen wij ter verkrijging van een all round overzicht hieraan enkele meer algemeen gehouden beschouwingen over de ontwikkeling op de grondstoffenmarkten, over de situatie der internationale katoenindustrieën en over de loop der im- en exporten van weefsels vooraf laten gaan. De details hiervan zullen wat Japan, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten betreft dan door de betreffende delegaties nader worden uitgewerkt.

II. ONTWIKKELINGEN IN EN OM DE INTERNATIONALE KATOENINDUSTRIE

Grondstoffen.

Gedurende het eerste decennium van de 20ste eeuw was het de katoenschaarste, die de spinners tot elkaar bracht. Daarnaast vormde de sterke concentratie van de katoenverbouw in praktisch drie produktielanden een groot probleem. Sedert die jaren heeft het grondstoffenvraagstuk steeds een hoofdpunt van de agenda der internationale industriecongressen uitgemaakt. Mede dank zij het onvermoeibare werken van de International Federation is de katoenverbouw geleidelijk geografisch sterker gespreid¹¹⁾.

Toch blijft de grootste producent — de Verenigde Staten — ook nu nog een sterk dominerende invloed op de wereldkatoenproductie en op het internationale prijspeil uitoefenen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is te vinden in de huidige voorraadpositie. Bij het begin van het zojuist ingeluide katoenjaar — 1 augustus 1960 — bedroeg de wereldvoorraad 16,4 mln. balen katoen. Hoewel dit kwantum internationaal gezien zeker niet excessief genoemd kan worden¹²⁾, berust de voorraad voor ruim 45 pCt. in de Verenigde Staten, welk land dus als het ware vrijwillig een bufferstock voor de gehele wereld aanhoudt.

Hoewel mag worden aangenomen, dat de alleszins gunstige verbruiksramingen de voortzetting van het „re-stocking“-proces, dat zich in 1959 in de consumptielanden manifesteerde, in de hand zal werken, schuilt er toch altijd een potentieel gevaar in het feit, dat één land in staat kan zijn door het schoksgewijs spuien van surplusvoorraden de markt volmaakt te ontwrichten. Het wijs beleid, dat het Department of Agriculture in Washington tot nu toe aan de dag heeft gelegd, geeft dit risico gelukkig een meer theoretisch dan werkelijk karakter.

Meer reëel is de nadelige uitwerking van de Amerikaanse landbouwsteunpolitiek geweest. Sedert de jaren dertig hebben wij ons vertrouwd moeten maken met het feit, dat de Regering van de belangrijkste katoenproducent

een dominerende invloed uitoefende op het wereldprijspeil. Vooral door het in de laatste jaren opgebouwde, gecompliceerde systeem van „dual pricing“ zijn tal van gekunstelde ingrepen in het handelsverkeer nodig gebleken om scheefgetrokken verhoudingen weer recht te buigen. Bovendien vormt het slecht functioneren der katoentermijnmarkten een groot nadeel van deze overheidsbemoeiing.

Hoewel van Amerikaanse zijde bij herhaling is betoogd, dat de systematiek van de „dual pricing“ een tijdelijk karakter heeft, zal elke stap, die tot een versnelling van het tempo der geleidelijke afschaffing kan leiden, door de internationale katoenindustrie met vreugde worden begroet.

Wat de vooruitzichten van de katoenmarkt betreft zal alles ervan afhangen of het huidige evenwicht „op hoog niveau“ gehandhaafd kan blijven. Productie, consumptie en internationale handel bewogen zich gedurende het zojuist beëindigde katoenjaar (1959/1960) immers op recordhoogten. Vooral door het gestegen verbruik is de statistische positie van de ruwe katoen goed te noemen.

Volgens de laatste oogstverwachtingen zal de katoenproductie in de periode 1960/61 groter zijn dan in het afgelopen seizoen. Door de lagere „carry-over“-voorraden kan echter eenzelfde aanbod worden verwacht.

En over het toekomstige verbruik vindt de berichten nog steeds optimistisch. Zeker, in de Verenigde Staten zou een geringe teruggang voor 1960/61 voorspeld kunnen worden. West-Europa, dat over het algemeen in de ups and downs t.o.v. de Verenigde Staten iets pleegt na te ijlen, vertoont nog weinig symptomen, die op een afnemen van de vraag duiden. Alleen leidt de uitzonderlijk slechte zomer in sommige sectoren tot enige terughoudendheid.

Tenslotte horen wij, wat de toekomstige vraag elders betreft, ook een belangrijkste productiecentra in Azië niets, dat op een plotselinge omslag zou wijzen. De textielsituatie in India is fundamenteel sterk. Alleen in Japan gaan wel enkele stemmen op, die het gevaar van overproductie onderstrepen. De inderdaad hier en daar voorkomende stijging van de voorraden van garens en stukgoederen is echter vergeleken met het hoge peil van de productie o.i. nog te gering om werkelijk verontrustend te zijn.

Zolang de consumptieramingen constant blijven, zal

¹¹⁾ Zie bijlage 1. Deze en andere cijferreeksen zullen tijdens de besprekingen door beeldgrafiek worden verduidelijkt. Slechts enkele der meest sprekende zullen in dit artikel worden opgenomen.

¹²⁾ Een jaar geleden bedroeg de voorraad 17,7 mln. balen; in 1956 was hij zelfs 6 mln. balen hoger dan thans (balen van 478 lbs.).

dus een redelijk stabiele katoensituatie verwacht mogen worden. Een gelijkmatigheid, die een gunstige invloed zal hebben op de activiteit in de gehele textielwereld. Zoals de stabiliteit ook altijd een winstpunt heeft betekend voor de tweede groep grondstoffen: de man-made fibres op cellulose- en non-cellulosebasis.

In de inleidende paragraaf hebben wij reeds met een enkel woord gewag gemaakt van het feit, dat de International Federation het belang van de verwerking der man-made fibres onderstreepte door zich te betitelen als een groepering van Cotton and Allied Textile Industries ¹³⁾.

Hoe sterk de verwerking van de man-made fibres is toegenomen, blijkt uit tabel 1.

TABEL 1.

Wereldproductie van katoen, wol en man-made fibres
(in mln. lbs. en in pCt. van de totale produktie)

Jaar	Katoen	Wol	Man-made fibres		Totaal
			cellulosebasis	non-cellulosebasis	
1913	10.950 (86 pCt.)	1.730 (14 pCt.)	24	—	12.704
1929	12.603 (82 pCt.)	2.250 (15 pCt.)	444 (3 pCt.)	—	15.294
1939	13.060 (74 pCt.)	2.460 (14 pCt.)	2.243 (12 pCt.)	—	17.763
1949	14.312 (74 pCt.)	2.238 (11 pCt.)	2.743 (15 pCt.)	104	19.397
1959	21.477 (68 pCt.)	3.120 (10 pCt.)	5.560 (18 pCt.)	1.268 (4 pCt.)	31.425

Bron: Textile Organon, juni 1960.

Het is goed van tijd tot tijd eens enige afstand te nemen t.o.v. de geleidelijke ontwikkeling van jaar tot jaar. Eerst dan ziet men, dat de stijging van het verbruik van man-made fibres na de tweede wereldoorlog weliswaar zeer spectaculair is geweest, doch dat tegelijkertijd ook de consumptie van katoen kwantitatief bijzonder sterk toenam. Nog altijd is de hoeveelheid katoen, die in de wereld verbruikt wordt; meer dan tweemaal zo groot als het kwantum van wol en van man-made fibres tezamen.

Dat de ontwikkeling van de rayon, de polyamide, de polyester en de acrylnitrilvezels zeker nog niet is afgesloten, spreekt uit de vele nieuwe vindingen op het gebied van man-made fibres, die regelmatig worden gepubliceerd. De katoenindustrie, waarin het merendeel van deze vezels wordt verbruikt, zal in de komende jaren deze groei natuurlijk van zeer nabij gadeslaan.

Wij wezen er trouwens reeds op, hoe de International Federation van katoenindustrieën zich bij deze ontwikkeling in de vezelverwerking had aangepast. Het blijft de vraag, of dit voldoende is geweest. De bevriende zusterindustrie — de wol — is historisch grotendeels afzonderlijk georganiseerd. Volkomen begrijpelijk. En toch wijst de concernvorming in de textielindustrie in Japan en in de Verenigde Staten reeds op een samensmelten van de drie sectoren der vezelverwerking. Ook deze trend zullen wij dus in het oog moeten houden.

In ieder geval is het logisch, dat op één belangrijk terrein nu reeds een goede samenwerking bestaat. Onder auspiciën van de I.C.A.C. zijn vele deskundigen sedert januari 1959 bezig het verbruik van katoen, wol en man-made fibres in de komende vijf tot tien jaren te ramen. Reeds de eerste publikaties, die hierover verschenen zijn ¹⁴⁾, bewijzen, van welk een groot belang deze onder-

¹³⁾ Onder het begrip „Allied” dienen dan te worden verstaan die industrieën, die de man-made fibres op hun katoenapparatuur plegen te verwerken. Het spinnen, weven en finishe van de rayonvezel is het meest sprekende voorbeeld.

¹⁴⁾ „Studies of Factors Affecting Consumption of Textile Fibres”, I.C.A.C., Washington, juli 1960.

zoekingen kunnen worden. In de slotparagraaf van dit artikel komen wij hier dan ook nader op terug.

Capaciteit.

Bij vorige gelegenheden signaleerden wij reeds de verschuivingen van de produktiecapaciteit ¹⁵⁾, een verschijnsel, dat wij hebben aangeduid als de trek van de industrie naar de landen van herkomst van de katoen.

Het is een stroming, die tot uiting komt in het toenemen van de spin- en weefcapaciteit in de katoenproducerende landen, maar ook in het afnemen van de internationale handel in ruwe katoen en in katoenen weefsels.

Teneinde na te gaan, of dit een algemeen voorkomende trend is, hebben wij een vergelijking getroffen met de tweede, belangrijke natuurlijke vezel, de wol. Daarbij is naar voren gekomen, dat er niet zo'n grote geografische spreiding in de wolproduktie en in de wolverwerking is geweest als dit bij katoen het geval was. De ouderé wolveredelingscentra in West-Europa hebben, internationaal bezien, veel beter stand kunnen houden dan de verwerkers van katoen ¹⁶⁾. Voor deze laatste is de oude rol, de kleermaker van de gehele wereld te zijn, grotendeels uitgespeeld.

Sprekend komt dit tot uiting in de meest recente opstelling der spincapaciteiten.

TABEL 2.

Produktiecapaciteit van de katoenindustrie
in de vrije wereld
(× 1.000 spinspinnen)

Jaar	West-Europa	Ver. Staten	India	Japan a)	Overige landen	Totaal
1914	87.938	31.520	6.397	3.388	2.200	131.443
1929	91.457	34.829	8.704	6.530	6.241	147.761
1939	68.573	25.378	10.054	11.389	9.310	124.704
1950	57.290	23.007	10.534	4.377	8.706	103.914
1955	53.815	22.247	11.888	9.929	9.990	107.869
1958	49.121	20.878	12.907	12.455	14.777	110.138
1959	46.895	20.681	13.148	12.896	14.948	108.568
1960	40.324	20.111	13.281	13.012	15.545	102.273

a) 1950, 1955, 1958, 1959, 1960, inclusief rayon-fibre spinnen.

Bron: International Federation. Zie ook bijlage 3.

In West-Europa en in de Verenigde Staten zien wij een voortdurende daling van het aantal spinspinnen. In Japan is de stijging slechts onderbroken door de vernielingen van de wereldoorlog. Deze rem heeft bij India en bij de verzamelgroep der overige landen niet gewerkt; de stijging in India is alleen wat minder spectaculair. Op de zeer sterke teruggang van West-Europa komen wij in de volgende paragraaf natuurlijk nader terug.

Produktie.

Bij een vergelijking van de capaciteitsverhoudingen en de produktiecijfers valt op hoe men in de Verenigde Staten de daling van de capaciteit overgecompenseerd heeft door een intensiever gebruik van de met regelmatige tussenpozen gemoderniseerde apparatuur. In West-Europa spreekt dit — vooral onder invloed van Engeland — wat minder sterk.

¹⁵⁾ Verleden, heden en toekomst van de katoenindustrie (1904-1954) in „E.-S.B.” van 26 mei 1954. De Westeuropese katoenindustrie in de kentering der tijden in „E.-S.B.” van 25 september 1957. De Westeuropese katoenindustrie en de nieuwe markt vormen in „E.-S.B.” van 17 juni 1959.

¹⁶⁾ Zie bijlage 2.

In de cijfers van de weefselproductie komt de recente aanpassing van de capaciteit, zoals die in Lancashire plaatsvond, natuurlijk nauwelijks tot uiting. De thans definitief buiten gebruik gestelde fabrieken waren immers in vorige jaren slechts zeer zelden in bedrijf. De productiegegevens van de laatste drie jaren vertonen dan ook weinig schommelingen ¹⁷⁾. Opmerkelijk is alleen hoe snel de Verenigde Staten zich in 1959 herstelden van de terugslag in het voorafgaande jaar.

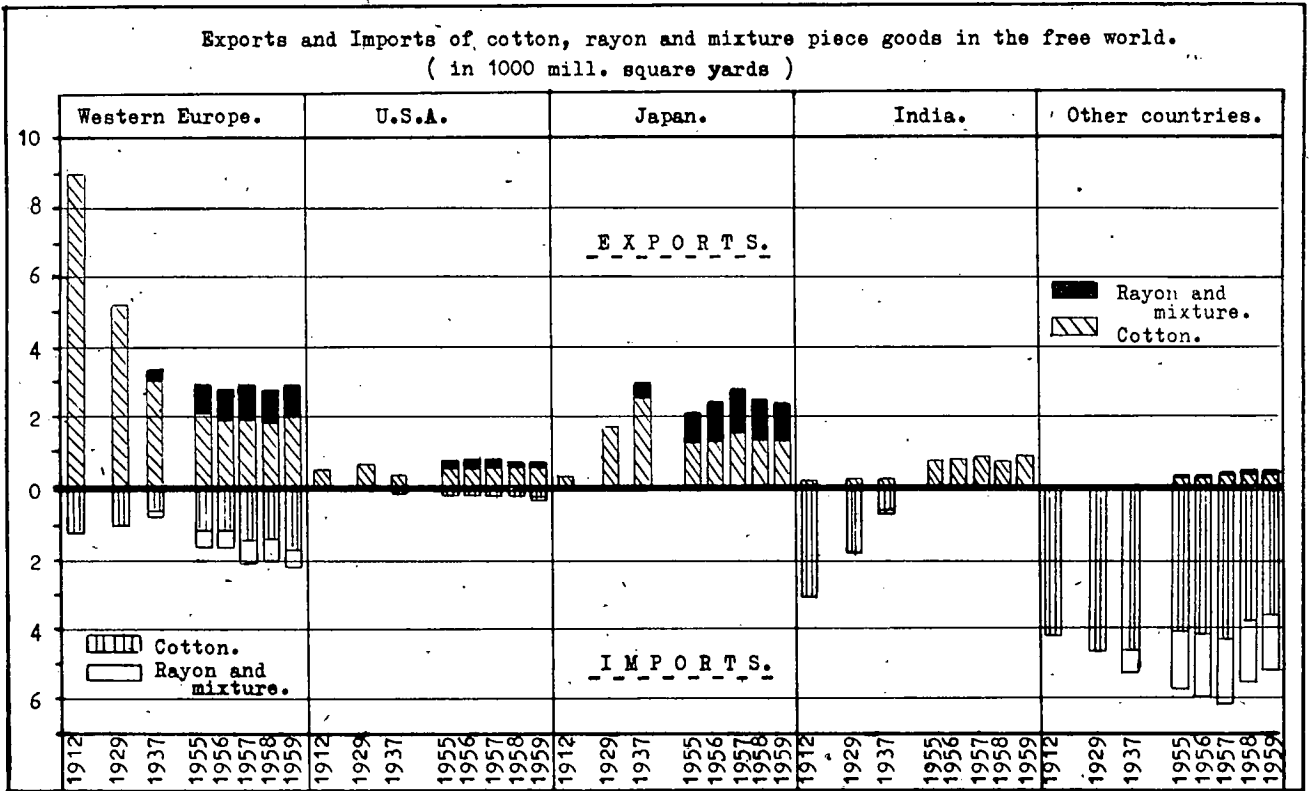
In West-Europa, India en Japan is de recessie van 1958 wat later overwonnen. Het slechte eerste kwartaal van

GRAFIEK 1 ¹⁸⁾.

Wel zien wij in de grafiek duidelijk de grootste wijziging van de laatste vijftig jaar, nl. India's overgang van netto-importeur naar netto-exporteur. Tekenend is verder zowel het inkrimpen van de exporten van West-Europa als de opkomst van Japan na de eerste wereldoorlog.

Textielimporten heeft Japan nooit gekend. De invoeren van West-Europa zijn de laatste jaren sterk gestegen. Voor een belangrijk deel betreft dit ruwdoek voor de finish-bedrijven.

Daar de belangstelling van de congressisten in Amsterdam vooral uit zal gaan naar de meest recente wijzigingen,

1959 heeft het resultaat van dat jaar bijzonder gedrukt. Bedriegén de voortekenen ons niet, dan zal 1960 voor bijna alle produktielanden een hoger cijfer te zien geven.

Internationale handel.

Tenslotte geven wij het beeld van de internationale importen en exporten van katoenen, rayon en gemengde weefsels. In een gecompriëerde grafiek, als bovenstaande, komt deze het beste tot uiting.

Wij zijn er ons van bewust, dat wij door deze grafische voorstelling nog geen volledig beeld van de ontwikkeling geven, daar wij alleen de handelsbeweging in stukgoederen verwerkten. De steeds groter wordende internationale markt van geconfectioneerde artikelen wordt zodoende niet geregistreerd. De verticale statistieken, waar zowel Wisselink als Kuhlmeijer bij hun inleidingen Textieldagen 1959 om vroegen, worden wel zeer urgent ¹⁹⁾.

¹⁷⁾ Zie bijlage 4.

¹⁸⁾ Zie bijlage 5.

¹⁹⁾ „Verticale efficiency en verticale kostprijs” door Prof. Dr. J. Wisselink in „E.-S.B.” van 10 juni 1959. „Afzetvergroting

valt nog te vermelden, dat West-Europa en India verleden jaar het in 1958 verloren terrein hebben teruggewonnen.

De Japanse uitvoer van rayon- en gemengde weefsels is de laatste jaren dalend. Hetzelfde moet gezegd worden van de Amerikaanse export van katoenen weefsels.

Wat de A.C.M.I. ²⁰⁾ echter het meest zorgen baart, zijn de snel toenemende vreemde importen. In de grafiek komt dit nog weinig tot uiting, maar de laatste invoercijfers — 106 mln. yards in de eerste twee maanden van 1960 — spreken een duidelijke taal.

Het is echter niet aan ons om dieper op deze en andere gebeurtenissen overzee in te gaan. Dit zal de taak worden van de preadviezen van Japan en de Verenigde Staten. Wij richten daarom in een volgende paragraaf ons zoeklicht op West-Europa.

(vervolg noot 19)

van textielproducten in Nederland en West-Europa” door Dr. H. J. Kuhlmeijer in „E.-S.B.” van 3 juni 1959.

²⁰⁾ American Cotton Manufacturers Institute, het leidinggevende lichaam van de Amerikaanse textielindustrie.

III. DE SITUATIE IN WEST-EUROPA

Zoals wij reeds opmerkten, zou de keuze van de preadviseurs, die de discussies in Amsterdam moeten inleiden, al direct aanleiding tot kritiek kunnen opleveren. Naast de vertegenwoordigers van Japan en de Verenigde Staten nemen nu afgevaardigden van Engeland en van de groep der veertien delegaties van continentaal West-Europa een plaats op het podium in. Beter ware het geweest West-Europa in ieder geval te laten vertegenwoordigen door representanten van de E.E.G. en de E.F.T.A. en eventueel ook van de excentrische landen.

Teneinde deze kritiek wat te verzachten leek het ons gewenst in onze uiteenzetting de cijfers van West-Europa zoveel mogelijk volgens deze laatste, momenteel gangbare, indeling te groeperen. Dit natuurlijk zonder dat wij ons ook maar een moment onder de voorstanders van de splitsing in West-Europa willen laten rubriceren.

Integendeel: als men ook maar enigszins vertrouwd is met het im- en exportpatroon van de Westeuropese katoenindustrie, beseft men direct voor welke welhaast onoverkomelijke moeilijkheden sommige landen komen te staan indien de Zes en de Zeven steeds meer uit elkaar drijven. Oostenrijk en Zwitserland zijn daarvoor wellicht nog de meest sprekende voorbeelden.

Als wij ons nl. de inspanningen realiseren, die zij zich moeten getroosten om nieuwe afzetgebieden te vinden nu zij van de natuurlijke markten in de naaste omgeving worden afgesloten, dan wordt elke theoretische beschouwing over het principe van het verhogen der internationale efficiency en van het opvoeren der Europese produktiviteit nutteloos.

Waar deze verdeling in de toekomst echter ook op uitmoge komen, op het ogenblik — gelukkig — kunnen wij West-Europa statistisch nog juist als één geheel beschouwen. Wij zullen dus achtereenvolgens de cijfers van de capaciteiten, de produktie en de internationale handel van de katoenindustrieën van geheel West-Europa de revue laten passeren.

Capaciteit.

Uit de aard der zaak komt de reorganisatie van Lancashire nog meer tot uiting als wij de spin- en weefcapaciteit in West-Europa wat nauwkeuriger detailleren. Hoewel het totaal aantal spinnen in de E.E.G.-landen met 4 pCt. terugliep, werden in Engeland op 1 januari 1960 ruim 5³/₄ mln. spinnen minder geregistreerd dan een jaar tevoren ²¹⁾. Een capaciteitsteruggang dus van bijna 30 pCt.!

Nadien is de scrapping nog voortgezet, zodat op het ogenblik in Engeland 7.840.000 spinnen als potentiële produktiecapaciteit geregistreerd staan.

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat de grootste bres geslagen werd in de capaciteit der mule-spindles. De tijd is niet zo ver meer, dat wij het onderscheid tussen ring- en mule-spindles wel kunnen weglaten. Deze laatste kunnen dan als vrijwel uitgestorven worden beschouwd.

In de andere landen van West-Europa viel de laatste jaren niet veel verandering in de spincapaciteit te bespeuren.

Ook het aantal weefgetouwen van de Zes daalde in 1959 met 4 pCt. ²²⁾. Bezien vanuit het oogpunt der modernisering is het begrijpelijk, dat deze inkrimping uitsluitend

niet-automatische weefgetouwen betreft. Het aantal automaten nam daartegenover iets toe. De inkrimping met 4 pCt. betekent daarom geen inkrimping der produktie.

De splitsing van de capaciteit in automaten en niet-automaten blijft natuurlijk weinigzeggend, zolang er geen aanvullingen naar bouwjaar en type der machines op deze statistiek komen. Dit desideratum stuit echter op tal van bezwaren.

Op 1 januari 1960 stonden in Engeland 41.000 (of bijna 16 pCt.) minder weefgetouwen opgesteld dan op 1 januari 1959. De meest recente cijfers van 1960 vermelden 149.600 weefgetouwen als zijnde nog bedrijfsklaar. Het reorganisatieschema heeft dus een verschroming van 107.400 getouwen opgeleverd.

Op de overige cijfers van West-Europa is verder weinig commentaar te leveren.

Het behoeft geen betoog, dat door het drastisch ingrijpen in Lancashire de overcapaciteit van West-Europa in het algemeen en van Engeland in het bijzonder in een geheel ander daglicht is komen te staan. De vergelijking, die wij verleden jaar maakten tussen de aantallen spinnen en weefgetouwen per 1.000 inwoners, aangevuld met een specificatie van het katoenverbruik in kg per hoofd van de bevolking, levert na een herziening het volgende beeld:

TABEL 3.

Spin- en weefcapaciteit per 1.000 inwoners in vergelijking met het katoenverbruik per hoofd van de eigen bevolking

Land	Spinnen per 1.000 inw.	Weefgetouwen per 1.000 inw.	Katoenverbruik per hoofd (kg) a)
België/Luxemburg ..	169	3,5	5,4
Frankrijk	141	2,8	5,6
Italië	107	2,2	3,2
Nederland	93	2,9	6,4
West-Duitsland	113	2,3	5,7
Engeland	383	5,0	5,8
	(thans 170)	(thans 2,9)	
Ver. Staten	118	1,9	10,3

a) *Brôn*: Consumptie: F.A.O. 1957.
Capaciteit: International Federation (eind 1958).
Bevolking: United Nations (medio 1958).

De tussen haakjes geplaatste cijfers zijn berekend aan de hand van de meest recente capaciteitscijfers.

In de Westeuropese cijfers is dus veel meer eenheid gekomen. Welk een contrast echter nog steeds met de Verenigde Staten, speciaal wat het katoenverbruik betreft. Of moeten we zeggen: welk een perspectief voor West-Europa bij opvoering der totale efficiency en inkomen?

Produktie.

In de vorige paragraaf wezen wij reeds op de grote lijnen, die zich in de verschuivingen van produktie en handel manifesteerden. Wat de produktie van de Westeuropese katoenindustrie aangaat, valt er op korte termijn bezien weinig te memoreren. De meest constante ontwikkeling is nog het geleidelijk inkrimpen van de produktie in Lancashire ²³⁾. Wat kan men anders verwachten van een bedrijfstak, die zo zeer gebukt moet gaan onder de vrije invoeren uit de Commonwealth-gebieden met lage lonen als India, Pakistan en Hongkong?

²¹⁾ Zie bijlage 6.

²²⁾ Zie bijlage 7.

²³⁾ Zie bijlage 8.

In de E.E.G. zijn wel enkele ups and downs te noemen, zoals in de produktie van katoenen weefsels in België en Duitsland, doch veel gewicht leggen deze niet in de schaal. Zonder kleine schommelingen is een conjunctuurgevoelige industrie als de katoennijverheid ook niet denkbaar.

Over het algemeen genomen is het totale beeld van de laatste drie jaren redelijk stabiel. In de excentrische landen neemt de produktie van katoenen weefsels zelfs nog wat toe.

Im- en exporten.

Tot slot rest nog het overzicht van de handel in katoenen, rayon en gemengde weefsels ²⁴⁾. Aan de importzijde constateerden wij in de vorige paragraaf reeds een toename; het sterkst spreekt deze in de cijfers van Engeland.

De uitvoer van de E.E.G.-landen nam in 1959 toe en wel met 272 mln. yards of 16 pCt. Daarmee werd de stap terug in 1958 weer goedge maakt; zelfs werd het hoge exportcijfer van 1957 overschreden.

De E.F.T.A.-landen exporteerden in 1959 ca. 8 pCt. minder, hoofdzakelijk door een teruggang van de uitvoer uit Lancashire. Hoewel de schommelingen in de im- en exporten wat meer geprononceerd waren dan de wijzigingen in de produktie, kunnen we toch de laatste drie jaren ook van een redelijk stabiele afzet spreken.

De recessie van 1958 is achteraf bezien meer toe te schrijven geweest aan voorraadbewegingen dan aan een wijziging in de consumptieve vraag. Het is zaak voor de industrie en de handel hieruit tijdig lering te trekken.

Hoe deze snelle tussentijdse conjunctuurwisselingen afgevlakt kunnen worden, is een probleem, dat ongetwijfeld nader onderzocht dient te worden.

Het is nog te vroeg om zich een duidelijk beeld te vormen

van de invloed, die de eerste etappegewijs verloopende tariefverminderingen op het handelsverkeer binnen de nieuwe marktgroeperingen uitoefenen.

In het verleden hebben wij een reeds tien jaar bestaande gemeenschappelijke markt, die van de Benelux, wel eens als voorbeeld genomen als het er om ging het perspectief, dat een grotere markteenheid biedt, te illustreren. De ontwikkeling in dit gebied is in 1959 weer zeer gunstig geweest. Het totale textiel-handelsverkeer tussen België/Luxemburg en Nederland liep in het afgelopen jaar op tot het hoge indexcijfer van 260 pCt.; het jaar van de totstandkoming van de Benelux — 1949 — namen wij als basis ²⁵⁾.

Hoe nu eenzelfde basis van vergelijking voor de ontwikkeling van de Euromarkt te vinden?

Ondanks de grote hoeveelheid statistisch materiaal blijkt het in de praktijk moeilijk op korte termijn een compleet beeld te verkrijgen van een bepaalde sector uit de handelsverhoudingen tussen de drie landengroeperingen van West-Europa. Wij willen daarom volstaan met het — zij het onder enig voorbehoud — weergeven van enkele im- en exportgegevens van katoenen manufacturen van de Zes en de Zeven (zie grafiek 2).

Eerst nadat wij de beschikking zullen hebben over meer cijfers uit een aantal opvolgende jaren, zal het mogelijk zijn hieruit bepaalde trends af te leiden ²⁶⁾. Hoe eerder de Zes en de Zeven desnoeds tot een Acht of een andere eenheid kunnen uitgroeien, hoe liever het ons overigens zou zijn.

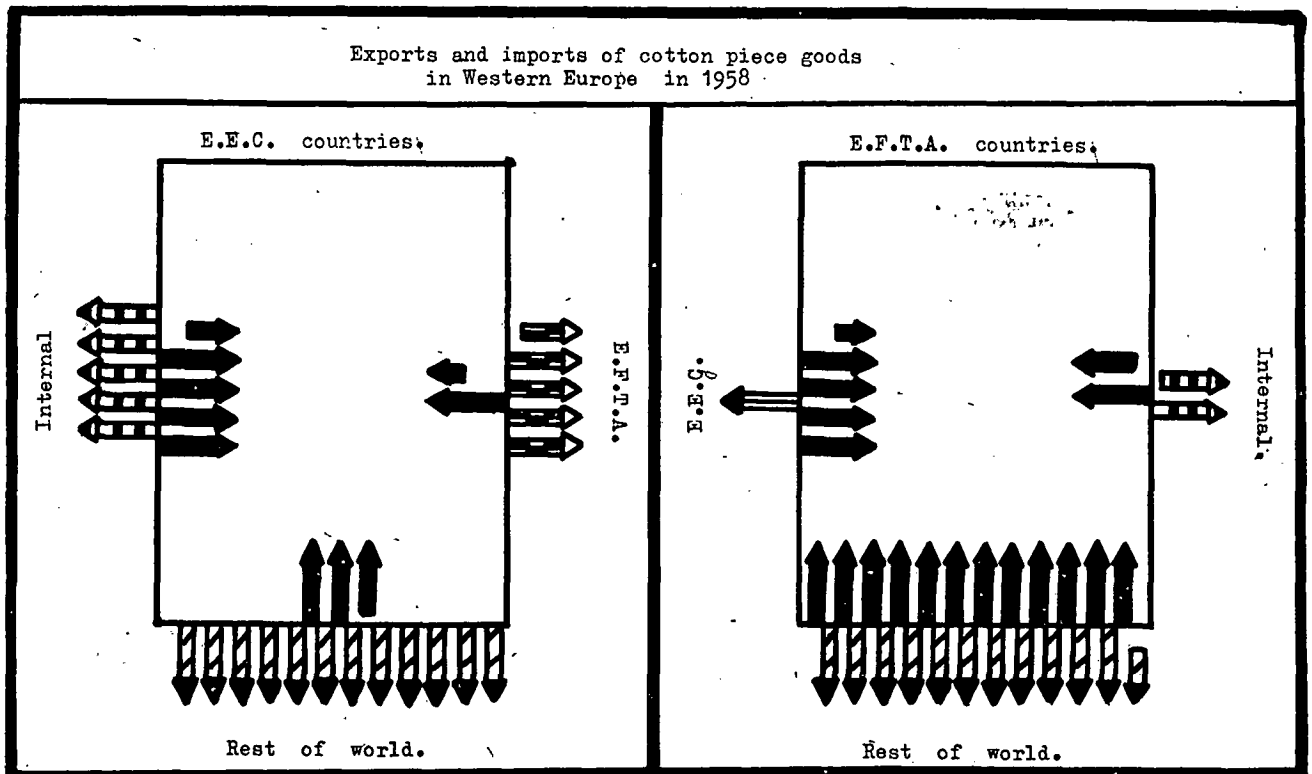
Nu wij ons in een tweetal slotparagrafen moeten bezinnen enerzijds op de stand van zaken zoals wij die nu voor ons zien, anderzijds op de verwachtingen die de toekomst

²⁴⁾ Zie bijlage 9.

²⁵⁾ Zie bijlage 10.

²⁶⁾ Zie bijlage 11.

GRAFIEK 2.

Each arrow = 5.000 metric tons.

biedt, zullen wij het dus zonder zo exact mogelijke ramingen van het uitbreidend handelsverkeer binnen de E.E.G. en de E.F.T.A. moeten stellen. Toch lijkt het logisch, indien wij een verdere stijging van de onderlinge im- en exporten verwachten, zij het dat althans binnen de E.E.G.

IV. AAN HET BËGIN VAN EEN NIEUWE PERIODE VAN ONTWIKKELING VOOR DE WESTEUROPESE KATOENINDUSTRIE

De meest belangrijke vragen waarvoor elke industrieel, waar ook in de vrije wereld, zich keer op keer gesteld ziet, zijn die, welke betrekking hebben op de afzetmogelijkheden voor zijn eindprodukten.

In het volle besef van zijn verantwoordelijkheid voor de werkgelegenheid van zijn medewerkers, voor de rentabiliteit van het hem toevertrouwde kapitaal en voor het instandhouden van zijn produktie-apparaat, is een regelmatige afzet voor hem van overwegende betekenis.

Uit de aard der zaak geldt dit in het bijzonder voor die takken van nijverheid, die reeds jaren geleden de distributiefase van hun ontwikkeling zijn binnengetreden. In contrast met het verleden, waarin zij zelfs na vele capaciteitsuitbreidingen nauwelijks aan de steeds weer expanderende vraag konden voldoen, moeten zij nu alle verfijningen van de hedendaagse merchandising- en marketingtechnieken te hulp roepen teneinde de afzet te stimuleren en zo de produktie op voldoende bezettingsgraad te houden.

De pessimistische sfeer in het recente verleden.

Voor de Westeuropese katoenindustrie lagen de afzetproblemen ook uit anderen hoofde toch al niet eenvoudig. Reeds bij vorige gelegenheden hebben wij de tegenwerkende factoren uitvoerig geschetst. Wij menen daarom te mogen volstaan met de opsomming van slechts enkele der meest sprekende. In de eerste plaats: de snelle opkomst van de katoenindustrieën in de zich ontwikkelende landen; in den beginne in die gebieden waar de katoenverbouw inheems is, later ook in de landen waar industrialisatieplannen uit nationale trots en uit economische noodzaak ten uitvoer worden gebracht.

De weerslag van deze ontwikkeling was terug te vinden in de tendens tot inkrimping van de wereldtextielmarkt. Het wegvallen van de historische overzeese afzetgebieden had ten gevolge, dat in de Noordatlantische veredelingsindustrie een grote overcapaciteit ontstond. Tot overmaat van ramp werden de thuismarkten van West-Europa en Noord-Amerikā bedreigd door de importen van textiel, zowel uit de gordijnlanden als uit de nieuwe produktiecentra, waar niet alleen het loonpeil laag doch ook het gehele levenspatroon volmaakt verschillend was.

Al deze invloeden brachten met zich, dat er eigenlijk jarenlang een sfeer van pessimisme in de katoenindustrie van het Westen heerste.

Natuurlijk heeft dit pessimisme niet in alle landen in dezelfde mate zijn verlamdende invloed uitgeoefend. In sommige gebieden, bijv. in Lancashire, was er echter wel alle reden toe. De verliezen op de overzeese markten waren catastrofaal. Bovendien hadden onze Engelse collega's tot voor kort de volmaakt vrije stroom van laaggeprijsde textiel uit India, Pakistan en Hongkong te verduren.

Engeland, de bakermat van de katoenindustrie, was

aan enkele zeer belangrijke voorwaarden zal moeten worden voldaan, wil in de vooruitgang continuïteit komen. Alleen dan kan nl. dat deel van de Westeuropese katoenindustrie de zo belangrijke heroriëntering in alle rust tot stand brengen.

door zijn grootte wel bijzonder kwetsbaar. Kleinere en daardoor misschien meer wendbare nationale industrieën konden zich gemakkelijker van politieke tegenslagen herstellen. Wij mogen hier wel het voorbeeld van Nederland noemen, dat het verlies van de exporten naar Indonesië in betrekkelijk korte tijd door een vergrote afzet in West-Europa en Afrika wist te compenseren.

Weer andere landen van de Westeuropese kaleidoscoop, zoals West-Duitsland en België, waren historisch sterker op het Westen ingesteld. Voor hen waren de geschetste verschuivingen in Azië en Afrika minder erg. Naar verhouding was de uitvoer trouwens ook minder belangrijk voor de Duitse industrie.

Daarom hebben wel degelijk vele bedrijven in West-Europa na de tweede wereldoorlog ook perioden van bloei gekend. En toch werden deze in de laatste tijd steeds weer overschaduwed door jaren van afzetstagnatie en prijsbederf, perioden van short-time werken en balansverliezen. Alle reden dus om onzerzijds aandacht te schenken aan de remmende invloeden van een mogelijke structurele overcapaciteit, wat buitenstaanders tot onnodig sombere beschouwingen bracht.

Kentering.

In de vorige paragraaf hebben wij reeds enkele motieven naar voren gebracht op grond waarvan wij mogen aannemen, dat er in deze ontwikkeling op het ogenblik een keerpunt is gekomen.

De reorganisatie van de Engelse katoenindustrie heeft een belangrijk deel van de overcapaciteit doen verschroten. Ook op het continent is het aantal spinnen en weefgetouwen geleidelijk ingekrompen. De stijgende aantallen automatische weefgetouwen wijzen bovendien op een voortschrijdende modernisering.

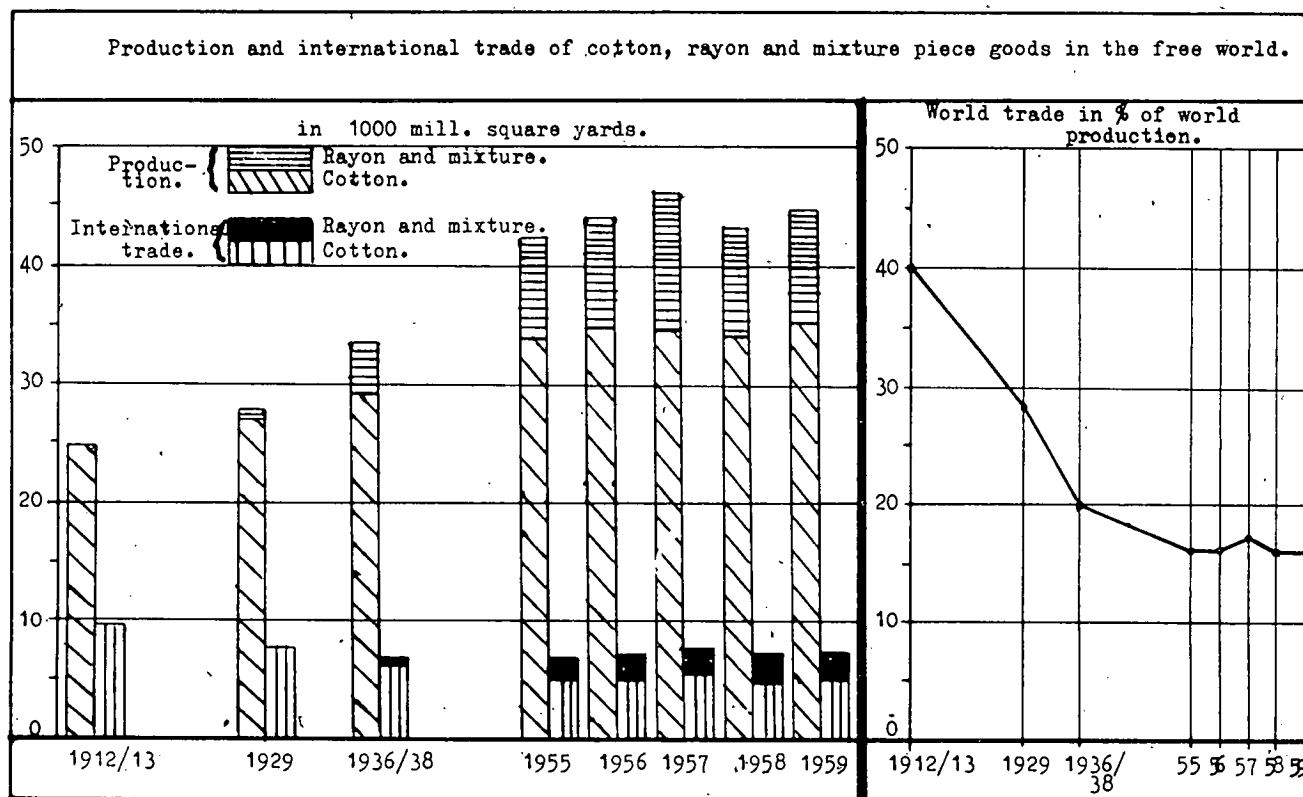
Het reeds gesignaleerde verschijnsel van de inkrimping van de wereldtextielmarkten is de laatste tijd niet sterker naar voren gekomen, zoals ook uit grafiek 3 blijkt ²⁷⁾.

Het zal interessant zijn te zien of deze neergaande lijn in de komende jaren zelfs tot een stijgende wordt omgebogen.

Wat de importen uit overzeese produktiecentra betreft valt verder te memoreren, dat Japan in de laatste periode van recessie — 1957/58 — een grote mate van zelfbeheersing heeft getoond. Niet alleen kwam aan de uitbreiding van de capaciteit een einde, doch bovendien werd de produktie via een „mottenbal"-operatie tijdelijk aan de afgenomen vraag aangepast.

Natuurlijk zijn wij realistisch genoeg om te beseffen, dat wij niet te vroeg mogen juichen. De druk, die Japan ondervindt van de exporten van „mainland China", zal

²⁷⁾ Zie ook bijlage 12.

na een tijdelijke adempauze ongetwijfeld toenemen. De industrialisatie van talrijke jonge landen blijft voortgang vinden. Eerst ontstaat dan meestal een importvervangende nijverheid, doch op den duur zien wij een herhaling van de verschuiving, die wij zo duidelijk in India hebben gezien: de overgang van netto importeur tot netto exporteur²⁸⁾. Het aantal mededingers zal dus wel weer toenemen.

Toch zijn er voldoende termen aanwezig om van het intreden van een kentering in West-Europa te spreken.

Het afvlakken van de korte textiel-conjunctuurcycli.

Nu de verwachting post vat, dat het vraagstuk der overcapaciteit tot oplossing wordt gebracht; nu men zich nog steeds verheugt over de gunstige conjunctuur, beginnen velen zich bezig te houden met een onderzoek naar de ware aard van vorige recessies. Waarom waren die de laatste jaren zo veelvuldig. Is er niet wat meer rust te verkrijgen?

Iedereen begrijpt immers, dat op de huidige voorspoed eens een terugslag zal volgen. Aan de invloed van de algemene conjunctuurbeweging zal de katoenindustrie zich nooit kunnen onttrekken. Het is echter de vraag, of er geen pogingen gedaan kunnen worden om de tussentijdse ups and downs, die de laatste jaren zo tekenend waren voor de textielindustrie, wat meer af te vlakken.

Studies hebben n.l. uitgewezen, dat de textielwereld korte conjunctuurcycli van een geheel eigen karakter kent. In

²⁸⁾ „Effect of development of textile manufacturing capacity in underdeveloped countries on consumption of and trade in textiles”. Stanley Nehmer, I.C.A.C., Washington, juli 1960. Bij dit onderzoek is verder naar voren gekomen, dat de landen met eigen katoenverbouw na industrialisatie een hoger vezelverbruik per hoofd van de bevolking registreerden. Hetzelfde kon gezegd worden van landen met een inheemse textielindustrie, zulks in contrast met landen, die nog op import van textiel zijn aangewezen.

de Verenigde Staten is geconstateerd, dat deze zich om de twee jaar herhalen; in Engeland meent men de frequentie op drie jaar te kunnen stellen²⁹⁾.

In beide onderzoeken werd er echter op gewezen, dat de oorzaken van deze wisselingen voor een belangrijk deel niet in het structureel-technische doch meer in het psychologische vlak liggen. Indien de communicatie binnen de lange verticale textielkolom verbeterd zou kunnen worden, bestaat er dan ook alle reden om aan te nemen, dat de werking van deze korte schommelingen aanmerkelijk gemitigeerd kan worden³⁰⁾.

Voor het brengen van rust en voor herstel van het vertrouwen in de toekomst van de Westeuropese katoenindustrie is dit van grote betekenis. De pogingen om het verticaal textieloverleg tot een levend iets te maken, dienen daarom zowel nationaal als internationaal met kracht te worden voortgezet³¹⁾, met o.i. als eerste doel goede verticale statistieken.

Meer stabiliteit op de Westeuropese textielmarkt.

Dat een gezonde ontwikkeling van de katoenindustrie rust vereist, laat zich denken. Hoe is het de ondernemers mogelijk beslissingen te treffen inzake het aannemen en scholen van nieuw personeel, het aantrekken van kapitaal

²⁹⁾ „Cycles and Trends in Textiles”, Thomas Jeff Davis, U.S. Dept. of Commerce, Washington, 1958.

³⁰⁾ „Fluctuations in Textile Activity”, D. M. Swan, Manchester, december 1959.

³¹⁾ In dit verband vermelden wij het vele werk van het Statistical Committee van de British Man-Made Fibres Federation, dat ten doel heeft een herhaling van de gebeurtenissen in 1952 in die industrie te voorkomen. Het ware te wensen, dat de katoenindustrie dit voorbeeld volgde.

³²⁾ De eerste conferentie, die op West Europees niveau hieraan werd gewijd, vond plaats in oktober 1958 in Turijn. In Nederland werd dit initiatief in maart 1960 nagevolgd.

en het ontwerpen van investeringsplannen op lang zicht, als er geen redelijke stabiliteit op de afzetmarkt heerst?

Daarom is het beter beheerskolom van de gang van het productie door de gehele bedrijfskolom van grote betekenis. Sterke schommelingen en een voortdurende afwisselen van „de-stocking”- en „re-stocking”-perioden werken de onrust en daardoor de onzekerheid onnodig in de hand.

Er zijn echter meer voorwaarden te stellen om het juiste klimaat te scheppen, wil de Westeuropese katoenindustrie de kansen, die een nieuwe periode van ontwikkeling biedt, werkelijk benutten.

Een van deze voorwaarden is zonder al te veel moeilijkheden te verwezenlijken. Het is het voorbehoud, dat het stootsgewijs optredende aanbod uit landen, die hun prijzen op zuiver politieke gronden plegen te baseren, beter beheerst wordt. Onzes inziens behoort dit zozeer tot het arsenaal van de afweerwapens in de economische koude oorlog, dat dit probleem wel niet op grote weerstanden zal stuiten.

Enigszins anders ligt het bij de tweede voorwaarde, n.l. dat ook aan de invoer uit de landen met een afwijkende levensstandaard bepaalde limieten gesteld moeten worden.

In een vorige publikatie hebben wij reeds op deze noodzaak gewezen. Ook de wijze waarop en de mate waarin deze politiek gehanteerd zou moeten worden, hebben wij daar omschreven ³²⁾. De suggestie was toentertijd gedaan om de discussies over dit concrete punt in te leiden. Zonder uitwerking is zij niet gebleven. Opvallend was echter, dat de kritiek niet zozeer uit de kringen der insiders dan wel van buitenstaanders kwam.

Misverstanden over een vermeend protectionisme.

De ervaring, die wij bij het weerleggen van de vele misverstanden over het vermeende protectionisme van de Westeuropese katoenindustrie hebben opgedaan, geeft ons aanleiding hier nog eens in het kort de kritiek van de outsiders op de zojuist door ons behandelde materie te herhalen. Vervolgens zullen wij hierop ons commentaar leveren.

Na het vernemen van de voorwaarden tot herstel van een redelijke stabiliteit op de afzetmarkt ³³⁾ pleegt men — volkomen begrijpelijk — meestal ongeveer als volgt te redeneren: „Een industrie, die zulke voorwaarden stelt, moet blijkbaar sterk autarkisch denken, omdat zij de buitenlandse concurrentie niet kan weerstaan; wordt het gemaakte voorbehoud aanvaard, dan misgunt men de overzeese producenten toch eigenlijk een plaats onder de zon; bovendien is dit een miskenning van de voordelen van de internationale arbeidsdeling; beter lijkt het daarom de concurrentie maar ongelimiteerd binnen te laten; dan wordt meteen het ontstaan van een industriële broei-

kassfeer, waarin het onkruid van te hoge binnenlandse prijzen welig kan tieren, voorkomen”. Tot zover dus de tegenwerpingen.

Uit het feit, dat deze tegenwerpingen bepaald niet uit doorgaans goed geïnformeerde industriële kringen komen, mag men al direct afleiden, dat de zaak niet zo eenvoudig ligt als hier wordt voorgesteld.

Allereerst iets over het etiket van incapabiliteit. Een Westeuropese industrie, die de zojuist geformuleerde voorwaarden stelt, moet er natuurlijk voor zorgen, dat zij zelf voordien intern orde op zaken heeft gesteld. Alleen als het machinepark en de fabrieksgebouwen modern zijn, als het personeelsbeleid op de nieuwste principes is grondvest, als de distributie der eindprodukten volgens de aangegeven efficiënte methoden wordt geëffectueerd, mag zij aanspraak maken op de zo noodzakelijke medewerking der overheidsinstanties.

Dat zij, ondanks het moderne industriële klimaat waarin zij produceert, niet altijd elke import uit den vreemde kan weerstaan, ligt dus bepaald niet aan achterlijkheid. Dit wordt veroorzaakt door een complex van factoren. Dikwijls wordt het lage loonpeil in de landen van oorsprong als het enige argument naar voren gebracht. Dit is niet juist. Van onze zijde is dan ook nimmer het begrip „sociale dumping” als hoofdmotief gehanteerd.

Wel is het een niet te bestrijden feit, dat we hier te doen hebben met de concurrentie tussen twee verschillende werelden, afwijkend in vrijwel alle facetten van het economisch leven. Zo is het direct al fout te denken, dat West-Europa en de Verenigde Staten te concurreren hebben met industrieën, die elders op dezelfde wijze georganiseerd zijn. De structurele opbouw bij de mededingers in sommige overzeese gewesten is economisch en sociaal, vooral wat de financiering en het contact met de Overheid betreft, op een volkomen andere leest geschoeid.

Het zou ons te ver voeren in deze inleiding tot in de details van al deze contrasten af te dalen. Alleen willen wij er de nadruk op leggen, dat er daarnaast ook vele andere factoren werkzaam zijn, die het een Europese katoenindustrie, hoe modern ze ook moge zijn, moeilijk maken met sommige overzeese concurrenten te wedijveren. Onderzoekingen, die het vorige jaar afgesloten zijn, hebben bijv. aangetoond, dat in bepaalde gevallen een zeer gecompliceerd systeem van directe, indirecte en nog sterker versluierde subsidies de concurrentiebasis voor het Westen al direct een achterstand geeft van een percentage variërend tussen 10 en 20.

Nu nog enkele woorden over het zgn. misgunnen van afzetgebieden. Hiervan is natuurlijk geen sprake. Zou men dit doen dan zou de handelwijze van de Westeuropese katoenindustrie immers van elke internationale realiteit gespeend zijn.

Bezien wij de afzet van de concurrenten uit het Verre Oosten eens goed, dan blijkt allereerst, dat vele markten, die eertijds door het Westen beheerst werden, reeds jaren voornamelijk door de Aziatische katoenindustrieën veroverd zijn. Volkomen terecht als dit op reële gronden — nabijheid van afzetgebieden, betere aanpassing aan markteisen, gunstige prijzen e.d. — geschiedde.

Daarnaast hebben de textielprodukten van landen als Japan, India en Pakistan de laatste tijd regelmatig en in toenemende mate een uitweg gevonden naar West-Europa en de Verenigde Staten.

Verder, men vergeet dit niet, is door ons slechts gevraagd om een beheersing der importen uit de landen met lage

³²⁾ „The influence of the new types of markets in Western Europe on the international cotton industry”, I.F.C.A.T.I., Manchester, oktober 1959. Uitgaande van art. 110 et seq. van het Verdrag van Rome zouden quota voor de directe en indirecte invoeren van weefsels uit katoen, rayon en man-made fibres ingesteld moeten worden, waarvan het plafond overeen zou moeten komen met 1 à 2 pCt. van de nationale produktie van deze weefsels.

³³⁾ Een voorwaarde, die voor het eerst officieel gesteld werd in het bekende O.E.E.C.-rapport: „The future of the European cotton industry”, Parijs, juli 1957. Onder de „recommendations” heette het daar: „We consider that, within the framework of international obligation, the increase in imports of cotton and rayon cloth from Asiatic countries should remain within limits, which would not endanger the efforts of re-organisation of the European industry”.

lonen. En deze limitering nog wel op zo'n niveau, dat daardoor de reeds bestaande afzet van gefinishte textielproducten uit het Verre Oosten direct aanzienlijk vermindert wordt³⁴⁾.

Tenslotte blijft de grote stroom van halffabrikaten — het wadde op de blekerijen, verrijven en drukkerijen — op West-Europa gericht. De statistieken hebben dit in de voorgaande paragrafen duidelijk aangetoond. Het is een voorbeeld van de natuurlijke taakverdeling in de internationale katoenindustrie³⁵⁾. „Lebensraum” wordt de collega's uit Azië dus werkelijk méér dan gegund.

Nu de broeikasatmosfeer en het gevaar van een stijging van het Europese prijspeil. Ligt in deze bezwaren niet meteen de angst voor internationale kartelering en voor overmatige winsten besloten?

De beste weerlegging van deze vrees is te vinden in concrete cijfers, die ons een beeld geven van de winstcapaciteit en van het prijsniveau. De Westerse katoenindustrie leent zich structureel bijzonder slecht voor het vormen van monopolies. Binnen haar werkingssfeer bevinden zich honderden los van elkaar opererende ondernemingen; er heerst dan ook een grote concurrentie. In de Verenigde Staten is het bijv. een bekend feit, dat de winstcapaciteit van de katoenindustrie slechts ongeveer 1/3 bedraagt van de gemiddelde winsten in de gehele industrie³⁶⁾.

Sedert de tweede wereldoorlog hebben zich ook in de Noordamerikaanse katoenindustrie meer mergers voorgedaan. Ondanks deze concentraties, waarbij de volgens Europese begrippen reusachtige concerns van Burlington en J. P. Stevens gevormd werden, is het grootste aandeel, dat een onderneming in de Amerikaanse textielmarkt had, niet hoger dan 4 à 5 pCt. geweest³⁷⁾.

Uit de geciteerde geringe winstcapaciteit kan indirect reeds worden afgeleid, dat het prijspeil niet hoog opgeschroefd kan worden. Cijfers, die Engeland ons hierover kan verstrekken, duiden ook al op minimale marges. Het volgende voorbeeld laat dit duidelijk zien.

In de periode 1950/51 (gem.) tot en met 1959 stegen de kledingprijzen in Engeland met ca. 9 pCt. tegen het algemeen prijspeil met 30 pCt. Als wij verder in aanmerking nemen, dat in die periode de uitgaven voor kleding daalden van 9 pCt. tot 7,6 pCt. van het consumentenbudget, terwijl het volume der kledingverkoop met ca. 9 pCt. toenam, mogen wij aannemen, dat de Engelse consumenten in de laatste jaren steeds meer en ook betere waar voor hun geld kregen³⁸⁾.

In Nederland spreekt voor de hoogte van het textielprijsniveau de index voor het levensonderhoud een duidelijke taal.

³⁴⁾ Wij berekenden elders, dat elk procent globaal invoerquotum een additionele invoer van 7.500 ton katoenen, rayon en gemengde manufactures mogelijk zou maken. Zie: „The influence of the new types of markets in Western Europe on the international cotton industry” door Dr. W. T. Kroese, Manchester, oktober 1959.

³⁵⁾ Zo importeerde West-Europa in de laatste jaren normaliter toch al aanzienlijke hoeveelheden katoenen manufactures — hoofdzakelijk bestaande uit ruwdoek — variërend van 132 mln. sq. yards (gem. van 1955/56) tot 226 mln. sq. yards (1957) uit Japan.

³⁶⁾ Zie tabel 2 in: „The United States Cotton and Allied Textile Industries 1959”, door J. M. Cheatham, Manchester, oktober 1959.

³⁷⁾ In de publikatie van „Fortune”: „The 500 largest U.S. industrial corporations”, juli 1960, staan Burlington Industries en J. P. Stevens met de laatst bekende omzetten van resp. \$ 805 mln. en \$ 459 mln. aan de top.

³⁸⁾ „Are you selling blind?”. A. M. Alfred in een lezing voor de Engelse textielgrossiers, 1960.

De post kleding (en schoeisel) blijft in deze statistiek al jaren lang ver en ver achter bij de geleidelijke stijging van alle overige samenstellende delen van deze standaard³⁹⁾. En Nederland is op dit punt bepaald geen uitzondering.

Met deze weerlegging van de argumenten der critici mogen wij niet volstaan. In alle eerlijkheid moeten wij hier ook hun adviezen noemen, die tot een oplossing van de moeilijkheden in de textielwereld zouden kunnen bijdragen. Ook hierbij zullen wij echter ons wederwoord vermelden.

„Waarom”, zo luidt het in de kringen aan wie de „ins and outs” van de katoenindustrie onvoldoende bekend zijn, „waarom beperkt die industrie zich in den vervolge niet tot de vervaardiging van speciale, hoogwaardige producten. De massa-artikelen kunnen immers uitstekend van elders worden aangevoerd”.

Ogenschijnlijk weer een logische oplossing. Helaas is de ruimte voor de afzet van deze specialiteiten beperkt. Indien de gehele Europese industrie zich als het ware „Zwitser” zou moeten gedragen, zou het gedrang in de top van de consumentenpyramide onvoorstelbaar groot worden.

Bovendien kan een dergelijke manoeuvre in geen deele bijdragen tot het vinden van een uitweg uit de moeilijkheden. De suggestie is nl. daarom niet reëel, omdat men aan een grote, verticaal georganiseerde textielindustrie nimmer de basis der massale fabricage mag onttrekken. Men zal deze (zie ons betoog verderop) altijd nodig hebben.

Tenslotte nog het laatste, meest drastische advies, dat wij ook in het begin van deze paragraaf reeds noemden. „Indien ook het terugtrekken van de industrie in de sector der specialiteiten geen oplossing betekent, waarom offert men dan de internationale samenwerking geleidelijk niet geheel op en de internationale samenwerking. Gedenk toch de oude wet der comparatieve kosten van Say in haar moderne vorm van de leer der evenwichtige ontwikkeling”.

Met alle respect voor de eeuwige wetmatigheid in de economie ware het interessant de contrasten na te gaan, die er bestaan tussen het tijdperk, waarin Say zijn wet formuleerde en het huidige tijdsbestek met o.a. ijzeren en bamboegordijnen. Maar ook afgezien daarvan geloven wij niet, dat zo'n drastisch ingrijpen ooit werkelijk uitvoerbaar kan zijn.

Het is naar onze mening ondenkbaar, dat men een industrie, die in West-Europa alleen aan 3.364.000 mensen arbeid verschaft, geleidelijk wil laten verdwijnen⁴⁰⁾.

³⁹⁾ Prijsindex levensonderhoud in Nederland (hand- en hoofdarbeiders; 1951 = 100)

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	juli 1960
Algemeen	105	106	108	119	122	123	127
Kleding en schoeisel	87	87	83	87	86	86	86
Voeding	108	110	113	120	120	122	125
Roken	98	98	98	107	111	111	111
Woning	111	114	116	125	132	131	139
Hyg. en med. zorg	104	108	114	120	124	127	131
Ontw. en ontspanning ..	101	103	105	112	116	118	119
Vrijw. verzekering en maatschapp. verpleging	101	103	105	111	114	115	118

Men lette op het indexbehoor der drie primaire posten: voedsel, kleding, wonen.

⁴⁰⁾ In de „Revue Internationale du Travail” van juni 1960 (Problèmes de travail posés par la modernisation dans le textile) wordt de arbeidersbezetting in de textiel op dit aantal geraamd. Wij mogen aannemen, dat 1/3 ervan in de eigenlijke katoen-, rayon- en synthetische vezels verwerkende industrie werk vindt. In alle landen, die thans lid zijn van I.F.C.A.T.I., is het aantal personen, werkzaam in de textielindustrie, 6.350.000.

Hiervoor gelden nog twee andere overwegingen. Economisch-strategisch is het niet mogelijk voor de kleding van de bevolking, voor de inrichting van de woningen en voor de voorziening in de (vaak zeer essentiële) industriële behoeften en de defensie volkomen afhankelijk te zijn van leveranciers, die duizenden mijlen van ons verwijderd zijn. Geen enkele gemeenschap kan riskeren, dat een ander de leiding, waaruit een der eerste levensbehoeften vloeit op een kritiek moment afsluit of coupeert. Wat zou men zeggen indien hetgeen nu de matig beschermde textielindustrie wordt aangeraden eens werd voorgesteld voor de sterk beschermde Europese landbouw?

Verder zou een abandonneren van de textielindustrie een discriminatie betekenen. In het contrast van de Westerse en Oosterse wereld — om deze losse begrippen hier gemakshalve te gebruiken — mag het eenvoudig zijn, dit eerste grote probleem, dat zich voordoet (de textiel), op deze wijze uit de weg te gaan. Men moet dan echter consequent zijn en alle takken van nijverheid, die hierna onmiskenbaar volgen op precies dezelfde wijze behandelen. Als dat dreigt, verwachten wij, dat het koor der opposanten, hetwelk tot nu toe speciaal uit de katoenindustrie gerecruiteerd is, ineens aanmerkelijk sterker zal klinken. En waarom eigenlijk discriminatie tussen de industriële en de agrarische produktie?

Het probleem van de industriële co-existentie tussen Oost en West.

De kern van onze tegenwerpingen ligt veel dieper dan men oppervlakkig zou aannemen. Wij vragen hiermede immers de aandacht voor het grote vraagstuk: welke maatregelen moeten worden getroffen om een harmonieuze industriële ontwikkeling in Oost en West mogelijk te maken? Een probleem, waarvan het bestaan door het jachtig tempo, waarin wij leven, eigenlijk nog onvoldoende gemeengoed is geworden.

De katoenindustrie is de eerste nijverheid, die de gevolgen ondervindt van het botsen der belangen van landengroepen, die in een totaal verschillend stadium van economische ontwikkeling verkeren. Door het opvoeren van de buitenlandse hulpverlening op financieel, technisch en organisatorisch gebied is de industriële groei der ontwikkelingslanden aanmerkelijk versneld. De industrieën, die men er vestigt — w.o. natuurlijk in de eerste plaats de textielindustrie —, zijn er eerst op uit de binnenlandse markt te veroveren. Daarna gaat men al spoedig tot export over. De levensstandaard in die landen houdt echter doorgaans geen gelijke tred met de industriële groei. Exporten uit de nieuwe industriegebieden, die zich nog in het „take-off“-stadium bevinden⁴¹⁾, werken daardoor sterk marktverstrend.

Het is zaak dit probleem te erkennen en naar middelen en wegen te zoeken om de jonge landen te blijven steunen. Men dus in de gelegenheid te stellen de economische ontwikkeling in het binnenland te consolideren en hun deel van de wereldhandel te bemachtigen. Dit echter zonder tegelijkertijd bepaalde takken van nijverheid in de traditionele industrielanden, die reeds zo'n belangrijk deel van hun oude, historische afzet prijsgaven, op te offeren.

Bij het zoeken naar een oplossing dienen de meest praktische middelen toegepast te worden, die de geschetste ontwikkeling onder controle kunnen houden. Het zou

bijv. onjuist zijn bepaalde instrumenten van de internationale handelspolitiek niet te hanteren, omdat deze in een zeer recent — doch nu al ver lijkend — verleden als taboe werden verklaard.

Zo zijn wij ervan overtuigd, dat het door velen als heilig verklaarde G.A.T.T.-instituut op bepaalde punten dringend om revisie en aanvulling vraagt. Wij beseffen volkomen, dat dit geen eenvoudige zaak is. Toch lijkt het ons beter voor alle partijen deze royale weg te volgen dan te trachten langs allerlei kronkelpaden, voerend van compromis tot compromis, de steeds groter wordende moeilijkheden uit de weg te gaan.

In West-Europa en vooral binnen de E.E.G., waar men in afzienbare tijd toch tot het scheppen van één gemeenschappelijke handelspolitiek moet komen, zal het zaak zijn het bestaan van het vraagstuk der industriële co-existentie van de vrije Oosterse en Westerse wereld te erkennen. De noodzaak om hiervoor een oplossing te vinden dringt zich dan automatisch naar voren.

E.E.G. en E.F.T.A.

In deze inleiding tot de discussies, welke gedurende de laatste week van september te Amsterdam zullen plaatsvinden, is de onderlinge verhouding tussen de European Economic Community en de European Free Trade Association vrijwel onbesproken gelaten. Dit geschiedde met opzet. Er heerst immers nog zoveel onzekerheid over de toekomstige gang van zaken, dat elk oordeel hierover waarschijnlijk toch zeer snel door de feiten achterhaald zal worden.

Nu wij echter het punt van de gemeenschappelijke handelspolitiek van de Zes in het geding brachten, willen wij toch — ook al is het aan het eind van deze paragraaf — tot uiting laten komen, dat de verschillen tussen de beide marktgroeperingen de katoenindustrie zeker niet onverschillig hebben gelaten.

Zeer spoedig na het tot stand komen van de E.F.T.A. — nl. in januari 1960 — heeft een sub-comité van de International Federation de verdragen van Rome en Stockholm naast elkaar gelegd. Uit de aard der zaak concentreerde men zich bij deze bestudering op de paragrafen, welke betrekking hadden op de textielindustrie. Hoewel niet alle details, die bij deze discussies naar voren kwamen, hier gereleveerd behoeven te worden, mogen wij enkele kernpunten niet onvermeld laten. Dit is voldoende om straks in de vergadering de tongen voor een debat los te maken.

De origine-regels van Stockholm, een belangrijk punt voor de vrijhandelszone met haar ongelijke buitentarieven, werden in eerste instantie onder de loep genomen. Unaniem werden zij onvoldoende geoordeeld, in het bijzonder waar t.o.v. bepaalde sectoren van de katoenindustrie — o.a. de spinnerijen — discriminatoir gehandeld is.

De wens om „vreemde“ doekimporten onder controle te houden en hier ook het veredelingsverkeer in te betrekken kwam tijdens de behandeling sterk naar voren. De gedachten over deze materie volgden dezelfde principes als in onze publikatie van 1959 (Wenen) en zojuist nog in dit artikel beschreven.

Men achtte het verder nodig, dat de afbouw van de importbelemmeringen binnen de Zeven in tempo parallel zou lopen met de vermindering der invoerrechten en andere obstakels voor het handelsverkeer binnen de Zes. Indien hieruit een vrijer verkeer tussen de beide gebieden zou

⁴¹⁾ „The Stages of Economic Growth” door W. W. Rostow, 1960.

resulteren, zou dit ten eerste worden toegejuicht. Natuurlijk beseftte men, dat deze uitspraak alleen gedaan kon worden onder voorbehoud van de mogelijkheden, die het G.A.T.T. hiervoor zou kunnen bieden (art. 24 e.v.). Het woord: eventuele aanpassing van de G.A.T.T.-regels werd ook bij deze gelegenheid uitgesproken.

Men sprak de hoop uit, dat de E.E.G. en de E.F.T.A. ook bij het uitwerken van hun handelspolitiek t.o.v. derde landen steeds meer naar elkaar toe zouden groeien. Een wens die des te begrijpelijker is, als men kennis neemt van de hoofdstukken 61 en 62 uit de uitwerkingsregels van het Stockholm-akkoord. Deze bepalingen zijn blijkbaar zo zeer het resultaat geweest van een loven en bieden tussen direct belanghebbende partijen, dat de katoenindustrie

V. HET PERSPECTIEF OP LANGE TERMIJN

In het verlangen naar een grotere stabiliteit op de afzetmarkt schuilt ongetwijfeld een element van behoudendheid. Wij behoeven echter bepaald niet bevreesd te zijn, dat deze statische mentaliteit in de Westeuropese katoenindustrie de overhand zal krijgen.

Want ook al zou zij erin slagen meer rust op commercieel gebied te verkrijgen teneinde haar plannen nader uit te kunnen werken, dan nog zijn de moeilijkheden, die zij in de jaren zestig zal ondervinden, zo groot in aantal en zo complex van karakter, dat zij al haar krachten zal moeten aanwenden om deze te overwinnen.

Alleen indien de industrie daarbij dynamisch blijft denken, indien zij het perspectief op lange termijn zoekt, heeft zij kans van slagen. Daarom wat meer over deze vooruitzichten.

Er is niets wat de katoenfabrikanten internationaal zo zeer tot elkaar kan brengen als het doordringen zijn van het vele werk, dat verzet moet worden om de toekomstige afzetmogelijkheden te peilen en vervolgens het opsporen van de middelen en wegen om hiervan volledig gebruik te maken.

Als wij met enkele op deze problematiek gerichte beschouwingen onze inleiding besluiten, volgen wij in feite het schema, dat al eerder in Buxton (1952), in Venetië (1957) en verleden jaar nog in Wenen werd toegepast. Tijdens al die conferenties van katoenindustriëlen begonnen wij steeds met het geven van een algemeen, oriënterend overzicht van de stand van zaken in de internationale textielwereld. Deze beschouwingen werden vervolgens afgerond met een blik in de toekomst.

Uit de aard der zaak werd daarbij gepoogd van enig optimisme blijk te geven. Misschien bleven de gedachten in Buxton en in Venetië nog teveel in de ban van de industriële overcapaciteit. Of gaf het steeds wisselend patroon van de textielafzet in de achter ons liggende jaren aanleiding tot een zeker scepticisme? Hoe dit ook moge zijn, bijzonder rooskleurig werd de toekomst bij die gelegenheden niet geschilderd.

Eerst in Wenen hebben wij ons wat meer los kunnen maken van de gedachte, dat alleen het tempo, waarin de productiecapaciteit aangepast moest worden aan de nog steeds vrij constant gedachte Westeuropese behoefte, belangrijk was.

De, nu duidelijke, vermindering van het aantal spullen en weefgetouwen begon zich af te tekenen, doch vooral konden wij deze nieuwe koers inslaan, omdat enkele

de praktijk van alle ingeslopen ontwikkelingsclausules nu reeds met de grootste zorg tegemoet ziet.

Voor de noodzaak voor Engeland bijzondere arrangementen te treffen bestond bij alle partijen volledig begrip. En zo kon over vrijwel alles unanimitieit verkregen worden.

Zeker was het, dat de vertegenwoordigers van de katoenindustrie der dertien landen allerminst gelukkig waren met het uiteenvallen van de Westeuropese markt.

Gelukkig is er op het ogenblik nog zoveel, wat de collega's in Lancashire en op het continent tezamen brengt, dat er nu — in de aanvangsperiode van E.E.G. en E.F.T.A. — nog geen diepe kloof zal ontstaan. Getracht moet worden deze samenwerking ook op lang zicht te handhaven. In de slotparagraaf iets over de motieven, die ons in staat stellen hierover optimistisch te zijn:

globale ramingen met betrekking tot het grotere vezelverbruik op de Westeuropese markt ons daarvoor als kompas dienden. Sederdien zijn deze schattingen duidelijker geformuleerd. Verder zijn de laatste tijd meer van dergelijke onderzoeken verricht. Het loont daarom de moeite op deze plaats enkele der voorlopige resultaten van deze studie weer te geven.

Vooruitzichten van een groter vezelverbruik in West-Europa.

Zelfs de meest voorzichtige voorspellingen met betrekking tot de afzet van textiel in de grotere thans in wording zijnde Europese markten duiden op een hoopgevend perspectief. Zo leert een herziening van de raming waarop wij ons verleden jaar baseerden ⁴²⁾, dat het Westeuropese vezelverbruik in kleding gedurende de periode 1955-1970 met 34 pCt. zou kunnen stijgen.

Eenzelfde toekomstbeeld wordt ons geschetst door de groep Europese experts, die zich op verzoek van de International Cotton Advisory Committee momenteel bezig houdt met een studie van trends in het vezelverbruik.

In het eerste voorlopige rapport, dat tijdens de 19de jaarvergadering van de I.C.A.C. te Mexico City door hen werd toegelicht, vinden wij soortgelijke ramingen, variërend van 25 pCt. tot 30 pCt. over de periode 1957-1965 ⁴³⁾.

Bij deze berekeningen pleegt men zich op die factoren te baseren, die zich het beste voor het kwantificeren van de verbruiksramingen lenen, zoals bijv. de demografische (de toename van de bevolking) en de economische (de stijging van het inkomen).

Op de aan de hand van deze becijferingen geconstrueerde trendlijnen past men vervolgens de gebruikelijke correcties toe in verband met de elasticiteit van de vraag e.d.

Zolang men hierbij uitgaat van nog altijd betrekkelijk grove gemiddelden, wordt toch even een domper gezet op de aanvankelijk met zoveel vreugde begroete afzetperspectieven. Immers, indien wij de berekeningen bestuderen, die aangeven, dat het totale vezelverbruik in de

⁴²⁾ „An investigation into the future consumption of textile fibres and clothing in Western Europe” door M. Fraenkel. International Review of I.F.C.A.T.I., Manchester, juni 1960. Daar wij zo conservatief mogelijk wilden blijven, lieten wij het kwantificeren van de vraag naar „betere” textiel achterwege.

⁴³⁾ „Report of the European Group for the study of textile fibre consumption”, I.C.A.C., Washington, juli 1960; toegelicht door Miss Joy Love, Dr. H. J. Kuhlmeijer, Mr. Stanley Nehmer en Mr. T. S. Robertson.

hoger ontwikkelde landen in steeds mindere mate profiteert van de op grond van de bevolkingsaanwas en de inkomstenstijging te ramen afzetverruiming, gaat er wel iets van de aantrekkelijke vooruitzichten verloren.

Er zit dus niets anders op dan deze tendens grondig te analyseren teneinde na te gaan of zij wel voor alle categorieën opgaat. Een dergelijke studie bleek uiterst leerzaam te zijn; de resultaten schragen ons vertrouwen in het nut van het ondernemen van nieuwe acties.

Een goed voorbeeld van dit detailwerk wordt geleverd door het onderzoek naar het katoenverbruik in de Verenigde Staten. Gedurende de laatste jaren kwamen de insiders van de National Cotton Council of America tot de overtuiging, dat er iets mis was in het domein van King Cotton. Het katoenverbruik bleek nl. geen gelijke tred te houden met de stijging van alle consumptieve uitgaven in de Verenigde Staten. Bedroeg deze toeneming in de periode 1948-1958 35 pCt., het katoenverbruik liep in deze jaren relatief zelfs iets terug.

Toen men de positie echter analyseerde, bleek al spoedig, dat de katoen in twee sectoren zoveel terrein had verloren, dat daardoor het gemiddelde misleidend sterk gedrukt werd.

In de groep verpakkingsmaterialen (bags) liep de index van het katoenverbruik in de periode 1947/50 (gem.) tot 1955/58 (gem.) terug met 56 pCt.; in de canvas voor autobanden was de achteruitgang zelfs 88 pCt. Tezamen betekende dit een verlies aan katoenafzet van niet minder dan 1 mln. balen per jaar!

Dit feit overschaduwde geheel de spectaculaire vooruitgang, die men in de kledingsector boekte. Men schonk daardoor onvoldoende aandacht aan het feit, dat de index van het katoenverbruik in de dames- en teenagerskleding in dezelfde periode met liefst 52 pCt. en 33 pCt. steeg ⁴⁴⁾.

Houdt men nu deze belangwekkende resultaten voor ogen dan is het buiten kijf, dat het gehele vezelverbruik tot in details nader moet worden bestudeerd. Het spreekt vanzelf, dat men daarbij poogt in die gebieden, waar verlies dreigt, de trend van het katoenverbruik in een positieve richting om te buigen.

Blijkt echter, dat dit toch een verloren zaak zal worden (bijv. bij het verbruik van canvas in de autobanden-industrie), dan richte men de belangstelling in verdubbelde mate op het terrein waar wel eclatante successen verwacht mogen worden, zoals de kledingsector in al zijn facetten.

Hoe belangrijk het volgen van een dergelijke werkmethode is, moge blijken uit onderstaande gegevens.

TABEL 4.
Vergelijking van de trend in het vezelverbruik per artikelgroep met de trend in de totale consumentenuitgaven in de Verenigde Staten (1947/50 t.o.v. 1955/58)

	Katoen	Alle vezels
Kleding	104	96
Huishoud- en woningtextiel	86	94
Textiel voor industriële doeleinden	54	80

Bron: „Qualitative factors in the trends of fibre consumption” door Dr. M. K. Horne Jr., I.C.A.C., Washington, juli 1960.

Duidelijk zien wij hieruit hoe de katoen speciaal in de

⁴⁴⁾ „Cotton consumption in the U.S.A.” door Dr. M. K. Horne Jr., International Review of I.F.C.A.T.I., Manchester, september 1959.

kleding stand houdt. Des te belangrijker is dit als men weet welk een overheersende plaats de kleding in het vezelverbruik inneemt.

TABEL 5.

Het vezelverbruik in de Verenigde Staten en in West-Europa gesplitst over de verschillende verbruiksgroepen

(in gewichtseenheden; gem. 1954/57)

	Ver. Staten	West-Europa
Kleding	54 pCt.	56 pCt.
Huishoud- en woningtextiel	24 pCt.	24 pCt.
Textiel voor industriële doeleinden ..	22 pCt.	20 pCt.

Bron: „Study of textile fibre consumption”.

Werkelijk, ofschoon er enige redenen voor pessimisme scheen te zijn bij het aanvaarden van de globale elasticiteitsberekeningen, deze indruk wordt volledig gecompenseerd door het optimisme, dat uit verdergaande detailstudies naar voren komt.

Om er nu zeker van te zijn, dat het stimuleren van de afzet het maximale resultaat zal opleveren, moeten wij dus de gebieden opsporen, die de meeste kansen bieden.

Kwalitatieve factoren in het vezelverbruik.

Het is van belang, dat het onderzoek naar de kwalitatieve factoren van het vezelverbruik in september te Amsterdam in discussie wordt gebracht. Alleen als de industrie de potentiële plus-gebieden nader analyseert, kan zij een part van de vrijkomende koopkracht tot zich trekken; een deel van de zgn. „discretionary spending power”, die ongetwijfeld voortkomt uit het ontstaan van de „European way of life”.

Dit alles niet alleen ten behoeve van de Westeuropese industrie. Elke marktverruiming in Europa heeft, dank zij de hedendaagse snelle verbindingen en snelle reacties al gauw ook een gunstige uitwerking op de overzeese problemen.

Voor en aler men echter anderen in dit commercieel optimisme wil betrekken, moeten wij toch eerst eens wat verder dwalen in de doolhof van het vezelverbruik.

De reeds aangehaalde I.C.A.C.-studie over het toekomstige vezelverbruik biedt ons hiertoe welkome aanknopingspunten ⁴⁵⁾. Naast de reeds opgesomde externe factoren, die zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin van invloed zijn op de afzet van katoen, wol en man-made fibres — de demografische en de economische dus —, moeten wij in de toekomst ongetwijfeld aandacht schenken aan de invloeden van het klimaat, de mode en de gebruiksgewoonten. Deze dienen alle onderzocht en op waarde gewogen te worden.

Daar onmiddellijk op aansluitend zal de research ons in een zo sterk mogelijke positie moeten plaatsen tegenover de vervangingsmaterialen als plastic, papier, glas e.d. alsmede tegenover andere technologische remplaceringsmogelijkheden en arbeidsbesparende technieken e.d.

Tenslotte: willen wij althans het kader waarbinnen de activiteiten zich in de naaste toekomst zullen ontwikkelen, compleet voor ons zien, dan moeten natuurlijk ook de interne factoren als bijv. de betere marketingmethoden,

⁴⁵⁾ „Qualitative factors in the trends of fibre consumption”.

de verhoging van de efficiency, de nieuwe toepassingen in de finishing, de fluctuaties in de grondstofprijzen, de „poundage utility”⁴⁶⁾ e.d. niet worden vergeten.

Ook van deze dient een analyse te worden gemaakt, waarbij maatregelen overwogen moeten worden om de consumptiebelemmerende invloeden te bestrijden en verbruikbevorderende factoren te stimuleren.

De resultaten van het in de Verenigde Staten verrichte marktonderzoek kunnen natuurlijk niet klakkeloos van toepassing worden verklaard op de Westeuropese verhoudingen. Een groeiende gemeenschappelijke markt van de Zes, misschien later van de Dertien, is heel wat anders dan de jarenlang bestaande eenheidsmarkt aan de overzijde van de Atlantische Oceaan.

De methodiek, waarmee wij ons probleem — het peilen van het perspectief op lange termijn — benaderen, kan echter wel dezelfde zijn. Het globale marktonderzoek; het detailleren van de verschillende sectoren; het gebruik maken van de industriële research om uit elke afzetmogelijkheid het uiterste te halen; tenslotte de promotion, gericht op die onderdelen waar de grootste resultaten te verwachten zijn.

Katoenpropaganda.

Bij dit laatste kan men altijd aansluiten op al datgene, wat de individuele ondernemingen ieder voor zich reeds doen. De onderbouw voor de katoenpropaganda is zodoende als het ware gegeven. Het ligt dus voor de hand, dat men bij de algemene propaganda voor het katoenverbruik⁴⁷⁾ hierop voortbouwt.

De International Federation heeft de laatste jaren in de praktijk getoond, dat het haar ernst is de aandacht van haar leden op de katoenpropaganda-in-de-ruimste-zin-des-woords te vestigen. Haar „Committee for Market Research and Sales Promotion” werkt in dezen nauw samen met de Cotton Council International en behandelt beleidsvragen met betrekking tot de elf in West-Europa gevoerde propaganda-acties⁴⁸⁾.

In de laatste maanden is men zelfs verder gegaan. Met medewerking van de National Cotton Council heeft de International Federation ter gelegenheid van de I.C.A.C.-vergadering in Mexico City pogingen in het werk gesteld om ook de katoenproducerende landen voor dit uiterst belangrijke werk warm te maken.

Want, het moge misschien vreemd klinken, de pogingen om meer katoen te laten verbruiken zijn tot nu toe behalve van de Verenigde Staten, de Verenigde Arabische Republiek

⁴⁶⁾ Het begrip, waarmee tot uiting wordt gebracht hoe een bepaalde gewichtseenheid van een vezel een zekere behoefte bevredigt; katoen verhoudt zich op dit „poundage utility”-terrein bijv. globaal als volgt t.o.v. man-made fibres:

	cellulosevezels	non-cellulosevezels
Gesneden	1,10	1,37
Continu	1,51	1,74
High tenacity	1,80	2,73

⁴⁷⁾ De laatste tijd gaan de gedachten zelfs in de richting van een „All Fibre Textile Promotion Program”. Wederom een discussiepoint voor Amsterdam!

⁴⁸⁾ De C.C.I., gesteund door de National Cotton Council of America, houdt het toezicht op 14 „promotion campaigns” in Japan, India, de Philippijnen en West-Europa. Met het programma in de Verenigde Staten worden op deze wijze bijna 1 mrd. mensen benaderd.

en de Soedan, uitsluitend uitgegaan van de katoenconsumerende landen.

De nieuwe actie heeft direct succes gehad, daar men inmiddels ook in Mexico met een katoenpropaganda-actie is gestart. Toch kan uit dit alles wel worden geconcludeerd, dat het werk van de internationale „cotton promotion” nog in de kinderschoenen staat. Ook hier is dus in de toekomst veel werk te verzetten en vermoedelijk ook veel resultaat te behalen.

De International Federation als „Clearinghouse for Information”.

En zo is er nog veel meer op te sommen waaruit blijkt, dat de oude — beter: de „vroege” — katoenindustrie zeker niet bij de pakken behoeft neer te zitten. Dit geldt vooral nu men in West-Europa tot het besef is gekomen, dat er een nieuwe periode van ontwikkeling is aangebroken; een tijdperk dat weer perspectieven heeft, misschien reeds op kort, doch zeker op lang zicht.

Natuurlijk is elke individuele ondernemer er zelf op uit op zijn eigen wijze van deze mogelijkheden te profiteren. Daarnaast zal elke nationale groepering van katoenfabrikanten steeds weer voor de bevordering van de collectieve belangen van haar leden in de bres springen.

Wil de gehele Westeuropese katoenindustrie echter goed kunnen gedijen, dan moet men als sluitstuk gezamenlijk trachten het klimaat te scheppen, dat gunstig is om het wenkend perspectief te verwezenlijken.

En wat datgene aangaat, wat voor een groot deel het beste gezamenlijk ondernomen kan worden — marktonderzoek, technische research, promotion —, zullen de komende jaren wel aantonen hoe bijzonder veel en nuttig werk op die gebieden nog valt te verrichten.

Het is de vertegenwoordigers van de katoenindustrieën in Japan, de Verenigde Arabische Republiek en de Verenigde Staten bekend, dat het wel en wee op de internationale textielmarkt vrijwel door alle producenten wordt gedeeld.

Zeker, er doen zich wel eens bijzondere omstandigheden voor, waaronder een hausse hier, voorijlt bij een verbetering van de textielconjunctuur elders, terwijl een baisse aldaar weer later intreedt dan een verslechtering in derde landen. In grote trekken zal echter elke nationale nijverheid het lot met de collega's in de vrije wereld delen.

Daarom is het noodzakelijk, dat de gehele problematiek, zoals die zich thans in het gereorganiseerde West-Europa voordoet, met de vertegenwoordigers van de belangrijke overzeese producenten wordt besproken.

Alleen door een open discussie op intercontinentale grondslag kan er meer begrip voor elkanders standpunt komen. De International Federation of Cotton and Allied Textile Industries speelt hierbij de unieke rol van „Clearinghouse for Information”.

In deze gedachtenwisseling, die in september voor het eerst in Amsterdam wordt georganiseerd, kan de basis ontstaan, waarop in de jaren zestig kan worden voortgebouwd. Door de fabrikanten zelfstandig; door de nationale verenigingen van katoenindustriële collectief; tenslotte door alle in de International Federation verenigden tezamen.

Zó, dat van de katoenindustrie weer met recht kan worden gesproken als een levende industrie, die bouwt aan haar eigen toekomst.

Almelo, 1 september 1960.

Dr. W. T. KROESE.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1.

Jaarcijfers van de katoenproductie in de vrije wereld

(1.000 balen)

Jaren	Verenigde Staten	Egypte	India Pakistan	Brazilië	Andere landen				Totaal vrije wereld
					Amerika	Afrika	Azië	Europa	
1952/53	15.167	2.057	4.558	1.550	2.519	1.509	1.427	216	29.003
1953/54	16.402	1.467	4.954	1.450	2.802	1.573	1.377	260	30.285
1954/55	13.630	1.605	5.734	1.650	3.347	1.537	1.664	342	29.559
1955/56	14.680	1.541	5.330	1.700	3.810	1.667	1.753	520	31.001
1956/57	13.027	1.498	5.503	1.300	3.399	1.865	1.825	514	28.931
1957/58	10.960	1.870	5.822	1.350	4.010	1.641	1.747	509	27.909
1958/59	11.500	2.057	5.470	1.540	4.024	2.051	1.928	524	29.094
1959/60	14.600	2.098	4.900	1.700	3.336	1.984	1.972	602	31.192

N.B. Voor de jaarcijfers van 1909/10 t/m 1951/52 wordt gemakshalve verwezen naar „E.-S.B.” van 26 mei 1954.

Bron: International Cotton Advisory Committee.

BIJLAGE 4.

Productie van katoenen, rayon en gemengde weefsels in de vrije wereld

(in mln. yards, mln. sq. yards, 1.000 quintals)

Jaar	West-Europa		Ver. Staten		India		Japan		Andere landen		Totaal	
	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd
1912/13	14.530		6.800		1.214		1.050		1.200		24.800	
1929	12.367		8.056		2.419		2.648		1.500		27.000	
1936/38	10.205	1.835	8.530	1.002	3.975	50	3.873	1.297	2.500	190	29.100	4.374
1955	9.188	3.062	11.300	2.977	5.094	237	3.012	1.725	5.000	960	33.600	8.961
1956	9.410	3.236	11.300	2.538	5.307	259	3.476	2.141	5.300	990	34.800	9.164
1957	10.190	3.340	11.100	2.654	5.317	284	3.838	2.426	5.700	1.150	36.100	9.800
1958	9.900	3.120	10.500	2.704	4.927	333	3.165	2.089	5.400	1.100	33.900	9.300
1959	9.900	3.140	11.200	2.878	4.925	404	3.294	2.288	5.600	1.150	34.900	9.900

Bron: Cotton Board.

BIJLAGE 5.

Exporten en importen van katoenen, rayon en gemengde weefsels in de vrije wereld

Exporten:

(in mln. yards, mln. sq. yards, 1.000 quintals)

Jaar	West-Europa		Ver. Staten		India		Japan		Overige landen		Totaal	
	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd
1912/13	8.999		445		89		280		30		9.843	
1929	5.174		564		146		1.791		25		7.700	
1937	3.014	898	252	19	203		2.511	502	30	4	6.010	823
1955	2.072	826	552	220	749	3	1.139	911	238	30	4.750	1.990
1956	1.909	846	519	220	744	3	1.262	1.142	246	35	4.680	2.246
1957	1.948	949	559	208	880	2	1.468	1.370	300	45	5.200	2.600
1958	1.814	857	506	158	622	26	1.245	1.279	350	40	4.500	2.400
1959	2.009	935	473	167	850	16	1.263	1.051	390	40	5.000	2.200

Importen:

	1913	1929	1936-38		1955		1956		1957		1958		1959	
	Katoen	Katoen	Katoen	Rayon en gemengd a)	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd
India	3.197	1.910	667	114	7	9	12	8	12	4	5	5	6	9
Japan	60	14	1	—	—	—	—	2	1	1	1	2	—	—
Ver. Staten	47	61	107	5	141	7	197	13	127	15	146	22	247	50
West-Europa	1.242	991	651	124	1.194	445	1.149	523	1.453	622	1.434	557	1.733	536
Subtotaal	4.546	2.976	1.426	243	1.342	461	1.358	546	1.593	642	1.586	586	1.986	595
Afrika	1.170	1.410	1.605	137	1.555	663	1.390	740	1.525	800	1.350	670	1.275	525
Amerika:														
Centraal	310	310	273	30	240	108	240	80	250	85	250	70	240	75
Noord	135	111	95	8	197	39	225	41	244	48	256	54	270	62
Zuid	790	740	578	34	100	39	100	40	120	50	110	35	100	35
Azië	1.590	1.975	1.930	296	1.710	713	1.980	840	1.850	900	1.500	850	1.450	850
Australië + Oceanië	240	235	225	87	321	72	277	53	333	46	363	48	366	44
Totaal	8.781	7.757	6.132	835	5.465	2.095	5.570	2.340	5.915	2.571	5.415	2.313	5.687	2.186

a) Voor rayon en gemengde weefsels: 1937.

Exporten van katoenen weefsels uit communistische landen: 1958: 860 mln. sq. yards; 1959: 960 mln. sq. yards (raming).

Bron: Cotton Board.

BIJLAGE 2.

Katoen en wol
wereldverbruik à) ; export van het ruwe materiaal
en van de eindprodukten
(1.000 ton)

Jaar	Katoen			Wol		
	Export van ruwe katoen	Verbruik in de textiel-industrie	Export van eindprodukten	Export van wol	Verbruik in de textiel-industrie	Export van eindprodukten
1938 ..	3.070	6.200	903	670	945	150
1948 ..	2.010	6.281	696	800	1.150	141
1949 ..	2.520	6.175	790	770	1.105	144
1950 ..	2.850	6.412	958	810	1.210	182
1951 ..	2.460	7.201	957	580	1.032	168
1952 ..	2.330	7.016	754	710	1.048	125
1953 ..	2.440	7.527	762	770	1.186	162
1954 ..	2.811	7.808	831	686	1.162	182
1955 ..	2.351	8.077	795	755	1.184	209
1956 ..	2.851	9.055	864	788	1.292	239
1957 ..	3.051	9.344	905	801	1.310	248

a) Incl. Oost-Europa, de U.S.S.R. en mainland China.
Bron: G.A.T.T.-studies.

BIJLAGE 6.

Productiecapaciteit van de Westeuropese katoenspinnerijen
(1.000 spinnen)

		1914	1929	1939	1950	1958	1959	1960
European Economic Community								
België	M	510	451	259	110	—	—	—
	R	1.008	1.705	1.725	1.733	1.590	1.581	1.521
Frankrijk	M	4.014	3.441	2.265	1.358	242	207	108
	R	3.386	6.439	7.256	6.755	6.072	6.073	5.963
West-Duitsland	M	5.450	4.630	2.790	223	—	—	—
	R	5.955	6.620	7.500	5.717	6.028	6.120	5.948
Italië	M	1.205	678	550	89	7	7	4
	R	3.395	4.532	4.782	5.497	5.434	5.205	4.820
Nederland	M	194	251	248	158	11	4	4
	R	305	909	993	1.012	1.036	1.037	1.027
E.E.G.-totaal	M	11.373	9.451	6.112	1.938	260	218	116
	R	14.049	20.205	22.256	20.714	20.160	20.016	19.309
	T	25.422	29.656	28.368	22.652	20.420	20.234	19.425
European Free Trade Association								
Ver. Koninkrijk	M	45.149	42.776	24.100	18.415	11.723	9.882	6.150
	R	10.822	13.141	10.300	10.210	10.281	10.007	7.954
Overige landen	M	2.139	1.341	581	104	24	10	18
	R	1.926	2.433	2.583	3.112	3.503	3.451	3.482
E.F.T.A.-totaal	M	47.288	44.090	24.681	18.519	11.747	9.892	6.168
	R	12.748	15.574	12.883	13.322	13.784	13.458	11.436
	T	60.036	59.664	37.564	31.841	25.531	23.350	17.604
Overige landen (Finland, Griekenland, Ierland en Spanje)								
	M	1.130	56	509	440	127	136	121
	R	1.350	2.081	2.132	2.357	3.043	3.175	3.174
	T	2.480	2.137	2.641	2.797	3.170	3.311	3.295
West-Europa	M	59.791	53.597	31.302	20.897	12.134	10.246	6.405
	R	28.147	37.860	37.271	36.393	36.987	36.649	33.919
Totaal	M	87.938	91.457	68.573	57.290	49.121	46.895	40.324
	R	—	—	—	—	—	—	—
	T	—	—	—	—	—	—	—

M = self-actor-spil. R = ring-spil.

T = totaal aantal spinnen.

1914, 1939: per 31 juli.

1958, 1959 en 1960: per 1 januari.

West-Duitsland: 1914: statistieken zijn voor geheel Duitsland;
1939: statistieken zijn voor geheel Duitsland (grenzen van 1937).

Bron: International Federation of Cotton and Allied Textile Industries.

BIJLAGE 3.

Productiecapaciteit van de katoenindustrie in de vrije wereld

Voor hen, die vergelijkingen mochten willen trekken met vorige publikaties, zij vermeld, dat de statistische afdeling van I.F.C.A.T.I. enkele cijfers anders gegroepeerd heeft, teneinde deze aan te passen aan de nieuwe indelingen, welke thans voor West-Europa gangbaar zijn.

De voornaamste veranderingen in deze en volgende capaciteitstabellen zijn: Turkije bleef buiten beschouwing; de Oostenrijkse capaciteit in 1914 werd berekend zonder Hongarije en Tsjechoslowakije; de Duitse capaciteit in 1939 werd berekend zonder Oostenrijk.

Voor 1958 en 1959 luiden de gecorrigeerde cijfers:

	West-Europa	Ver. Staten	India	Japan	Overige landen	Totaal
1958 ..	49.121	20.878	12.907	12.455	14.777	110.138
1959 ..	46.895	20.681	13.148	12.896	14.948	108.568

„The All Japan Cotton Spinners' Association” heeft in bovengenoemde cijfers geïncorporeerd:

	1958	1959	1960
Rayon staple en synthetic fiber spindles	3.438	3.875	3.738

N.B. Voor aansluitende cijfers wordt gemakshalve verwezen naar „E.-S.B.” van 25 september 1957.

BIJLAGE 7.

Productiecapaciteit van de Westeuropese katoenweverijen
(1.000 weefgetouwen)

		1930	1952	1958	1959	1960
European Economic Community						
België	O	54,4	25,7	23,3	21,2	21,2
	A	—	10,9	10,3	11,3	11,3
Frankrijk	O	182,6	92,7	60,4	57,5	53,9
	A	17,5	64,2	67,5	67,0	66,3
West-Duitsland	O	199,4	98,0	67,8	61,3	53,4
	A	24,6	42,5	59,7	64,5	66,9
Italië	O	119,7	51,2	35,5	29,4	25,1
	A	26,8	50,0	79,6	79,9	78,1
Nederland	O	52,3	32,4	22,6	20,5	19,2
	A	2,5	7,7	14,9	15,2	15,5
E.E.G.-totaal	O	608,4	300,0	209,6	189,9	172,8
	A	71,4	175,3	232,0	237,9	238,1
	T	679,8	475,3	441,6	427,8	410,9
European Free Trade Association						
Ver. Koninkrijk	O	678,8	315,4	247,0	212,0	171,0
	A	14,1	34,3	46,0	45,0	45,0
Overige landen	O	65,1	46,5	41,9	39,4	37,6
	A	15,5	28,5	34,7	32,4	34,9
E.F.T.A.-totaal	O	743,9	361,9	288,9	251,4	208,6
	A	29,6	62,8	80,7	77,4	79,9
	T	773,5	424,7	369,6	328,8	288,5
Overige landen (Finland, Griekenland, Ierland en Spanje)						
	O	90,9	68,4	68,2	67,0	67,0
	A	0,8	13,8	20,2	21,2	20,7
	T	91,7	82,2	88,4	88,2	87,7
West-Europa	O	1.443,2	730,3	566,7	508,3	448,4
	A	101,8	251,9	332,9	336,5	338,7
Totaal	O	1.545,0	982,2	899,6	844,8	787,1
	A	—	—	—	—	—
	T	—	—	—	—	—

O = niet-geautomatiseerde getouwen. A = automatische getouwen (incl. getouwen met geautomatiseerde aanbouwapparaten). T = totaal aantal getouwen.

West-Duitsland: 1930: statistieken zijn voor geheel Duitsland.
Ver. Koninkrijk en Spanje: getouwen met geautomatiseerde aanbouwapparaten worden geclassificeerd als gewone getouwen.

Bron: International Federation of Cotton and Allied Textile Industries.

BIJLAGE 8.

Productie van katoenen, rayon en gemengde weefsels in West-Europa

(in mln. yards, mln. sq. yards, 1.000 quintals)

Land	1912/13	1937		1955		1956		1957		1958		1959	
	Katoen	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd
België en Luxemburg	350	515	40	741	70	796	82	846	94	672	84	747	90
Frankrijk	1.510	1.635	250	1.638	515	1.657	556	1.908	614	1.967	617	1.904	555
West-Duitsland	2.130	2.030	480	1.419	673	1.530	730	1.632	681	1.540	626	1.550	653
Italië	1.020	894	450	1.011	444	1.064	462	1.166	523	1.144	526	1.204	570
Nederland	415	570	40	629	80	648	78	660	73	606	79	633	86
Totaal E.E.G.	5.425	5.644	1.260	5.438	1.782	5.695	1.908	6.212	1.985	5.929	1.932	6.038	1.954
Ver. Koninkrijk	8.000	3.320	482	1.781	698	1.612	702	1.628	660	1.429	601	1.337	590
Totaal E.F.T.A.-landen	8.315	3.981	534	2.710	1.002	2.533	1.037	2.681	1.058	2.473	966	2.283	958
Totaal excentrische landen	790	580	41	1.040	280	1.182	291	1.297	297	1.493	222	1.542	228
Totaal generaal	14.530	10.205	1.835	9.188	3.064	9.410	3.236	10.190	3.340	9.895	3.120	9.863	3.140

Bron: Cotton Board.

BIJLAGE 9.

Export van katoenen, rayon en gemengde weefsels uit West-Europa

(in mln. yards, mln. sq. yards, 1.000 quintals)

Land	1912/13	1937		1955		1956		1957		1958		1959	
	Katoen	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd	Katoen	Rayon en gemengd
België en Luxemburg	160	142	10	211	47	222	63	224	81	192	78	216	99
Frankrijk	443	374	40	389	134	315	128	318	141	309	153	406	148
West-Duitsland	390	193	50	248	231	207	217	218	225	202	206	243	218
Italië	490	365	96	101	109	96	113	106	120	110	83	91	152
Nederland	340	186	5	238	42	256	46	250	86	267	90	303	86
Totaal E.E.G.	1.823	1.260	201	1.187	563	1.096	567	1.116	653	1.080	610	1.259	703
Ver. Koninkrijk	7.075	1.648	77	652	187	570	173	570	160	483	118	433	95
Totaal E.F.T.A.-landen	7.120	1.756	97	840	259	779	262	796	271	709	234	671	202
Totaal excentrische landen	56	—	—	45	4	34	17	36	26	25	13	79	30
Totaal generaal	8.999	3.016	298	2.072	826	1.909	846	1.948	950	1.814	857	2.009	935

N.B. Voor de totale importen zie bijlage 5.

Bron: Cotton Board.

BIJLAGE 10.

Textielhandel tussen België en Nederland a)

(1949-1959)

	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Grondstoffen en afvalstoffen	100	126	119	172	188	189	215	217	275	237	256
Garens	100	159	147	131	182	196	159	168	169	154	183
Eindprodukten	100	311	228	209	277	326	322	364	389	373	449
	100	156	138	170	198	208	220	228	251	229	266

a) 1949 = 100.

Bron: Nederlandse statistische gegevens.

BIJLAGE 12.

Raming van de produktie en de internationale handel in katoenen en rayon weefsels in de vrije wereld

(in mln. yards, mln. sq. yards, 1.000 quintals)

	1912/13	1929	1936/38	1957	1958	1959
Jaarlijkse produktie in de vrije wereld:						
Katoenen weefsels	24.800	27.000	29.100	36.100	33.900	34.900
Rayonweefsels	50	70	4.400	9.800	9.300	9.900
Jaarlijkse wereldhandel:						
Katoenen weefsels	9.800	7.700	6.000	5.200	4.500	5.000
Rayonweefsels	—	—	750	2.600	2.400	2.200
Wereldhandel in pCt. van de wereldproduktie	39 pCt.	28 pCt.	20 pCt.	17 pCt.	16 pCt.	16 pCt.

Bron: Cotton Board.

BIJLAGE 11.

Im- en exporten van katoenen manufacturen in de E.E.G. en de E.F.T.A.

(1.000 ton — 1958)

E.E.G.	E.F.T.A.
Importen:	Importen:
Onderlinge handel 22,7	Onderlinge handel 8,4
(incl. enige kleine importen van excentrische landen)	(incl. enige kleine importen van excentrische landen)
E.F.T.A. 6,4	E.E.G. 22,1
Overige landen 14,5	Overige landen 60,2
	43,6
	90,7
Exporten:	Exporten:
Onderlinge handel 25,1	Onderlinge handel 9,7
(incl. enige kleine exporten naar excentrische landen)	(incl. enige kleine exporten naar excentrische landen)
E.F.T.A. 24,2	E.E.G. 5,2
Overige landen 60,2	Overige landen 58,1
	109,5
	73,0

Bron: O.E.E.C., aangevuld wat betreft:

Zwitserland, door de Schweizerischer Spinner, Zwirner und Weberverein, Zürich.

Spanje, door de Sindicato Nacional Textil, Barcelona.

Finland, door de Bomullsfabriekernas Forening, Helsinki.

N.B. 1. In tegenstelling tot vorige grafische voorstellingen van im- en exporten in de gemeenschappelijke markten, is ditmaal gebroken met de oorspronkelijke rangschikking der afzetgebieden in o.a. vooroorlogse overzeese gebiedsdelen, nog bestaande overzeese gebiedsdelen enz. Het begrip „overzees gebiedsdeel” is o.i. momenteel te zeer aan wijzigingen onderhevig, dan dat wij met enige kans op succes het construeren van een trend in het contact met deze markten kunnen uitvoeren.

2. Verder brengt het systeem van het grafisch voorstellen van het handelsverkeer in eenheden van 5.000 ton met zich, dat kleinere im- en exporten verwaarloosd kunnen worden. Onder de groep „onderlinge handel” zijn daarom steeds de excentrische landen opgenomen. Voor de E.E.G. is deze in- en uitvoer naar de Europese landen, niet behorende tot de Zes of de Zeven, bijv. resp. 753 ton en 3.379 ton. Voor de E.F.T.A. luiden de overeenkomstige cijfers resp. ca. 1.700 ton en ca. 3.200 ton.